

ja vastuuta toteutuksesta tulee jakaa kyläläisten ja muiden tahojen kesken siten, etteivät kaikki odotukset kohdistuisi pelkästään maanomistajiin; tämä toive tuli vahvasti esiin osallisyhteistyössä.

Yhteistyö

Hanke osoitti todeksi ennakko-olettamuksen, että yhteistyö eri intressitahojen kanssa on tärkeää. Myönteisessä ilmapiirissä edennyt hanke poiki erittäin paljon tuloksellista yhteistyötä usean tahon kanssa. Yhteistyökumppaneiden kanssa jaettiin tietoa, etsittiin hoitokohteita ja jaettiin järjestely- ja toteutusvastuuta. Yhteistyön mahdollisuuksia jäi vielä tulevaisuutta varten.

Yhteistyötä virinnee parhaiten tilanteessa, jossa aluetta tunteva yhteyshenkilö on helposti käytettävissä. Tulevaisuudessa yhteistyötä voisi viritä samalla tavalla, jos olisi yleisesti tiedossa selkeä maisema-alueen hoidon yhteystaho tai henkilö toiminnan organisoitumista varten. Yhteystahoksi sopisi esimerkiksi kyläyhdistys, mutta myös aihepiiriin hallitseva viranomainen tai maisemanhoidon edistämiseen keskittyvä maisemanhoitokunta voisivat huolehtia toiminnasta ja kontaktiverkostosta.

Hoitokokeilut ja maiseman tulevaisuus

Maisemanhoitokokeilut osoittivat, että kylältä löytyy tahtoa tehdä työtä yhteisen ympäristön hyväksi. Hoitotalkoot järjestyivät yllättävän helposti ja vähäisillä kustannuksilla. Halua toimia löytyy, kun päämäärä koetaan järkeväksi ja yhteiseksi. Kustannusten pienuus suhteessa saavutettuun yhteiseen hyötyyn herätti ajatuksen myös toiminnan sopivuudesta sponsoroinnin kohteeksi.

Pohjalaishenkinen naapurikateuden siemen tuli esille keskusteluissa kyläläisten kesken. Kyläläisille on tärkeätä, että hyöty ja yhteiskunnan tuki jakaantuvat tasapuolisesti. Tiedotuksessa tarvittaneen asennevaikuttamista, jotta huomio ei kiinnity yksityisen maanomistajan taloudelliseen hyötyyn vaan ympäristön komistumisessa saavutettavaan yhteiseen hyötyyn. Maisemanhoitoalueella ympäristöarvoista huolehtiminen ei ole maanomistajalle rasite vaan etu.

Maanviljelijöillä ja muilla kyläläisillä on arvokasta tietoa maisemanhoidon arkipäivästä, kuten maisemamuutosten syy-seuraussuhteista, ongelmakohdista, urakoinnista ja hoitoon sopivista ajankohdista työvälineistä. Tämä tieto tulisi aina hyödyntää ja käyttää sitä hyväksi uusienkin toimintamallien kehittämisessä. Näin maisemanhoitotyöt päätyvät tehdyksi tehokkaimmalla ja mielekkäimmällä tavalla.

Maisemanhoidon tulevaisuuskuvin jatkuvuus on yksi kiperimmistä kysymyksistä. Suurin vastuu hoidon jatkumisesta on luonnollisesti kyläläisillä, erityisesti maataloustoimintaa jatkavilla maanviljelijöillä. Maisema elää ja kehittyy ”omalla painollaankin”, mutta tehostettu hoito vaatii aktiivisuutta. Maisema-alueen hoito ja seuranta tulisi olla jollakin tavoin järjestäytynyttä. Jatkossa tulee pohtia, voisiko seuranta- ja toimeenpanovastuu jakautua esimerkiksi viranomaistahojen, toimintaryhmän ja/tai maanomistajista muodostetun hoitokunnan kesken.

Tulevaisuus myös näyttää, kuinka maisemanhoitoalueesta koituvaa erityisasemaa osataan hyödyntää. Perustamishankkeen tulevaisuuskuvin se lisää elämänlaatua kylällä ja tukee myönteisten maisemaelämysten saavutettavuutta suurelle yleisölle.

Kuva 23. Talkoihin osallistui usean sukupolven edustajia. Pajukkoa kaatuu Jokimäenkylän talkoissa 2008.

Kuva 24. Kuvassa näkyvää puustoa harventamalla tai alaoksia karsimalla näkymä laaksoon avautuisi paremmin.

4 Hyypänjokilaakson käyttö- ja hoitosuunnitelma

4.1

Hoidon päämäärät

Hyypänjokilaakson maisemanhoidon tärkein tavoite on kylien elinvoimaisuuden, perinteisen kulttuurimaiseman rakenteen, avoimuuden ja luontoarvojen säilyttäminen.

- Elinvoimaisuus tarkoittaa toimivaa maataloutta, lukuisia toimivia yrityksiä sekä kyläläisten myönteistä, vahvaa yhteisöllisyyttä ja identiteetin yhteyttä maisemaan.
- Perinteisen kulttuurimaiseman rakenteen säilyminen edellyttää laajojen peltokokonaisuuksien säilyttämistä avoimena maatalouskäytössä, rakentamisen ohjausta vanhalle asumisvyöhykkeelle, kylä- ja tiemiljöön luonteen vaalimista sekä maiseman erityisten yksityiskohtien kuten rakennusten pohjalaispiirteiden, latojen ja metsäsaarekkeiden vaalimista.
- Avoimuuteen kuuluvat peltojen avoimena pitämisen lisäksi selkeät näkymät avoimiin peltomaisemiin tärkeimmiltä kulkuväyliltä sekä asumisen kohtuullinen väljyys nykyisen mittakaavan mukaisesti.
- Luontoarvojen hoito tarkoittaa, että arvokas, erityisesti kulttuurivaikutteinen eliöstö säilyy vahvana

Kuva 25. Näkymä Korhoskylästä.

Suunnitelmakartat ja osa-aluekuvaukset

Suunnitelmakartat osa-alueina

Suunnittelualueen laajuuden vuoksi alue on jaettu kuuteen eri osa-alueeseen, joiden suunnitelmakartta esitetään 1:20 000 mittakaavassa (kartta 12). Osa-aluejaossa on otettu huomioon suurpiirteiset kyläjaot.

1. Havuskylä-Rahikka-Piipari
2. Sepänmäki-Korhoskylä
3. Teevahainen-Jokimäenkylä-Könnönkylä-Panttikylä
4. Juonikylä-Hautalankylä
5. Heikkurinkylä-Rotolankylä-Kirveskylä-Kiviluomankylä
6. Kauhajärvi-Katikka

Suunnitelmakartoissa vaaleilla väreillä on osoitettu nykyinen maankäyttö sekä voimakkailla väreillä suuntaviivoja ehdotetulle kylän kehitykselle. Suunnitelma sisältää rakentamisen ohjaukseen ja avoimuuden säilyttämiseen tähtääviä sekä virkistykseen liittyviä karttamerkintöjä.

Kartta 12. Maisemanhoitoalueen jako osa-alueisiin

OSA-ALUE 1: Havuskylä-Rahikka-Piipari

Pohjoisin osa-alue on tyypillistä pohjalaista maismaa: jokilaakso on leveä ja tasainen, avoin maisma hahmottuu laajana viljelylakeutena. Avoimen maiseman keskellä virtaa mutkittileva joki, jonka läheisyyteen molemmiin puolin sijoittuvat asutus ja tiestö. Piiparin vanhan pohjalaistalon tienoilla maasto alkaa kohota; siellä saavutaan jyrkkärinteisen Hyypänlaakson suulle. Itäpuolella peltoalueet jatkuvat tasaisina Korhoskylään saakka.

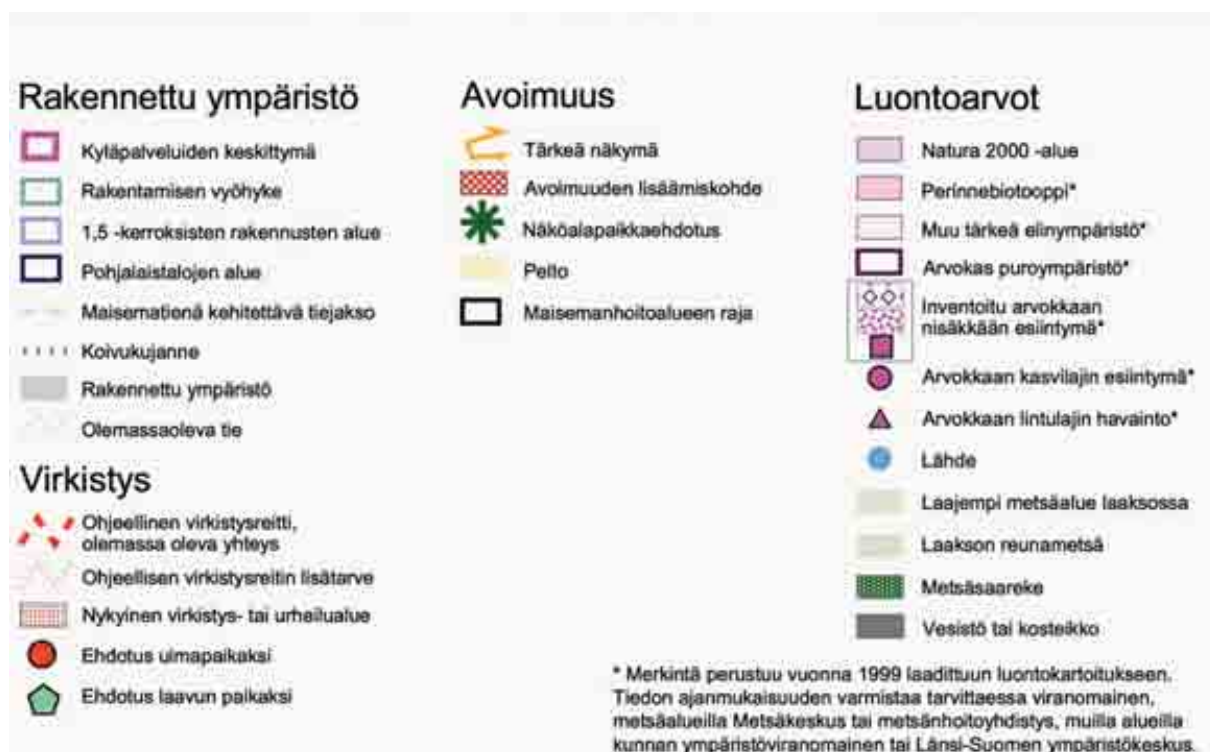
Osa-alueella sijaitsee useita vanhoja inventoituja rakennuksia, joista huomionarvoisimpia maisemassa ovat Hämes-Havusen talonpoikaistaloryhmä, Piiparin ja Rahikan pohjalaistalot, vanha Piiparin koulu sekä vanha huonekalutehdas.

Jokivarressa kasvava puusto peittää näkymiä verrattain paljon. Jokivarressa on paljon kookasta lehtipuustoa ja laajojakin metsäalueita, ja joitakin peltolohkoja on jäänyt viljelyn ulkopuolelle.

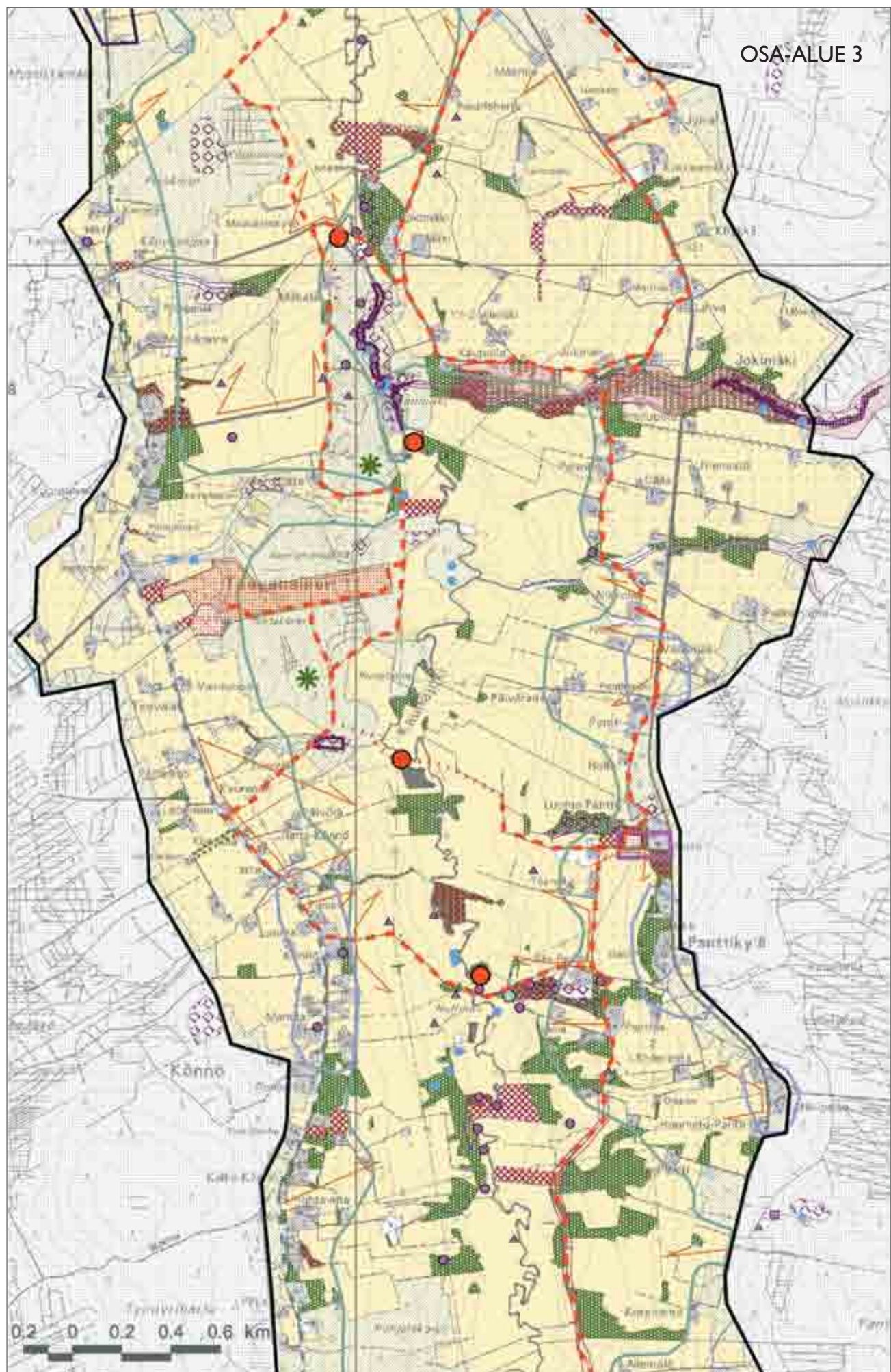
OSA-ALUE 2: Sepänmäki-Korhoskylä

Sepänmäessä asutus on verrattain tiheää, pääosin peruja sodan jälkeiseltä jälleenrakennuskaudelta. Maatalouden suuret talousrakennukset kuuluvat lähes jokaiseen pihapiiriin. Korhoskylästä avautuu upeita näkymiä laakson avoimeen, jyrkkärinteiseen maisemaan muun muassa Korhoskyläntieltä.

Alueella on useita hyvin hoidettuja, asuttuja vanhoja pohjalaistaloja, kuten Yli-Piipari, Yli-Korhonen ja Korhonen. Korhoskylästä alkaa maisema-aluehankkeen yhteydessä perustettu kävelyreitti avoimessa peltomaisemassa.

OSA-ALUE 3

OSA-ALUE 3: Teevahainen- Jokimäenkylä-Könnönkylä-Panttikylä

Osa-alueella sijaitsee vanha pohjalaisten ja hämäläisten eränkäyntiraja, Rauhaluoma, joka on Hyypänjokeen laskevista sivu-uomista suurin. Rauhaluoma yhtyy Hyypänjokeen Hyypänmäen kohdalla, joka on viimeisintä jääkautta vanhempi harjumuodostuma. Hyypänmäellä on tiehallinnon soranottopaikka. Rauhaluoman pohjoispuolella on Jokimäenkylä, jossa tasainen laakson ylätasoa yltää jokea reunustavaan mäkeen saakka. Rauhaluoma, Hyypänmäki ja Teevahainen katkaisevat pitkänomaisen avoimen maisematilan.

Huomionarvoisia, maisemassa hyvin näkyviä pohjalaisrakennuksia on useita muun muassa Jokimäenkylässä, Könnönkylässä ja Panttikylässä. Näistä osa kaipaisi korjausta. Teevahaisessa on metsästysseuran ylläpitämä kokoontumistila, Hyypänmaja sekä jääkiekkokaukalo, pururata ja ampumarata. Jokimäenkylässä on vanha koulu, jossa toimii päiväkotia.

Kuva 26. Tiemiljöötä Könnönkylässä.

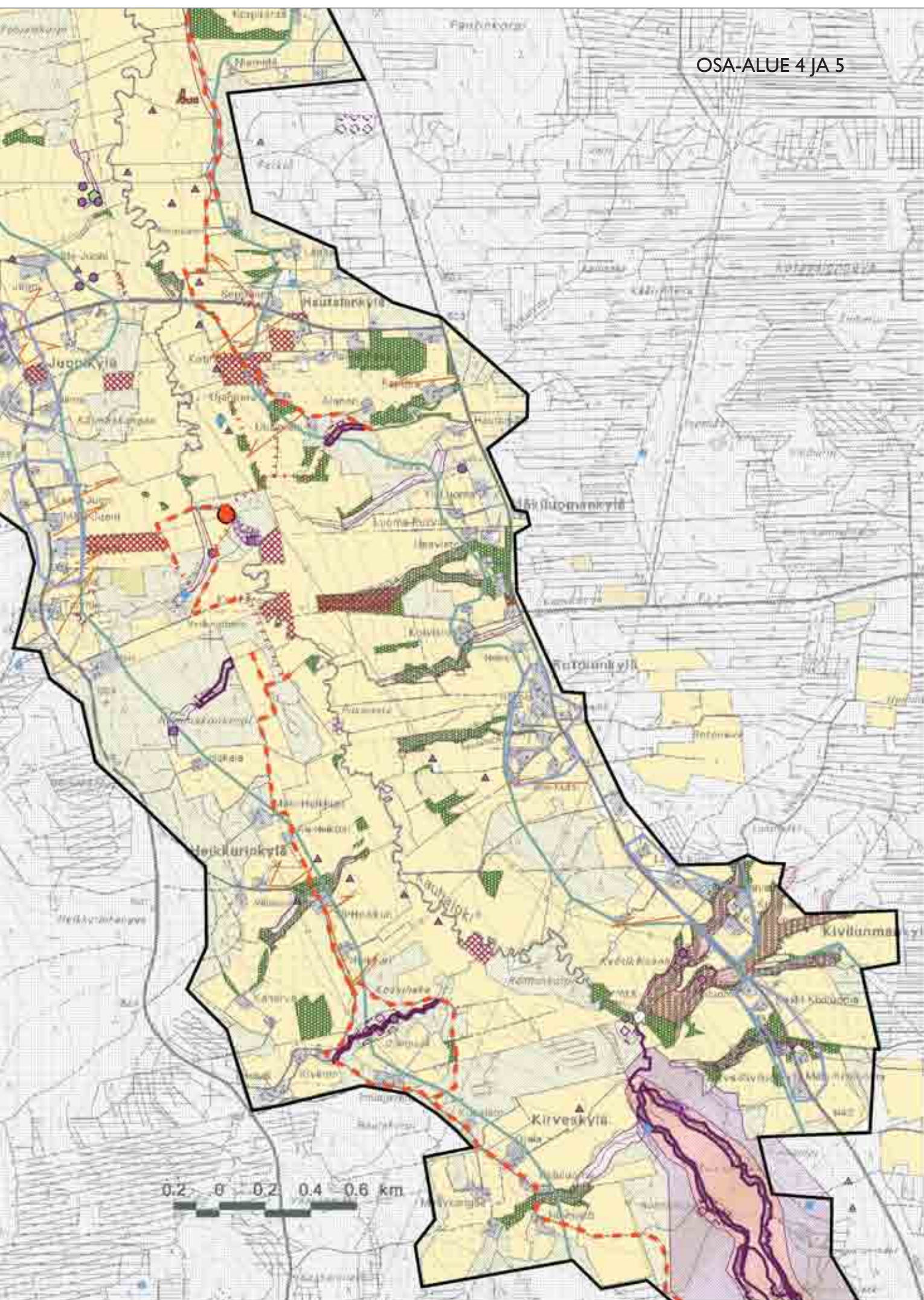
OSA-ALUE 4: Juonikylä-Hautalankylä

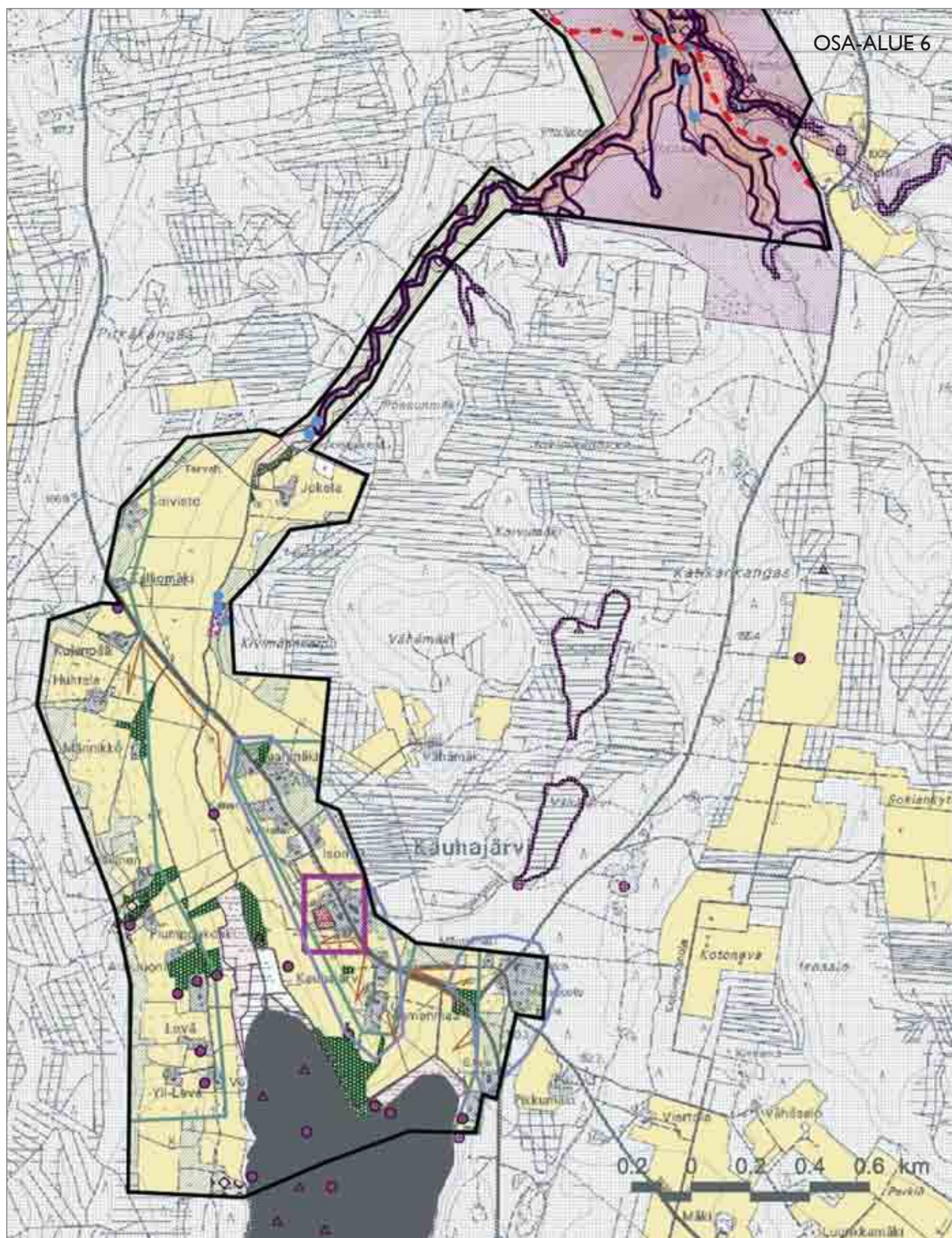
Juonikylä on nauhamaiseen asutukseen liittyvä kyläkeskusmainen jakso kauppoineen, vanhus- ja neuvolapalveluineen ja tiheine asutuksineen. Rakennuskanta on verrattain uutta. Mäen kauppa toimii kuitenkin vanhassa rakennuksessa perinteitä ylläpitäen. Laakson poikki kulkevalta Hautalankyläntieltä avautuu hienoja näkymiä avoimeen laaksoon. Rinteet ovat paikoin jyrkät.

OSA-ALUE 5: Heikkurinkylä-Rotolankylä-Kirveskylä-Kiviluomankylä

Laakson eteläpäässä pitkät näkymät jäävät pääväyliltä suureksi osaksi metsän piiloon. Poikkeaminen kylätielle esimerkiksi Heikkurinkylässä tarjoaa kuitenkin hienoja maisemaelämyksiä. Tien varrelta näkyy vanhoja pohjalaistaloja, joista moni on autiona. Rotolankylässä on toimiva lammastila, villatuotteita myyvä puoti ja metsälaitumia kanjonimaisessa purouomassa. Jokivarsi on pääosin hyvin hoidettua. Kiviluomankylän metsälaitumilla laiduntavat naudat. Kirveskylästä on polkuyhteys Katikan kanjoneille Kolmentuulenlakin Natura 2000-alueelle.

OSA-ALUE 6: Kauhajärvi-Katikka

Katikan kanjoneiden alue tarjoaa upean maisemaelämyksen metsän siimeksessä. Avoin laakso päättyy kapeisiin, syvään uurtuneisiin purouomiin, joiden pohjalla virtaa luonnontilaisia puroja. Puroissa elää luonnonvaraista taimenta. Tästä maasto alkaa nousta kohti Suomenselän vedenjakajaseutua.

Kauhajärven kylä sijaitsee Suomenselällä kaimajärven tuntumassa. Kylän pellot ovat pääasiassa järven verrattain tasaisia rantapelloja. Kylän halki kulkevan tien varrelle sijoittunut rakennuskanta on varsin yhtenäistä, ja kylän maisemakuva on varsin harmoninen. Kylän keskeisiä paikkoja hallitsevat kirkko, kauppa ja koulu. Tieltä avautuu näkymiä peltujen yli Kauhajärvelle useasta kohdasta.

Tapio Heikkilä

4.3

Hoitosuositukset

Tämän käyttö- ja hoitosuunnitelman sisältämien suositusten on tarkoitus ohjata monenlaisia maisema-arvoihin vaikuttavia toimintoja. Suositukset esitetään teemoittain: ensin tulevat maankäyttöön liittyvät teemat kuten tieympäristön hoito ja uudisrakentaminen, sitten maisemakuvaan liittyvät teemat kuten maiseman avoimuuden hoito ja jokiuoman ympäristön hoito, ja viimeisenä luontoarvojen hoitoon liittyvät teemat kuten vesien suojelu sekä metsäsaarekkeiden ja perinnebiotooppien

hoito. Teeman yhteydessä mainitaan suunnitelma-kartan merkinnät, joihin kyseiset suositukset teemaotsikon ohella liittyvät. Suositukset sisältävät periaatteita (kuten ”peltoalueet pyritään pitämään viljelyksessä ja rakentamisen ulkopuolella”) sekä käytännöllisiä ohjeita (kuten ”tyypillinen sopiva rakennuspaikka on laakson ylärinne metsän reunassa, kylätien varrella”). Rakentamiseen liittyviä suosituksia havainnollistetaan lisäksi hoitokorteissa, jotka ovat suunnitelman liitteenä.

Maankäyttö

Käyttö- ja hoitosuunnitelma määrittelee maankäyttöön liittyvien tärkeimpien toimintojen sijoittumisen ja sisältää maankäytön kehitystä linjaavia, suosituksina toimivia merkintöjä. Maankäytön suositukset ja merkinnät tähtäävät alueen maisemakuvan säilyttämiseen ja ne ovat muiden tässä työssä määriteltujen tavoitteiden mukaisia. Maankäytön suuntaviivat voivat olla perustana maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen kaavan laatimiselle, jos siihen tulevaisuudessa ilmenee tarvetta.

Karttamerkinnot:

- Maankäyttösuositukset koskevat koko aluetta

Suositukses:

- Maankäyttö tulee muutostilanteissa sovittaa nykyiseen maisemakuvaan niin, että maisemakuvan ilmiäsu säilyy alueelle ominaisena. Laaksomaiseman ja kylämiljöön luonne tulee säilyttää maaseutumaisena, pienipiirteisenä ja harmonisena.
- Muutokset eivät saa pilata maisemaa, peittää tärkeimpiä näkymälinjoja tai huonontaa asumisviihtyvyyttä merkittävästi.
- Peltoalueet pyritään pitämään viljelyksessä ja rakentamisen ulkopuolella.
- Kylä voi kehittyä siten, että se säilyy elävänä, yritykset voivat laajentua, palveluja voidaan kehittää ja uusille asukkaille löytää rakennuspaikkoja.
- Juonikylän, Jokimäenkylän ja Kauhajärven ydinalueita kehitetään kyläkeskuksina siten, että mahdollisia uusia palveluja ja tiiviimpää uudisrakentamista pyritään suunnata näille alueille.
- Tärkeimmät luontoarvokohteet jätetään rakentamisen tai muun luonnon arvoja pilaaavan käytön ulkopuolelle.
- Virkistysmahdollisuuksia kehitetään siten, että ne mahdollistavat alueen maisemiarvojen hyödyntämisen ja lisäävät asumisviihtyvyyttä
- Tieyhteyksiä ja -linjoja kehitetään tarvittaessa liikenteen ja yhdyskuntakehityksen tarpeiden mukaisesti. Muutokset eivät saa merkittävästi pilata maisema- ja luontoarvoja tai huonontaa asumisviihtyvyyttä.
- Muita suuria infrastruktuurin muutoksia kuten suurten voimajohtojen rakentamista ja mastoja voidaan tehdä vain, jos muutokset eivät merkittävästi uhkaa maisema-arvoja.

Tieympäristö

Karttamerkinnot:

- Tie
- Maisematienä kehitettävä tiejakso

Suositukses:

- Tieympäristön miljööarvot pyritään säilyttämään.
- Laakson länsipuolen päätien maisemallista luonnetta ylläpidetään niin, että maaseutumaisen nauhakylän maisemakuva, mitatakaava, luontevuus ja tien historiallinen henki säilyvät.
- Laakson itäpuolen maantien peltomaisemajaksojen maisemakuva laakson pohjoispäässä hoidetaan avoimena ja maaseutumaisena.
- Pääteiden tiemiljö säilytetään vaihtelevana siten, että teiden varrella on avoimia peltojaksoja sekä metsäisiä ja rakennetumpia jaksoja.
- Mahdollisten uusien rakenteiden ja kalusteiden kuten valaisimien ja bussikatoksien tulee sopia maisemaan siitä liikaa esille nousematta. Kadun kalusteiden tulee olla pelkistettyjä, maaseutumaisemaan sopivia. Taajamissa suosittuja värikkäitä ja muotoiluja valaisimia, valaisinpylväitä ja pollareita ei tule käyttää kohdealueella. Mahdollisten bussikatosten tulee olla pelkistettyjä; muotojen ja värien runsautta tulee välttää.
- Tieympäristön hoidon avulla pyritään ylläpitämään tärkeitä näkymälinjoja ja siistiä yleisvaikutelmaa niin pääteiden kuin laakson poikittaisyhteyksien varrella.

Virkistys

Karttamerkinnot:

- Nykyinen virkistys- tai urheilualue
- Ohjeellinen virkistysreitti, olemassa oleva yhteys
- Ohjeellisen virkistysreitin lisäyhteystarve
- Ehdotus laavun paikaksi
- Näköalapaikkaehdotus
- Ehdotus uimapaikaksi

Suosituks:

- Virkistyspaikkojen lähimaiseman hoitoon kiinnitetään erityistä huomiota. Avataan näkymiä, huolehditaan viihtyisyydestä ja käytön toimivuudesta.
- Uudet reittiyhteydet ja virkistyspalvelut perustetaan siten, että ne palvelevat kyläläisiä ja muita virkistyjiä eivätkä pilaa maisemiarvoja.
- Näkyvien rakenteiden tulee sopia ympäröivään maisemakuvaan.

Rakentaminen

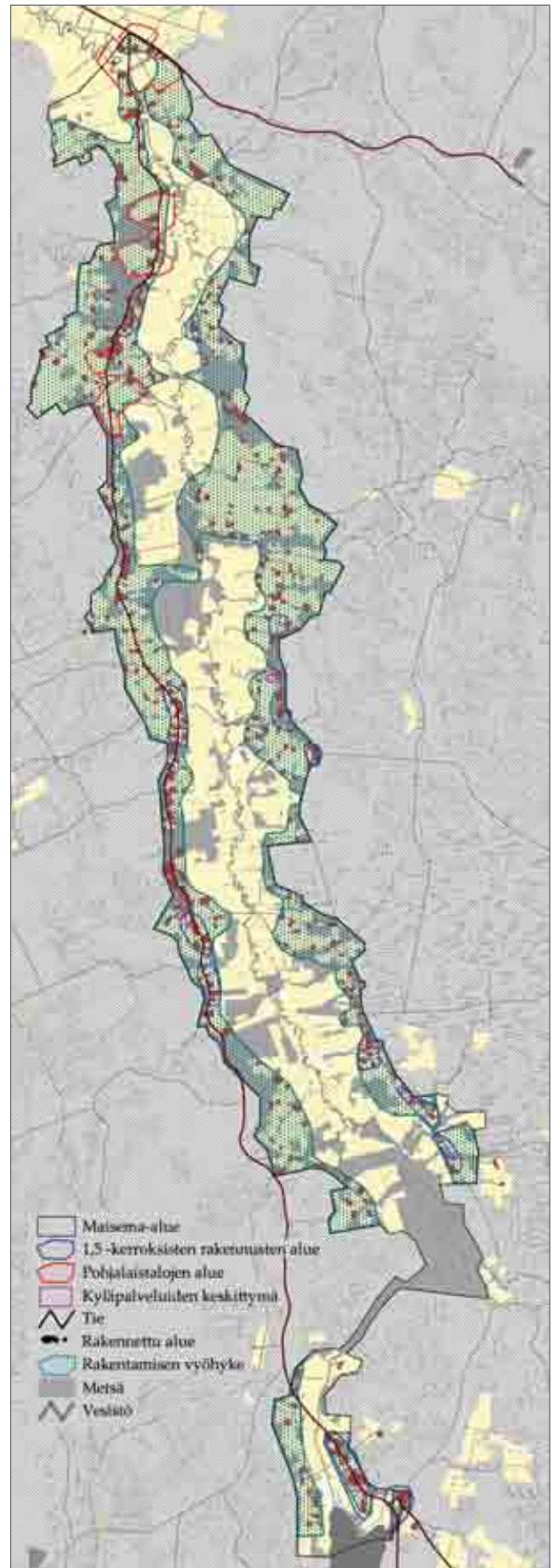
Uudisrakentamisen rakennustapaohjauksessa suurin huomio kohdistuu keskeisille, avoimille laaksoalueille rakennettaviin rakennuksiin. Metsäisillä selänteillä, avoimen maiseman näkymättömissä rakennuksen muotoilu voi olla vapaampaa maisemakokonaisuuden siitä kärsimättä. Rakennustapaohjeistusta voidaan tarkentaa kunnan rakennusjärjestykseen sisällytettävillä ohjeilla ja määräyksillä.

Karttamerkinnot:

- Rakentamisen vyöhyke
- Pohjalaistalojen alue
- 1,5 –kerroksisten rakennusten alue

Suosituks:

- Avoimessa maisemassa näkyvät rakennukset tulee suunnitella Hyypän rakennetun ympäristön piirteisiin sopiviksi.

Kartta 13. Rakentamisen suositukset Hyypän maisemanhoitoalueella

Pohjalaisrakennusten ja 1,5 -kerroksisten rakennusten erityisalueet

Rakennetun ympäristön hoitosuunnitelman (2001) mukaisesti käyttö- ja hoitosuunnitelmaan on rajattu neljä aluetta (sijaitsevat Havuskylässä, Piiparissa ja Korhoskylässä), joilla rakentamishoitoet tähtäävät vahvan pohjalaistalojen hengen säilyttämiseen.

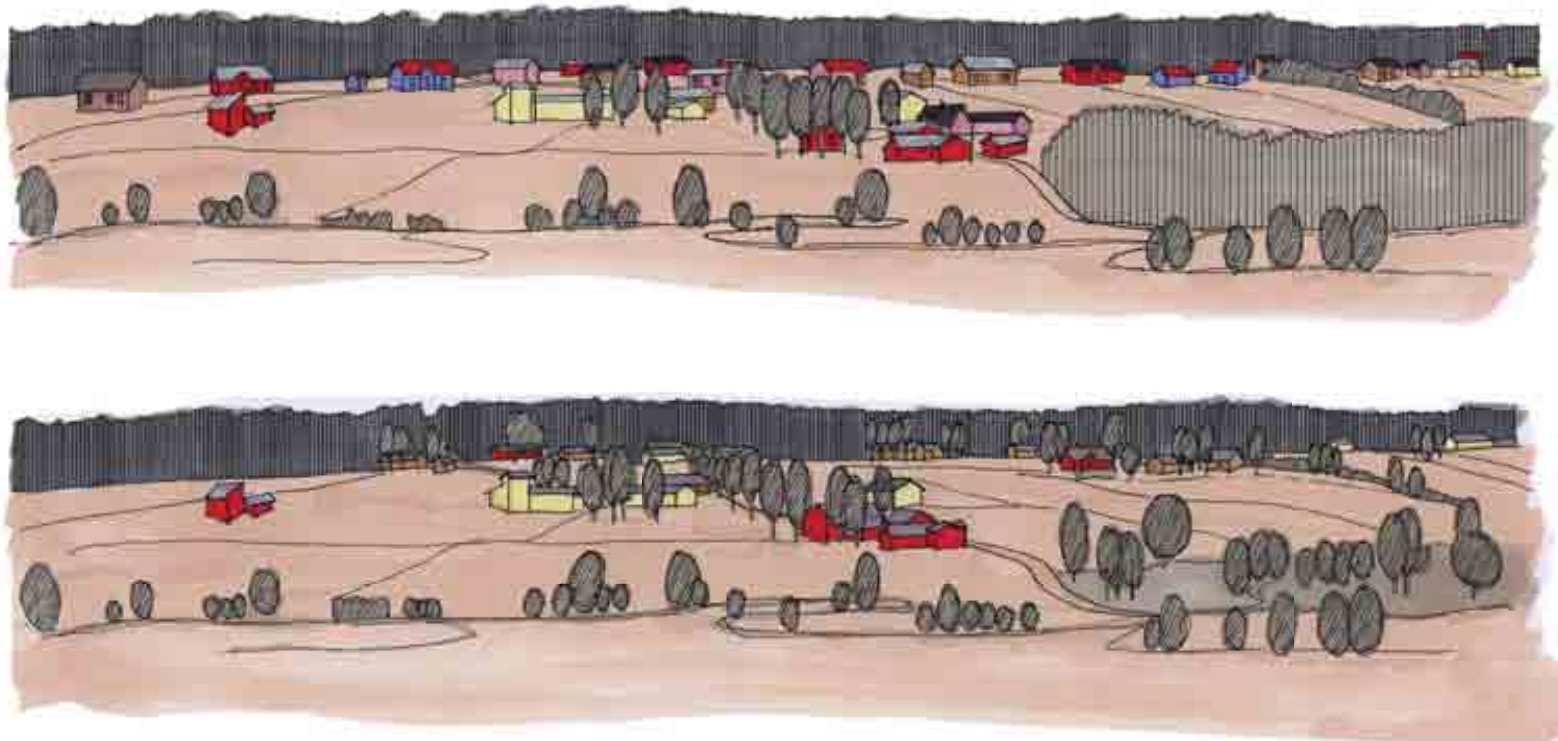
- Näillä alueilla uudisrakennuksissa tulee noudattaa pohjalaistalojen tyyli- ja muoto-omaisuuksia. Rakennusten tulee olla perusmassaltaan suorakaiteen muotoisia, verrattain kapearunkoisia, 1-1,5-kerroksisia, loivaharjakattoisia ja pelkistettyjä, ja niissä tulee olla kapeat puutejaolliset ikkunat.

Karttaan on rajattu lisäksi 13 aluetta, joilla uudisrakennusten tulee jatkaa puolitoistakerroksista rakentamistapaa (sijaitsevat Sepänkylässä, Siirtolantiella, Jokimäessä, Panttikylässä, Könnönkylässä, Juonikylässä, Kauhajärvellä, Rotolankylässä ja Kiviluomankylässä).

- Uudisrakennusten tulee sopeutua ympäristön rakennuskantaan.

Rakennuspaikkojen sijoittuminen ympäristöön (ks. hoitokortti 1)

- Uudisrakentamista ohjataan kartassa merkitylle asumisvyöhykkeelle ja selännealueille, nykyisten teiden varsille (ks. teemakartta 13)
- Tyypillinen sopiva rakennuspaikka on laakson ylärinne metsän reunassa, kylätien varrella. Laakson alatasot tulee jättää rakentamisen ulkopuolelle.
- Rakennuspaikan valinnassa tulee huomioida maastonmuodot siten, ettei päädytä epäluonteviin ratkaisuihin kuten huomiota herättävän korkeisiin kivijalkoihin ja epäluontevaan maastonmuotoiluun rakennuspaikan tasaamiseksi (esim. jyrkkäluiskaiset terassoinnit).
- Rakentamispaikkojen tulee sijoittua epä säännöllisin välein siten, että avoimeen maisemaan ei synny liian tasavälisiä rakennusrivistöjä.
- Mahdollisia saunarakennuksia on suositeltavaa rakentaa joen varrella vain kohtiin, joissa maaston muodot tai karttaan merkityt metsäiset jaksot tarjoavat peittävän suojan rakennukselle.

Kuva 27. Yläkuvassa vältettävä ja alakuvassa suositeltava tapa sijoittaa uudisrakennuksia: yläkuvassa rinteen taittumiskohtaan on muodostunut tasainen rivistö rakennuksia. Alakuvassa uusia rakennuksia on sijoitettu rakennusryhmiin ja metsän reunaan niin, että kokonaisuus säilyy perinteisen rakennustavan mukaisena. Lopputuloksen luontevuus on viimeistelty kasvillisuuden avulla.

Tontin jäsentely (ks. hoitokortti 2)

- Rakennusten jäsentelyssä tontille on pyrittävä muodostamaan luonteva pihapiiri, jonka ympärille asuin- ja talousrakennukset sijoittuvat.
- Asuin- ja talousrakennuksia ei tule sijoittaa vierekkäin niin, että syntyy epäluonteva taajamahenkinen rakennusten rivi.
- Rakennuksen sisäänkäynnit tulee sijoittaa pihan puolelle siten, että kylätielle tai avoimeen maisemaan avautuva julkisivu on oveton.

Rakennuksen muotoilu (ks. hoitokortti 3)

- Rakennuksen muotoilussa tavoitteena on pelkistetty, vanhaan rakennuskantaan sopiva linja. Suositeltavin on yksikertainen, pohjaltaan suorakaiteen, L:n tai niiden pelkistetyn sovelluksen muotoinen, horisontaalinen perusmassa.
- Maastonmuodot tulee huomioida siten, ettei päädytä epäluonteviin ratkaisuihin kuten huomiota herättävän korkeisiin kivijalkoihin ja epäluontevaan maastonmuotoiluun rakennuspaikan tasaamiseksi.
- Kyläteille ja avoimeen maisemaan avautuvien julkisivujen ikkunapinta-alan tulee olla maisemaan sopiva, esimerkiksi suuria lasiseiniä ei tule rakentaa.
- Suositeltavin kattomuoto on perinteinen 1:1,5-1:2 harjakatto. Korostetun jyrkkiä ja loivia kattokulmia ja erikoisia kattomuotoja (mm. aumaukset eri suuntiin) tulee välttää laaksomaiseman avoimilla alueilla.
- Myös maatalouden tuotanto- ja talousrakennukset ja mahdolliset lomarakennukset tulee muotoilla siten, että ne ovat konstailemattomia, tarkoituksenmukaisia ja maaseutuympäristöön sopivia.

Materiaalit, värit, detaljit (ks. hoitokortti 3)

- Materiaalien, värien ja yksityiskohtien valintojen tulee edistää uudisrakennusten sopeutumista olemassa olevaan kulttuuri-maisemaan.
- Suositeltavin verhouksmateriaali on puu (lautaverhoilu). Muita materiaaleja kuten tiiltä ja kiveä voi käyttää julkisivussa, jos materiaalin käyttö on suunniteltu siten, että rakennus sopeutuu ympäristöön hyvin eikä poikkea siitä huomiota herättävästi.

- Julkisivun väriyksessä tulee käyttää murrettuja värejä ja välttää ns. puhtaita, kirkkaita värisävyjä ja pastellisävyjä.
- Suositeltavimmat värisävyt ovat punaisen, keltaisen, ruskean, vihreän, valkoisen ja harmaan reilusti murrettuja sävyjä. Sinisen sävyt eivät ole pääsääntöisesti suositeltavia.
- Asuin- ja talousrakennukset voivat olla keskenään erivärisiä.
- Katon väreinä suositellaan murrettua punaruskeaa, mustaa, harmaata tai murrettua vihreää. Kirkkaita ja hyvin vaaleita sävyjä kuten vaaleanpunaista tai maalaamattoman pellin väriä ei suositella käytettävän.
- Yksityiskohtien valinnassa tulee suosia pelkistettyä linjaa. Rungas eri tyyllisuuntia sekoittava koristelu rakennuksen julkisivussa ei ole suositeltavaa.

Saunarakennukset ja loma-asunnot

- Mahdolliset joen varteen rakennettavat saunarakennukset tulee sijoittaa kohtiin, joissa maaston muodot tai karttaan merkityt metsäiset jaksot tarjoavat peittävän suojan.
- Saunarakennusten tulee olla kooltaan verrattain pieniä ja muodoltaan yksinkertaisia.
- Lautaverhous ja höylähirsi ovat suositeltavimpia julkisivussa, pyöröhirttä ei suositella käytettävän.
- Värisuositukset ovat samat kuin avoimen maiseman asuinrakentamiselle.
- Loma-asuntolina on suositeltavinta käyttää olemassa olevaa vanhaa rakennuskantaa.

Vanhan rakennuskannan ja rakenteiden säilyttäminen ja kunnossapito

Karttamerkinnot:

Kartta 3, s. 17: inventoidut rakennukset ja ladot

Suositukset:

- Rakennuksia korjattaessa ei tule aiheuttaa rakenteelle vaurioita eikä tuhota rakennuksen arkkitehtuuria. Myös arkkitehtuurin kannalta tärkeät yksityiskohdat kuten koristeelliset ikkunanpuitteet tulee pyrkiä säilyttämään alkuperäisessä asussaan.
- Vanhaa rakennuskantaa, erityisesti alueelle ominaista talonpoikaista hirsirakentamista hoidetaan säilyttäen rakennuksen alkuperäinen ilme. Ilmeä oleellisesti muut-

tavat toimenpiteet kuten uudentyylisen parvekkeiden lisääminen tai ikkunatyylin dramaattiset vaihdokset eivät ole suositeltavia.

- Vanhoja tyhjilleen jääneitä rakennuksia on tavoiteltavaa saada uudelleen käyttöön.
- Autiona olevat, alueelle ominaista rakennustyyliä edustavat pohjalaisrakennukset sekä käytöstä poistuneet talousrakennukset kuten ladot ja riihet on suositeltavaa säästää vanhojen aikojen monumenttina niin kauan kuin niiden korjaaminen on mahdollista.
- Maaseudulle tyypillisiä vanhoja rakenteita kuten aitoja ja vanhoja siltoja tulee säilyttää. Niiden uudelleen rakentaminen on myös suositeltavaa, kun rakenne sopii nykytilanteeseen.

Maisemakuvan avoimuus ja maaseutumainen luonne

Karttamerkinnot:

- Peltoalueet
- Avoimuuden lisäämiskohde
- Tärkeä näkymä
- Maaseutumaisen maisemakuvan suositus koskee koko aluetta

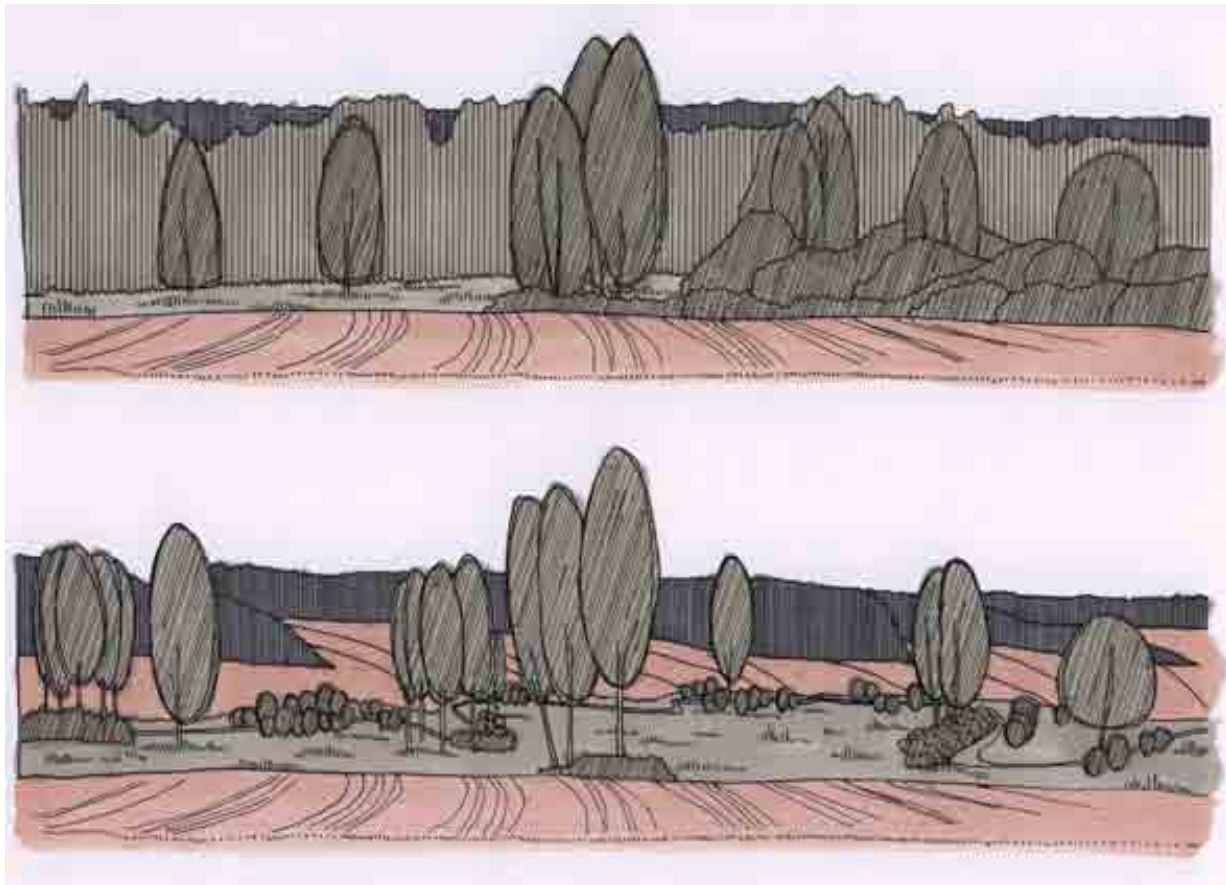
Suosituks:

- Maisemakuvaa ylläpidetään maaseutumaisena ja harmonisena.
- Avoimet pelto- ja laidunalueet pidetään maatalouskäytössä avoimen maisemakuvan ja näkymälinjojen säilyttämiseksi.

- Näkymiä peittävää tuotantoa kuten marjojen pienpuiden (tyrni, marjatuomipihlaja, makeapihlaja yms.) ja hedelmien viljelyä ei ole suositeltavaa harjoittaa tärkeimmillä näkymälinjoilla.
- Aktiivisen maataloustuotannon ulkopuolella olevat avoimet alueet kuten niityt, kosteikot ja kesannot pidetään avoimena hoidon avulla.
- Käytöstä poistuneita, joutomaina olevia peltoalueita otetaan takaisin maatalouskäyttöön tai pidetään avoimena esimerkiksi niittämällä ja raivaamalla.
- Laakson pituus- ja poikkisuuntaisilta teiltä avautuvia tärkeitä näkymälinjoja pidetään avoimena.
- Avoimen laaksomaiseman näkyvyyttä parannetaan raivaamalla pensastoa, harventamalla puustoa ja poistamalla puiden alaoksia näkymiä peittävässä kasvustoissa (metsäsaarekkeet, pienet metsäalueet tien ja avoimen pellon välissä, pienialaiset puustot jokivarressa, pihojen ympäristöt, puukujanteet ja teiden varret).
- Inventoinneissa merkittäväksi arvioidut luontoarvot huomioidaan hoidossa.

Kuva 28. Hyypän rakennuksissa on ollut tapana käyttää murrettuja vihreän, keltaisen, punaisen ja valkoisen sävyjä. Myös katon väri on tärkeätä valita ympäristöön sopivaksi. Pihapiiri viimeistellään kasvillisuudella.

Kuva 29. Puustoa harventamalla ja pensaikkoo raivaamalla voidaan avata näkymiä poistamatta kaikkea puuvartista kasvillisuutta. Kuvaparissa on esitetty esimerkki harvennuksista.

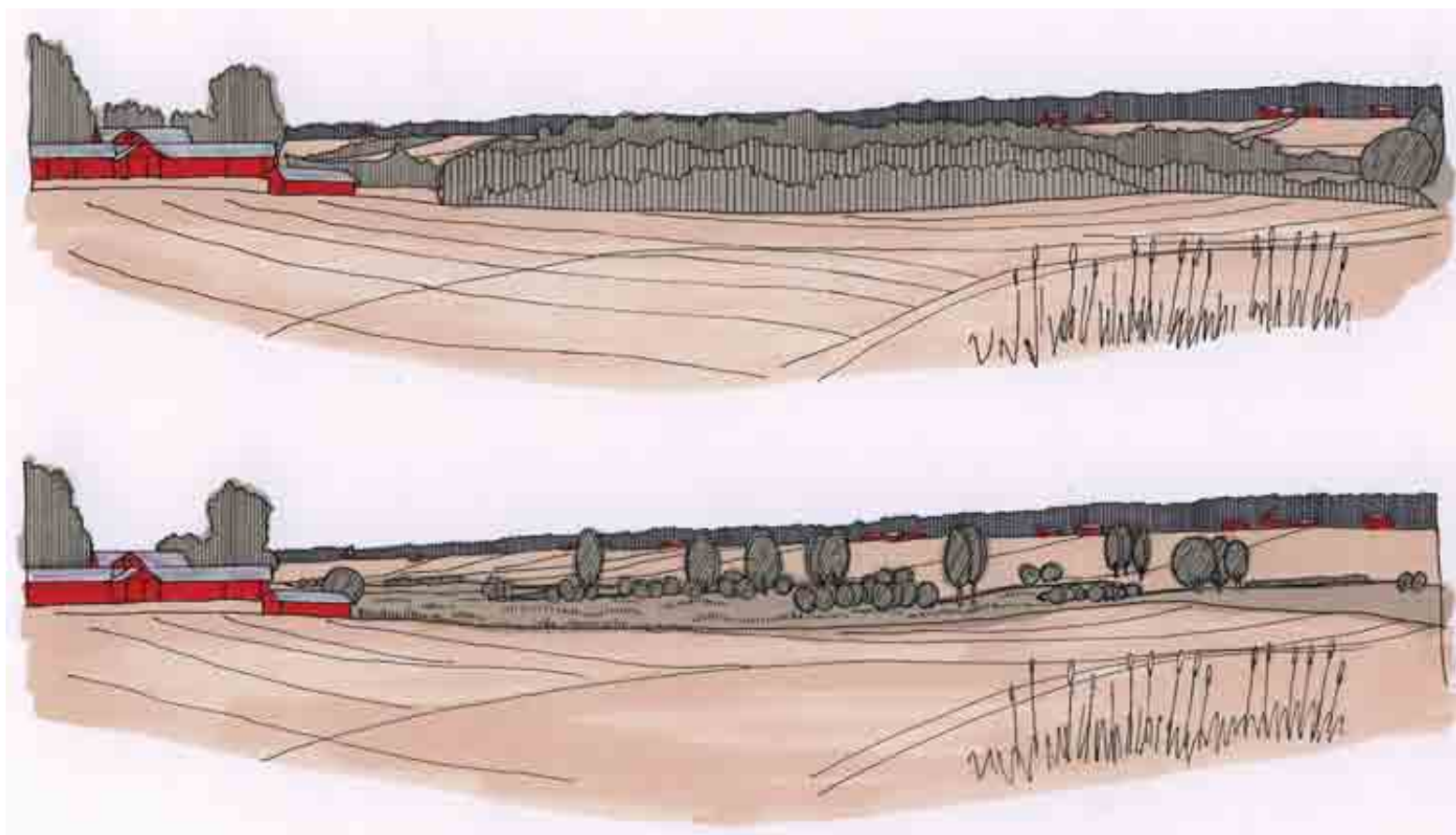
Uoman ja jokivarsien puhtaanapito

Karttamerkinnot:

- Vesistö tai kosteikko

Suositukses:

- Pensas- ja puukasvustoja raivataan läpinäkyvämmäksi alueilla, joilla näkymät uhkaavat umpeutua. Tavoitteena ei ole kaikkien kasvustojen poisto, sillä kasvustoilla on maisemallista, ekologista ja vesiensuojelullista merkitystä. Raivauksia voi tehdä koneellisesti raivaussahalla tai muilla sopivilla raivaustyövälineillä. Aivan joen törmän reunaan ei tule jättää suuria puita.
- Raivausjäte tulee kerätä ja poistaa alueelta.
- Ruiskutettavia torjunta-aineita ei suositella käytettävän vesonnan hillitsemisessä. Vesomista hillitsee säännöllinen raivaus.
- Merkittävät luontoarvot huomioidaan uomien varsien hoidossa.
- Joen varressa talousmetsinä hoidettavien alueiden luonnolliseen kiertokulkuun kuuluu avoimuudeltaan erilaisia vaiheita. Puuston läpinäkyvyyteen ja avoimuuden lisäämiseen tulee pyrkiä mahdollisuuksien mukaan.
- Laidunnusta suositellaan näkymien avaamiseen sopivilla paikoilla uoman varressa. Laidunta rajattaessa joen varressa on otettava huomioon törmän eroosioherkkyys, joen tulviminen ja karjan turvallisuus. Tarvittaessa laitumen tulee rajoittua riittävälle etäisyydelle törmän reunasta.
- Tulvivilla alueilla tulee välttää syysmuokkautusta ja lannoittamista. Suositeltavaa on pitää tulvivia alueita kesantona tai suojavyöhykkeenä ja suosia viljeltäessä suorakylvöä.

Kuva 30. käytöstä poistuneet pellot umpeutuvat nopeasti rehevillä mailla. Kuvioiden hoitoon avoimena voi hakea maisemanhoidon erityistukia. Kuvapari havainnollistaa raivauksen vaikutuksia.

Perinnebiotoopit

Karttamerkinnot:

- Perinnebiotooppi

Suositukset:

- Perinnebiotooppialueita hoidetaan aktiivisesti siten, että kohteen arvot säilyvät. Tyypillisiä arvoja ovat laidunnuksen aikaansaama avoin tai puoliavoin maisemakuva ja kulttuurikasvillisuus.
- Hoidossa otetaan huomioon perinnebiotooppien inventoinnissa (Kekäläinen & Molader 2003) esitetyt kohdekohtaiset suositukset. (Lisäohjeita mm. perinnebiotooppien hoitokortti 10, Suomen ympäristökeskus ym. 2007)
- Perinnebiotooppien tyypillisiä hoitokeinoja ovat raivaus, niitto ja laidunnus. Hoidossa pyritään edistämään kasvillisuuden monilajisuutta ja maisemakuvan monipuolisuutta.
- Raivauksessa säästetään lehtipuita ja poistetaan mahdollista kuusialiskasvustoa sekä vesakkoa.
- Niitettäessä niittojäte kerätään pois maapohjan köyhdyttämiseksi.
- Laidunnuksessa vältetään lisäravinnon tuomista laitumelle. Laidunpaine valitaan sopivaksi siten, että ravinnon määrä on sopiva karjalle, ts. maapohja ei talleannu kokonaan rikki, lisäravintoa ei tarvita ja kasvillisuutta kuitenkin laidunnetaan ja tallataan tarpeeksi, jotta kulttuurikasvillisuus saa elinsijaa.

Pihat (ks. hoitokortti 4)

Karttamerkinnot:

- Rakennusten alue
- Rakentamisen vyöhyke

Suositukset:

- Pihapiirin ilmiössä pyritään luontevuuteen, läpinäkyvyyteen ja maaseutumaisuuteen.
- Rakennusryhmät kytketään ympäröivään maisemaan esim. istuttamalla puita tai pensaita yksittäin, kujanne- tai aidanneistutuksena tai ryhminä.
- Piha-alueiden yleisilme ylläpidetään siistinä. Kasoiksi kertyvä rautaromu saatetaan kierrätykseen, reheviä pioneerikasvustoja niitetään (esim. paju, koiranputki, mesiangervo, maitohorsma, nokkonen), puiden alaoksia karsitaan ja rakennusten kunnosta huolehditaan.
- Pihan vihersuunnittelussa tulee suosia avoimuutta/puoliavoimuutta. Tonttia ei ole suositeltavaa rajata kauttaaltaan näkymiä peittävällä pensasaidalla, tiheillä ja korkeilla massaistutuksilla tai korkealla umpiaidalla.
- Kerroksellinen, puoliläpäisevä kasvillisuus lisää tuulensuojaa päätuulensuunnassa, mutta laajoja näkymiä peittäviä massaistutuksia tulee välttää.
- Pihapiiriin voi rajata matalahkolla, päärakennuksen tyyliin sopivalla aidalla tai kasviaidanteella. Puu on sopivin aitamateriaali.
- Kasvivalinnoissa suositeltavia ovat kotimaiset, vähintään IV-vyöhykkeellä menestyvät lajit. Sopivia puulajeja ovat alueella luontaisesti menestyvät lajit kuten pihlaja, koivu, leppä, haapa, mänty ja kuusi. Puulajivalinnoissa tulee välttää poikkeavien, vierasperäisten kasvilajien käyttöä suurina massa- tai muotoistutuksina.
- Maasto tulee muotoilla ympäristön maastonmuotoja myötäillen. Jyrkkiä maisemassa erottuvia luiskia ja terassointeja tulee välttää.
- Pihan rakenteiden suunnittelussa tulee pyrkiä luontevuuteen, maaseutumaisen hengen noudattamiseen sekä näkymien säilyttämiseen. Laajoja, ympäristöön näkyviä kiveyksiä, suuria lasiterasseja, vesialtaita ja -aiheita tai muita ympäristöstä poikkeavia rakenteita tulee välttää.

Taloustmetsien hoito

Karttamerkinnot:

- Laakson reunametsä
- Laajempi metsäalue laaksossa

Suositukset:

- Taloustmetsiä hoidetaan aktiivisesti kestävä metsätalouden menetelmien mukaisesti. Metsämaisema on hitaasti muuttuvaa, ja siihen kuuluu koko sukkessiokierto taimikon perustamisesta metsän uudistushakkuuseen.
- Eroosiota ja tärkeiden luontoarvojen häviöistä aiheuttavia sekä muita pysyväisluonteisia muutoksia vältetään.
- Metsänuudistamisessa ja mahdollisissa ojituksissa tulee huomioida eroosiovaara siten, että kuivatukseen liitetään vesiensuojelurakenteet, suojavyöhykkeet ja laskeutusaltaat. Jyrkillä rinteillä vältetään maanpinnan voimakasta muokkausta.
- Puulajivalintojen avulla ylläpidetään alueelle tyypillistä metsämaisemaa.
- Istutuslajeina käytetään vain kotimaisia puulajeja.
- Laakson alatasoilla ja näkymiä jakavilla luomanrinteillä vältetään kuusta.
- Monilajisuutta, kerroksellisuutta ja metsänreunan monimuotoisuutta suositetaan erityisesti metsien reuna-alueilla.
- Metsänuudistuksessa jätetään säästöpuita, joilla voidaan pyrkiä pehmentämään suoraviivaisia hakkuualueen rajoja.
- Peltoalueita ei metsitetä laakson tärkeillä avoimilla alueilla.

Kuva 31. Pellon metsitystä suositellaan vältettävän laakson avoimilla peltoalueilla

Metsäsaarekkeet, yksittäispuut

Karttamerkinnot:

- Metsäsaareke

Suosituks:

- Pyritään monilajisuuteen
- Monilajisuutta voidaan lisätä säästämällä ja istuttamalla luontaisia puu- ja pensaslajeja, säästämällä maapuita, lahopuita, keloja, kivikasoja ja risukoita sekä raivaamalla aukkopaikkoja suuremmissa metsäsaarekkeissa.
- Pensas- ja kenttäkerroksen monilajisuutta ja kerroksellisuutta lisäämällä edistetään monimuotoisuutta.
- Tärkeillä näkömäpaikoilla huolehditaan pensaskerroksen läpinäkyvyydestä poistamalla puiden, erityisesti kuusen taimia ja lehtipuiden vesoja.
- Komeita yksittäispuita tuodaan esiin raivaamalla niiden ympäriltä kasvustoa.
- Metsäsaarekkeiden erityisarvoja ylläpidetään säännöllisen hoidon avulla.

Kuva 32. Metsäsaarekkeet kuuluvat Hyypän maisemaan. Metsäsaarekkeissa ja metsänreunoissa suositetaan puu- ja pensaskerroksen monilajisuutta ja rakenteen monimuotoisuutta.

Kuva 33. Metsäsaarekkeet ja komeat yksittäispuut jäsentävät maisemaa. Hautalankylä.

Vesien suojelu, eroosion esto

Karttamerkinnot:

- Joki
- Pelto
- Metsäsaareke
- Lähde

Suositukset:

- Kiintoaineen ja ravinteiden joutumista vesistöön pyritään ehkäisemään.
- Tulvivilla pelloilla ja jyrkillä jokeen viettävillä rinteillä suositetaan kevätkyntöjä ja suorakylvöä. Jyrkät pellot jätetään talveksi kasvipeitteisiksi (pitkä sänki, oras, kesanto).
- Muokkaukset tehdään korkeuskäyrien suuntaisesti niin, etteivät kyntöurat johda suoraan jokeen.
- Suositetaan suojakaistoja, säätösalaojia ja kosteikkoja siellä missä niiden käyttö on järkevää. Tulvivien peltolohkojen käyttö suunnitellaan vesiensuojelun näkökulmasta.
- Jyrkissä luomissa ja niiden lähialueilla eroosiovaaraan kiinnitetään huomiota laidunnusta, metsänhoitoa, rakentamista ja vesien pintaohjauksista suunniteltaessa.

Luontoarvokohteet

Karttamerkinnot:

- Perinnebiotooppi, Natura 2000-alue, Muu tärkeä elinympäristö
- Arvokkaan kasvi- tai eläinlajin esiintymisalue
- Arvokas puroympäristö, Lähde

Suositukset:

- Kohteen käyttö ei saa vaarantaa määritellyjä luontoarvoja. Luontoarvon olemassaolon todentaa tarvittaessa ympäristöviranomainen.
- Mahdollisessa hoidossa lähtökohtana on kohteessa esiintyvien arvokkaiden eliölajien ja luontotyyppien asettamat vaatimukset ja rajoitteet. Käsittelyssä on otettava huomioon kohteita koskevat lakisäädökset (mm. vesilaki, metsälaki, luonnonsuojelulaki, ympäristönsuojelulaki, maankäyttö- ja rakennuslaki) sekä luontoinventoinnissa (Seppälä & Yli-Teevahainen 1999) esitetyt suositukset. Metsäalueilla otetaan huomioon myös metsänhoitosuositukset.

4.4

Hoitokortit rakennetun ympäristön sovittamisesta maisemaan

Rakennetun ympäristön suosituksia on havainnollistettu hoitokorteissa, jotka on laadittu erityisesti uudisrakentajia varten. Hoitokorttien tarkoitus on auttaa uudisrakentajia, tonttien myyjiä ja olemassa olevienkin rakennusten ja pihojen uudistajia tekemään ratkaisuja, jotka tukevat maisema-arvojen säilymistä. Rakentamisen toivotaan täydentävän kylämaisemaa myönteisellä tavalla siten, että vanha, olemassa oleva, arvokas maisema säilyttää pääroolinsa, ja uusi sovitautuu kokonaisuuteen sopu-
sointuisesti. Silmiinpistäviä kontrasteja uuden ja vanhan välillä halutaan ehkäistä ennalta.

Hoitokorteissa on havainnollistettu rakennuspaikkojen valintaa, pihapiirin muodostamista, rakennuksen ulkonäköratkaisuja sekä pihapiirin viimeistelyä kasvillisuuden ja piharakenteiden avulla. Jokaisen aiheen hoitokortti on kaksiosainen; toisella sivulla havainnollistetaan suositeltavia ratkaisuja ja toisella ratkaisuja, joita tulisi välttää. Hoitokortit ovat liitteenä (liite 4).

Kuva 34. Pystykarsitun, harvennetun männikön läpi näkyy avoin maisema. Korhoskylä.

Kuva 35. Näkymä kesällä 2007 perustetun Töyhtöhyypän kierroksen varrelta. Korhoskylä.

4.5

Patikka- ja kevytliikennereitin varaus

Suunnitelmakarttaan on merkitty ohjeellinen virkistysreitti, joka kulkee pääosin pitkittäissuuntaisesti laakson halki suurimmaksi osaksi avoimessa peltomaisemassa. Reitti on laadittu olemassa olevia pelto- ja kyläteitä sekä polkuja hyväksikäyttämällä. Reittiyhteys lähes koko laakson halki Piiparista Katikkaan syntyisi ratkaisemalla muutama puuttuva yhteysjakso.

Reitin kokeiluosa perustettiin kesällä 2007 Hyypän kyläseuran ja Hyypän urheilijoiden talkootyönä, maisemahankkeen myötävaikutuksella. Maanomistajat myönsivät luvat varsin auliisti. Kohdissa, joissa kokeilujakso kulkee lähellä asutusta, syntyi reitin varrella asuvien maanomistajien keskuudessa kuitenkin epäluuloja mahdollisesta häiriöstä. Reitin varren asukkaiden ja maanomistajien kokemuksia tulisikin kerätä ja hyödyntää mahdollisessa reitin jatkosuunnittelussa.

Täydennystä reitillä tarvittaisiin muutamassa kohdassa, joissa jo olemassa olevat peltotiet tai polut yhdistettäisiin uudella polulla, pitkospuilla tai sillalla. Polun sijoittamisessa olisi tarkoituksenmukaista käyttää hyväksi esimerkiksi joen tai ojan

Kuva 36. Avointa peltomaisemaa laakson pohjalta nähtynä.

piennarta tai metsänreunaa ja välttää nykyisten käytössä olevien peltoalueiden käyttöä.

Reitin toteutumisen ehtona on useita edellytyksiä. Kaikkien maanomistajien, joiden maille reitti perustettaisiin, suostumus tarvitaan reitin toteutumiselle kokonaisuudessaan. Reittiä voidaan kuitenkin toteuttaa myös osajaksoina, jos kaikille osuuksille ei saada maanomistajien lupaa. Reitin toteutus ja ylläpito vaatii myös tahon, joka ottaa perusvastuun reitin rakentamisesta, merkitsemisestä, turvallisuudesta, ylläpidosta ja siitä tiedottamisesta (esim. kunta tai metsähallitus). Reitti toteutuessaan ei saisi aiheuttaa merkittäviä hoitovelvoitteita maanomistajille eikä haitata elinkeinojen harjoittamista.

Reittisuunnitelman tavoitteisiin sisältyvät myös riittävien palvelujen tarjoaminen reitin varrella. Tällaisia ovat esimerkiksi levähdyspaikat, tulenteikomahdollisuus, uintimahdollisuus, reitin jatkumisen osoittavat opasteet ja jopa yöpymismahdollisuudet. Karttaan onkin merkitty ehdotuksina laavu- ja tulenteikopaikka sekä uintipaikaksi soveltuvia jokijaksoja. Myös elämyksellisyyden lisääminen reitin varrella on mahdollista. Esimerkiksi koskimaiset paikat joessa, avoimet, runsaslajiset niityt, pisteaidat, lintutornit, karjanlaitumet ja erilaiset luontoympäristöt tarjoavat elämyksiä, joita voidaan suunnittelun avulla tuoda esiin tai luoda uudestaan. Reitin toteutuminen vaatii oman jatkohankkeen, jossa toteutuksen ja ylläpidon yksityiskohdat on ratkaistava harkitusti.

4.6

Jatkokehittämisen tarpeita

Hanke on tuonut esille useita maisemanhoidon kehittämisen tärkeitä jatkohankkeita. Tarpeet liittyvät muun muassa pohja- ja virtavesien hoitoon, virkistyskäytön kehittämiseen sekä matkailun tuotteistamiseen.

Maaperä- ja pohjavesitutkimus

Hyypän pohjavesiä ja maaperää on kartoitettu useassa suunnitelmassa, joiden tuloksia on jo käsitelty tässä raportissa. Pohjavesialuumerkintä vaikuttaa erittäin paljon maankäyttöön ja muuhun alueella tapahtuvaan toimintaan. Hyypän pohjavesiesiintymien erityislaatua ja maaperäkerroksia tulisi kuitenkin vielä tarkentaa lisätutkimuksella, jotta maankäytössä voitaisiin tehdä oikeita, kestäviä ratkaisuja. Tieto olisi tarpeen ympäristömääräysten soveltamisessa, maankäytön rajoitusten säätelyssä

ja pohjavesisuojausten tarpeellisuuden määrittämisessä tiesuunnittelussa. Tutkimuksessa tulee huomioida pohjaveden paineellisuus.

Jokiuoman ennallistaminen

Toinen jatkohanke on jokiuoman ennallistamisen suunnittelu, joka tähtäisi tulvasuojeluun, eroosion ehkäisemiseen, kalakannan hoitoon sekä virkistys- ja maisema-arvojen hoitoon luonnonmukaisen vesirakentamisen keinoin. Siinä keskeinen lähtökoh- ta olisi nykyisen jokiuoman kehittäminen esimerkiksi tulvaterassien, pohjapatojen ja lampialtaiden avulla, muttei joen suoristaminen ja leventäminen veden virtauksen nopeuttamiseksi. Ennallistami- sen suunnittelu kokonaisvaltaisesti koko alueel- le vaatisi riittävän rahoituksen, ammattitaitoisen suunnittelijan sekä osallistavan suunnittelume- netelmän. Lähtökohtana tulisi olla tiedot Hyypän paineellisen pohjaveden aiheuttamista riskeistä maarakentamisessa.

Virkistysreitti

Kolmas jatkosuunnittelun tarve koskee virkistys- reittien toteuttamista. Tätä on käsitelty edellisessä luvussa. Virkistysreittien toteuttaminen edellyttäisi maanomistajien suostumusta, yleishyödyllistä hal- linnoijaa reitille sekä toteutussuunnittelutasoisen, osallistaviin suunnittelumenetelmiin pohjautuvan hankkeen.

Matkailupalveluiden tuotteistaminen ja kehittäminen

Jatkokehittelyn tarpeita liittyy myös alueen mat- kailuelämysten tuotteistamiseen ja markkinointiin. Kunnallinen, maakunnallinen tai vastaava yleis- hyödyllinen matkailupalveluja kehittävä taho voisi olla sopiva yhteistyökumppani. Erityisesti virkistysreitti toteutuessaan vaatisi palvelujen, esimerkiksi elämyskierrosten tuotteistamista ja markkinointia. Matkailussa voisi näin hyödyntää kulttuurimaisema- ja luontoelämyksiä.

Liikenneyhteyksien kehittäminen, maisematiet

Liikenneyhteyksiin liittyy kysymyksiä, jotka ovat vielä ratkaisematta ja voivat vaikuttaa oleellises- ti alueen maisema-arvojen säilymiseen. Kantatie 44:n kunnostaminen voi viedä maisemakehitystä parhaassa tapauksessa toivottuun suuntaan, mutta pahimmillaan pilata ja muuttaa maisema-arvoja merkittävästi. Toivottavaa on, että maisema- ja

miljööarvot otetaan tärkeimmissä linjausvaihtoehtoissa jo ennalta huomioon.

Alueen matkailuarvoa ja laakson maiseman tarkastelumahdollisuuksia parantaisi länsipuolen maantien kehittäminen maisematienä. Tarpeellisia toimenpiteitä olisivat näkymälinjojen ylläpitäminen ja avaaminen, tien mutkaisesta luonteesta, rakennetusta miljööstä ja kokonaisuuden maisemallisesta viehättävyydestä huolehtiminen, opasteiden asentaminen sekä levähdyspaikkojen rakentaminen esimerkiksi nykyisten palvelujen läheisyyteen ja kohtiin, joista avautuu pitkiä näkymiä laaksoon. Tiemaiseman ja tien varren palvelujen kehittämisessä tulee huomioida kulttuurimaiseman hoidon, matkailupalvelujen ja asukkaiden tarpeet.

Tieyhteydet tarjoavat useita mahdollisuuksia tuotteistettaviksi maisemareiteiksi. Pääteitä pitkin pääsee koko suunnittelualueen ympäri (Havuskylä-Kauhajärvi-Havuskylä), ja laakson poikittaisyhteydet tarjoavat mahdollisuuksia myös lyhempiin reitteihin.

Perinteiden elvyttäminen

Hyypän maisemanhoitoalue olisi houkutteleva kohde erilaisten maaseudun vanhojen perinteiden elvyttämiselle. Alueelle voitaisiin järjestää perinnetapahtumia, joissa esiteltäisiin maatalouden vanhoja rakennelmia, työmenetelmiä ja koneita. Heinän seivästys, viljan leikkuu käsin, erilaiset viljan käsittelyyn rakennetut vanhat koneet, vanhat traktorit vanhoine työkoneineen, pärehöylä jne. tarjoavat perinteisen maatalouden arkea havainnollistavia elämyksiä. Hyypän maisemasta ovat hävinneet tervahaudat, tuulimyllyt, heinäseipäät, viljakuhilaat ja saviprunnit talviliikuntamuotoineen, ja myös riuku- ja muut perinteiset puuaidat ovat vähentyneet. Näiden uudelleen rakentaminen näytöskohteiksi ja autioiden talojen pelastaminen rapistumiselta olisivat arvokasta, elämyksiä tuottavaa perinteiden ylläpitämistä. Rakentamiseen liittyvää vanhaa sanastoa olisi myös suotavaa kerätä talteen.

Rakennustapaohjeita kunnan rakennusjärjestykseen

Rakennustapaohjeiden virallistamiseksi tulisi tärkeimmät Hyypän rakentamisen periaatteet sisällyttää Kauhajoen kaupungin rakennusjärjestykseen. Samalla ne saisivat oman perusteellisen valmisteluprosessin.

Maisemanhoidon järjestäytyminen ja seuranta

Jatkohankkeiden toteutumiseksi ja maisemanhoidon tulevaisuuden takaamiseksi tulisi pohtia järjestäytymistä ja vastuun jakamista. Yksi esille tullut keino olisi perustaa Hyypän maisemanhoitokunta, jonka toimenkuvaan voisi kuulua yhteistyötahona toimiminen ei-maanviljelijöiden tukien hakemisessa, maisemanhoitotöiden teettämisessä sekä jatkohankkeiden käynnistämisessä. Myös maisemamuutosten seuranta tulisi organisoida. Seurannassa maisemanhoitokunta voisi olla aloitteentekijänä, muina yhteistyö- ja vastuutahoina esimerkiksi ympäristöviranomaiset kunnasta ja muualta.

Kyläseurojen pienet hankkeet

Kylälaisten aktiivisuuden avulla monia pieniä parannuksia voidaan toteuttaa yksitellen pienempinä kyläseurojen hankkeina. Seuraavassa ehdotuksia jatkohankkeista:

- uimapaikka Panttikylään (esim. Leader-hanke)
- lisäosat kävelyreitistöön
- perinnepelto, jossa perinnetapahtumia ja heinäntekoa (esim. Havuskylä, Hautalan-
kylä, Jokimäen koulun tienoo tai Piipari)
- kansainvälinen työleiri, pohjalaistalojen maalausta
- näkötorni esim. Teevahaiselle, Hyypänmä-
elle tai Juonikylään
- yhteistyö oppilaitosten, harrastusseurojen
ja maaseutua kehittävien tahojen kanssa

Taulukko 9.
Luonnos seurantajärjestelmän rungoksi.

Indikaattori	Seurannan toteuttaja			Seuranta- väli, esim. vuotta
	Länsi-Suomen ympäristö- keskus	Metsäkeskus/mhy Kunta	Kyläläiset TE-k, ProAgria, kehittämis- yhdist. Is-piiri, harrastajat	
Väestö- ja elinkeinoluvut: asukkaiden, palvelujen, yritysten määrä		x		5-10
Maatalouden tilastot: peltoalan, karjan, laitumien, erityistuki- alueiden määrä, tulva-alueet		x	x	5-10
Metsätalouden luvut: metsäala, tuki- ja suojeltujen kohteiden pinta-ala ja lukumäärä		x		5-10
Matkailun tilastot: matkailupalvelut, virkistysreitin pituus, kävijämäärät, käyttäjä- ja tuottajakyselyt, matkailun tuotot ym. hyöty		x	x x	5
Maankäyttö: x rakennettu pinta-ala, myönnetyt raken- nusluvut, rakennusluvan saantiin kuluva aika, ohjauksen tarve, yhdyskuntarakenne		x		5-10
Rakennettu ympäristö: inventoitujen rakennusten säilyminen, kunto ja käyttöaste, korjaamisen ja avus- tusten määrä		x		10
Luontoarvot: x kalakanta, seurattava eläimistö, pohjave- den määrä & laatu, joen kunto		x	x x	jatkuva-10
Yhteisöllisyys, elämän laatu: asukastyytyväisyys, tapahtumien sekä yhdistysten ja niiden jäsenten määrä		x	x x	10
Maiseman kauneus: kauneuden kokemus & yleisvaikutelma, avoimen tilan/metsän suhde, näkymät, yksityiskohdat			x x	10
Maisemanhoito & sen tuotto: Hoitokohteiden määrä ja pinta-ala, uudet hoitohankkeet, kulut ja tulot, työllistämi- nen, laidunhyöty, hakkeen määrä, maan arvo		x	x x	10

Hoidon seuranta

Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa osoitettujen maisema-arvojen säilymistä on tarpeen seurata suunnitelmallisesti yleisellä tasolla. Seurannan vastuu voitaisiin jakaa kylälaisten, kunnan ympäristöviranomaisten, paikallisen metsänhoitoyhdistyksen sekä alueellisen ympäristökeskuksen kesken.

Seuranta voisi perustua oheisiin indikaattoreihin, joita seuraamalla mahdolliset muutokset ovat havaittavissa. Indikaattoreiden avulla maisemanhoitoalueesta voitaisiin laatia esimerkiksi kymmenen vuoden välein seurantaraportti yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Erilaisien tukien piirissä olevat kohteet kuuluvat tuen myöntäjän oman virallisen seurannan piiriin. Maisema-arvojen seurannassa olisi hyödyllistä tehdä yhteistyötä tukiseurannan kanssa sillä tavoin kuin tietosuojaan puitteissa on mahdollista.

Taulukko 10.
Maisemanhoidon yleisimpiä yhteistyötahoja.

YHTEISTYÖTAHO	Aihealueita	Rooli					
		valvonta	koordinointi	suunnittelu	neuvonta, ohjaus	taloudellinen tuki	toteutus
Kunnan viranomaiset (ympäristövalvonta, maaseutupalvelut, sosiaali- ja terveystyö jne.),	virikistysalueet/reitit lupa-asiat rakennusvalvonta maatalouspalvelut työllistämistyöt kunnalliset palvelut	x			x	x	x
Ympäristö-, maa- ja metsätalous-, opetus-, liikenneministeriö	hankkeiden rahoitus, vesistöjen ennallistaminen					x	
Alueellinen ympäristökeskus	tiettyt luvat, hankkeet	x	x		x	x	
Maakuntaliitto	maankäyttö, maakuntakaavoitus, kehityshankkeet	x	x	x		x	
Museovirasto	muinaisjäännökset, rakennukset	x			x	x	
TE-keskus	erityistuet ja neuvonta, kalatalous, työllistämisen ja kehityshankkeet				x	x	
Metsäkeskus	metsäluonnon ja talousmetsien hoito	x	x	x	x	x	x
Metsänhoitoyhdistys	metsäluonnon ja talousmetsien hoito			x	x		x
ProAgria-maaseutokeskukset	erityistukineuvonta, tilakohtainen hoidon suunnittelu, suunnittelun neuvonta		x	x	x		
Tiehallinto, Destia	teiden suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito	x	x	x	x	x	x
Oppilaitokset	opetus- ja harjoitustyökohteita				x		x

YHTEISTYÖTAHO	Aihealueita	Rooli				
		valvonta	koordinointi	suunnittelu	neuvonta, ohjaus	taloudellinen tuki toteutus
Nuorisojärjestöt	työleirit, talkoot					x
Seutukuntien kehittämisyhdistykset	hankkeet, rahoitus, matkailun edistäminen		x	x	x	x
Kyliä yhdistykset	hoidon toteutus, omat rahoitusideat, koordinointi		x			x
Luonnosuojelupiiri	luontokohteet, perinnemaisemat				x	x
Erityiset tukirahastot	Kyrönjokirahasto ym.					x
Työvoimatoimisto	työllistämistuet					x (x)
Maanomistajat, kyläläiset	maisemanhoito	(x)		x		x

Jos suunnitelmassa hahmoteltu virkistysreitit toteutuu nykyistä kokeilujaksoa laajemmalla mittakaavalla, tulisi sillä olla hallinnoija ja oma seurantajärjestelmä. Käyttäjillä ja mahdollisilla vapaaehtoisilla ylläpitäjillä on tärkeä osa virkistyspalvelujen seurannassa, mutta lisäksi tarvitaan ammattimainen päävastuutaho.

4.8

Yhteistyötahojat

Maisemanhoidon ohjaukseen ja toteutukseen löytyy laaja yhteistyötahojen verkosto. Niiden työ maisemanhoidon hyväksi voi olla esimerkiksi viranomaisvalvontaa, neuvontaa ja ohjausta, taloudellista tukea, suunnittelua, koordinointia tai hoidon toteutusta. Taulukossa 9 on hahmoteltu yhteistyötahojat ja niiden tavallisimpia rooleja maisemanhoitotyössä.

Kyliä toimintaa edistävät myös valtakunnalliset, maakunnalliset ja paikalliset järjestöt, kuten Suomen kylätoimintayhdistys (Syty), Suomen kotiseutuliitto ja paikalliset kotiseutuyhdistykset, rajaseutuliitto sekä Leader-toimintaryhmät. Maaseudun kyliä ja kaupunginosayhdistysten toiminnan edistämiseen ollaan luomassa uutta

valtakunnallista järjestöä, jossa em. organisaatiot olisivat mukana.

4.9

Rahoitusmuotoja

Yhteiskunta tarjoaa monia vaihtoehtoja ympäristön ja maiseman hoidon kustannusten jakamiseksi. Usein yhteiskunnan tarjoama tuki kattaa osan kuluista tai muusta hoidon vaatimasta vaivannäöstä, ja hoitotoimia tekevä taho panostaa omalta osaltaan joko työpanoksella tai hoitamalla osan kustannuksista. Tavallisten kansalaisten ja yhteisöjen aktiivisuutta tarvitaan maisemanhoitotyössä aina, sillä yhteiskunnan tukikaan ei tule hakematta.

Tässä pyritään tuomaan esille erilaisia tukimuotoja ja tehostamaan yhteistyömahdollisuuksien ja tukien käyttöä. Yhteistyön avulla on jo saatu esimerkkikohteita sopivien hoitotukien piiriin.

Tukimuodot vaihtelevat aika-ajoin, ja siksi toimiva tiedotusyhteistyö eri yhteiskunnallisten toimijoiden välillä sekä kansalaisten aktiivisuus ovat tärkeitä. Seuraavassa on esitelty tällä hetkellä käytössä olevia tukia.

Maatalous: EU:n ympäristötukijärjestelmän tuet

EU:n maatalouden ympäristötukijärjestelmän erityisympäristötukia on mahdollista hakea maaseudun maisemanhoidon toteutukseen. Pääasiassa tukia saavat maanviljelijät (mm. luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen tukisopimus). Yksityiset ei-maanviljelijät voivat hakea rahoitusta kosteikon tai perinnebiotoopin perustamiseen ja hoitoon kyläyhdistyksen välityksellä (ei-tuotannollinen investointituki). Muiden maisemanhoidon erityistukien hakeminen on mahdollista, jos maat on vuokrattu perustuen piirissä olevalle viljelijälle.

Erityistukea maksetaan sopimusalueen hehtaaria kohti. Maksettava tuki määräytyy hakijan esittämän hoitosuunnitelman kustannusarvion mukaan. Ohjelmakaudella 2007-2013 ei-tuotannollisen investoinnin enimmäismäärä on 4000 €/ha kosteikolle ja 675 €/ha perinnebiotoopille. Hakuprosessiin kuuluu kohteen hoitosuunnitelman laatiminen. Tukea haetaan TE-keskuksesta. Tukihakemusten käsittelyn lisäksi TE-keskuksessa neuvotaan tukiasioissa. Neuvontaa saa myös kunnan maatalouspalvelusta sekä ProAgria Etelä-Pohjanmaasta. ProAgrian maisemanhoidonneuvojat laativat tukiin tarvittavia suunnitelmia.

Maatalouden erityisympäristötukea myönnetään muun muassa seuraaviin tarkoituksiin:

- luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
- perinnebiotooppien hoito (myös Leader)
- suojavyöhykkeet
- kosteikot ja laskeutusaltaat (myös Leader)
- muu valumavesien käsittely
- pohjavesialueiden peltoviljely

Kylien kehittäminen

TE-keskukset ja niiden toimintaryhmät myöntävät EU:n Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston avustuksia. Näitä Leader- ja kyläinvestointirahoituksia voivat hakea kyläyhdistykset monenlaiseen kylien kehittämiseen. Kylien toimintaan on tarjolla myös muita kansainvälisiä rahoituskanavia, jotka soveltuvat hyvin kylätoimintaan. Tällaisia ovat esimerkiksi kansainvälisen nuoren hankkiminen vapaaehtoistyöläiseksi puoleksi vuodeksi – vuodeksi tai kansainvälisen työleirin järjestäminen 10-21 päiväksi. Hyypässä työleirin aiheeksi voisi sopia vaikkapa pohjalaistupien maalaus ja muu kunnostus. Erilaiset säätiöt ja organisaatiot

rahoittavat kyliä ja maaseutua koskevia hankkeita ja opinnäytetöitä. Em. tukimuotojen haussa yhteistyökumppanina on Suupohjan kehittämissyhdystys. Kylien kehittämisen hyviä tietokanavia ovat mm. seuraavat internetsivut: (www.) lande2000.fi, maaseutu.fi, suupohjankehittämissyhdystys.fi sekä te-keskus.fi.

Kohteita, jotka ovat saaneet Leader-tai kyläinvestointitukea:

- kylätalon kunnostus, metsästysmajan laajennus
- uimapaikan, jääkiekkokaukalan, urheilukentän rakentaminen
- pururadan peruskunnostus
- patikkareitin perustaminen
- havaintotornin rakentaminen
- yrittäjien verkostoituminen
- yrityksen kehittäminen, mm. markkinointi
- järven/ vesistön ympäristön kunnostus
- perinnebiotoopin kunnostus ja hoito

Vesien suojelu ja hoito

Vesien suojeluun ja hoitoon tähtääviin hankkeisiin on tarjolla useita rahoituskanavia. Rahoituskanava riippuu hankkeen päämääristä (esim. Jormola ym. Luonnonmukainen vesirakentaminen – uusia näkökulmia vesistösuunnitteluun. 2003). Vesihankkeisiin tukea tarjoavat ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, TE-keskus, Metsäkeskus ja Kyrönjokirahasto.

Tukimuotoja on tarjolla moniin vesistöihin liittyviin aiheryhmiin:

- vesistöjen hoito ja ennallistaminen
- vesistöjen virkistyskäyttö
- vesistöjen maisemanhoito
- tulvasuojelu ja kalatalouden hoito
- virtavesien kalatalous
- tulvametsät
- metsäojituksen haittojen vähentäminen

Metsätalouden ympäristötukivarat

Myös metsätalousalueiden ympäristöarvojen hoitoon on tarjolla tukia. Metsätalouden ympäristötukea on mahdollista saada metsäluonnon arvokkaiden elinympäristöjen säilyttämiseen sekä metsäluonnonhoitohankkeisiin. Metsäalan avustuksissa neuvojana ja yhteistyötahona on Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus ja paikallinen metsänhoitoyhdistys.

- metsätalouden ympäristötuki
- metsäluonnon hoitohankkeiden tuki

Rakennetun ympäristön hoidon tuet

Arvokkaiden vanhojen rakennusten hoitoon on tarjolla tukea sekä yksityisille että yhteisöille. Tuet kattavat osan korjaus- tai hoitokustannuksista, ja yleensä niiden ehtona on sitoutuminen alkuperäisen arkkitehtuurin säilyttämiseen. Tukimuoto ja tuen tarjoaja riippuu rakennuksesta: teemoitettuja avustuksia on tarjolla seuraintaloista ja suojelukohteista latoihin ja aitauksiin. Tuen myöntäjänä on avustuksesta riippuen museovirasto, alueellinen ympäristökeskus, valtion asuntorahasto tai TE-keskus.

- museoviraston entistämisavustukset
- alueellisen ympäristökeskuksen avustukset rakennusperinnön hoitoon
- opetusministeriön avustus seurantalojen korjaamiseen
- ympäristöhallinnon ja valtion asuntorahaston avustukset: arvokkaiden rakennusten korjaus, ympäristön siistiminen, kunnostamista edeltävät selvitykset ym.
- TE-keskuksen tuet maatalouden rakennusten kunnostukseen, mm. ladot, aidat, aitat, riihet, myös aitaaminen ja maisemanhoitolampaiden hankinta
- TE-keskuksen lainat asuin- ja työympäristön parantamiseen

Työvoima

Maisemanhoidon töiden toteuttamiseen tarvittavan työvoiman hankkimisessa on tarjolla valmiita malleja, ja tällä saralla piilee käyttämättömiäkin mahdollisuuksia. Työllistämiseen tähtäävää toimintaa voisi käyttää hyväksi maisemanhoidossa esimerkiksi yhteistyössä kunnan kanssa. Mahdollisuuksia tarjoaa myös yhteistyö oppilaitosten kanssa sekä elämysten tuotteistaminen matkailijoille.

Maiseman- ja metsäluonnonhoitoon sekä virkistyspalveluihin tähtäävät koulutusohjelmat tekevät usein käytännön harjoitustöitä opetukseen sopivissa kohteissa. Kohteet tulee olla yleensä hyvissä ajoin tiedossa opetusohjelmien laadintavaiheessa ja kohteen töiden tulee sopia opetuksen sisältöön. Työstä aiheutuvat materiaalikustannukset maksaa tyypillisesti kohteen omistaja. Hyypässä yhteistyökumppaneina voisivat olla esimerkiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulun sopivat koulutusohjelmat (rakennuskonservointi, maa- ja metsätalouden tietty koulutuspaketit) sekä Porin metsäopisto.

Elämys- ja harrastusmahdollisuudet voivat olla riittävä syy talkootyövoiman saantiin. Kansainväliset työleirit ovat jo hyväksi kokeiltu tapa yhdistää

elämykset ja työnteko. Myös perinnetapahtumat ovat keränneet innokasta talkooväkeä heinäa seivästämään ja ruista korjaamaan. Lintuharrastajat ja metsästäjät ovat rakentaneet tarkkailutorneja ja kosteikkoja tai hoitaneet riistapeltoja. Tapahtumien ja leirien järjestämiseen on tarjolla koordinoitua apua Suupohjan kehittämissyhdistyksen sekä harrastusyhdistyksen ja niiden kattojärjestöjen kautta. Elämystarjonnan järjestämisessä hyviä yhteistyökumppaneita ovat myös matkailun toimijatahot.

Maisemanhoitoon perehtyneet ammattilais- ja harrastajaorganisaatiot kuten ProAgria Etelä-Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri voivat monissa hankkeissa olla hyviä yhteistyökumppaneita maisemanhoidon toteutuksessa.

Muita tukimuotoja

Hankkeen aikana pohdittiin uusien, omien rahoitusmuotojen ja toimintamallien mahdollisuuksia maisemanhoidon tukena. Kyläseuran alaisuuteen perustettiin oma ”puskarahasto”, johon kunta lahjoitti pienen pesämunan. Taka-ajatuksena on maisemanhoidon työn, kustannusten ja osallistumisen tunteen jakaminen maanomistajia laajemman joukon kesken. Puskarahaston tarkoituksena on hankkia maisemanhoitoon suunnattavaa pääomaa eri sponsoreilta ja kyläläisiltä.

Maanomistajien ja kyläläisten omaa aikaa, aloitteellisuutta, vaivaa ja taloudellista panostusta tarvitaan jatkossakin. Erilaiset tukimuodot ovat hyvä kannustin ja keino kattaa osa kustannuksista, mutta tuetkaan eivät tule hakematta, eivätkä haettunaakaan automaattisesti.

Taulukko 11.

Esimerkkejä mahdollisista kyläympäristön maisemanhoidon kohteista sekä niihin sopivista tukimuodoista

ESIMERKKIKOHDE	MAHDOLLINEN TUKI-MUOTO	YHTEISTYÖTAHO
Jokivarren pajuttunut ja puustoa kasvava alue	EU:n ympäristötuen erityistuki - maiseman monimuotoisuus	TE-keskus Kunta, mta.palvelu ProAgria E-P
Metsä- ja muut luonnonlaitumet	EU:n ympäristötuen erityistuki - perinnebiotoopin hoito, Leader, Metso	TE-keskus Kunnan mtpalvelut ProAgria E-P
Käytöstä poistunut, pajuttunut pelto, joka ei saa perustukea	EU:n ympäristötuen erityistuki - maiseman monimuotoisuus	TE-keskus Kunnan mtpalvelut ProAgria E-P Kyläyhdistys, viljelijä
Kosteikko tai suojavyöhyke	EU:n ympäristötuen erityistuki - suojavyöhykkeen / kosteikon perustaminen ja hoito, Leader	TE-keskus Kunnan mtpalvelut ProAgria E-P
Perinneikäisessä oleva peltolohko	EU:n ympäristötuen erityistuki - maiseman monimuotoisuus	TE-keskus Kunnan mtpalvelut ProAgria E-P Suupohjan kehittämissyhistys
Joen ennallistaminen	Luonnonmukaisen vesirakentamisen tuki	TE-keskus MMM / YM Kyrönjoen rahasto
Lähteen tai puron ennallistaminen	Metsäluonnonhoidon hanketuki	Metsäkeskus
Puronvarsi tai lähteen ympäristö metsässä	Metsätalouden ympäristötuki	Metsäkeskus
Kulttuurihistoriallisesti arvokas pohjalaisrakennus	Entistämisyavustukset Avustukset rakennusperinnön hoitoon	Museovirasto Länsi-Suomen ympäristökeskus
Seurantalo	Avustus seurantalojen korjaamiseen	Opetusministeriö
Lato, riihi, aita tms.	Tuet maatalouden rakennusten kunnostukseen	TE-keskus
Länsipuolen tien kehittäminen maisematienä	Maaseutuohjelman avustukset	TE-keskus
Joen kalakannan hoito	Virtavesien kalatalousavustus	TE-keskus
Perinnetapahtumat, muu kylätöimintä	Leader	Suupohjan kehittämissyhistys
Urheilupaikan kunnostus	Leader	Suupohjan kehittämissyhistys

Lähteet

- Anttila, Martti 1991. Hanhimetsällä. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 172-173.
- Esihistorialliset kiinteät muinaisjäänneokset Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla 1998. Museovirasto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Keski-Pohjanmaan liitto ja Pohjanmaan liitto. Oy Kauppapaino, Vaasa.
- Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava 2005. Kaavaselostus ja kartta 23.5.2005. Etelä-Pohjanmaan liiton julkaisu A:16. Seinäjoki.
- Heikkilä, Raimo 1990. Vaasan läänin uhanalaiset suokasvit. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisu A 46. Helsinki.
- Heikkilä, Raimo 1991. Ojitusten haitat. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 100-105.
- Hentilä, Hanna & Keski-Jaskari, Anne 2006. Kauhajoen lähteet, kasvillisuus selvitys ja lähdekartoitus Hyypänjokilaaksossa 2006. Länsi-Suomen ympäristökeskus. Painamaton raportti. Kauhajoki
- Hyypän maisemanhoitosuunnitelma, rakennettu ympäristö. 2001. Kauhajoen kunta, ympäristöosasto. Painamaton raportti.
- Hyypän pohjavesialuesuunnitelma 2000. Maa ja vesi Oy. Kauhajoen kunta, Länsi-Suomen ympäristökeskus. Painamaton raportti.
- Hyypän vanhan rakennuskannan inventointilomakkeet 1998. Kauhajoen kunta, ympäristöosasto / Sari Tallgren. Painamaton, lomakekansio.
- Jaakola, Keijo 1983. Hyypän paikannimistö luonnon kuvaajana. - Kauhajoen luonnonkirja. Toim. J. Kleemola, T. Malmivaara, P. V. Rantala & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 96-99.
- Kaapu, Anne-Mari 2004. Kauhajoen rannolta, Historiaa ja perimätietoa Laurusen, Pukkilan, Kosken ja Havusen kylistä. Pukkilän kyläyhdistys. Tampere 2004.
- Kahila, Petri 1998. Hämes-Havunen, Pohjalaistalosta kulttuurikyläksi. Raportteja ja artikkeleita 62. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Seinäjoki.
- Kallionpää, Paavo 1991. Viljelysmaiden peruskuivatus. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 90-96
- Kangasniemi, Olavi 2007. Asutustoimintaa Hyypässä 1900-luvulla. - Hyvä on Hyypässä hypellä. Historiaa ja tarinoita 1900-luvun Hyypästä. Toim. R. Kautiainen. Hyypän kyläseura ry, Vaasa. s. 17.
- Katiskoski, Kaarlo 1991. Kauhajoen esihistoriallisten muinaisjäänneosten inventointi. Museoviraston painamaton raportti.
- Kauhajoen pohjavesialueiden kuntakansio 1994. Kauhajoen kunta, ympäristöosasto.
- Kauhajoen sora- ja hiekkavarat 1994. Vaasan läänin seutukaavaliitto, Geologian tutkimuskeskus. Vaasa.
- Kekäläinen, Hannele & Molander, Lise-Lotte 2003. Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan perinnemaisemat = Ängar, hagmarker och skogsbeten i Södra Österbotten och Österbotten. Alueelliset ympäristöjulkaisut 250. Länsi-Suomen ympäristökeskus. Vaasa.
- Kleemola, Jussi, Ruismäki, Liisa, & Taimi Heikki (toim.) 2006. Hämes-Havunen, pohjalaista rakennustaitoa jälkipolville. Lions-Club Kauhajoki ry.
- Kleemola, Jussi 1991a. Kauhajoen edustavimmat purot. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 159-166
- Kleemola, Jussi 1991b. Kyrönjokilaakson Vesi Oy:n hanke sekä Tuhotaanko Kyrönjoen latva?. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. Jussi Kleemola, Simo Marttila & Heikki Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 195-204.
- Kurkinen, Ilpo, Pitkäranta, Reijo & Ristaniemi, Olli 1994. Kauhajoen sora- ja hiekkavarat. Vaasan läänin seutukaavaliitto & Geologian tutkimuskeskus. Vaasan läänin seutukaavaliitto, Sarja D:33. Vaasa.
- Kyrönjoen tulva-alueet 1989. Vaasan läänin seutukaavaliitto, Vaasan vesi- ja ympäristöpiiri. Vaasa.
- Laakso, Seppo 1991. Hyypänjoen jokivarsiluonto. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 137-147.
- Laakso, Seppo 1999. Liito-oravan metsä. - Kauhajoen metsien ja soiden kirja. Toim. J. Kleemola, J. Kiviluoma, S. Marttila, P. Piipari, H. Taimi, T. Äijö. Lions-Club Kauhajoki ry.
- Lilja, Jukka & Lehtineva, Veikko 1991. Kauhajoen vesinisäkkäät. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 111-118
- Lyly-Yrjänäinen, Unto, Lilja, Jukka 1991. Saviprunni. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 181-182.
- Maisema-alue työryhmän mietintö 1992. Mietintö 66/1992: Maisemanhoito, Maisema-alue työryhmän mietintö 1 ja 2. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto.
- Mälkki, Esko 1991. Pohjavesivarat. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 183-191
- Niemelä, Jouko & Raikamo, Erkki 1983. Kallio ja maaperässä omaleimaisia piirteitä. - Kauhajoen luonnonkirja. Toim. J. Kleemola, T. Malmivaara, P. V. Rantala & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 9-23.
- Orrenmaa, Anssi 2004. Kyrönjoen tulvasota. Alueelliset ympäristöjulkaisut 338. Länsi-Suomen ympäristökeskus. Vaasa.
- Palomäki, Mauri 1991. Vesi väistyy – maa voittaa. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 9-18
- Perinnebiotooppien hoitokortti 10 2007. Toim. Anna Schulman. SYKE, Lounais-Suomen ympäristökeskus, MTT, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö. Painettu esite.
- Pitkäranta, Reijo 1996. Moreenipeitteiset lajittuneet kerrostumat Kauhajoen alueella ja eri tutkimusmenetelmien soveltuvuus niiden tutkimiseen. Painamaton lisensiaattitutkimus, Turun yliopisto, maaperägeologian osasto.
- Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Museovirasto, Ympäristöministeriö.
- Ranta-Knuuttila, Antti 1987. Eräkausi ja asutusvaihe vuoteen 1627. - Kauhajoen historia. L. Ruismäki. Jyväskylä. s. 39-108
- Rantala, Pentti V. 1983. Kauhajoki maanviljelyspitäjänä. - Kauhajoen luonnonkirja. Toim. J. Kleemola, T. Malmivaara, P. V. Rantala & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 79-82.

Ruismäki, Liisa 1987. Kauhajoen historia esihistoriasta vuoteen 1918. Jyväskylä.

Ruismäki, Liisa 1983. Asutuksen historiaa. - Kauhajoen luonnonkirja. Toim. J. Kleemola, T. Malmivaara, P. V. Rantala & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 89-95

Ruismäki, Liisa 1991. Vesistöt asutuksen väylänä. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 19-48.

Ruismäki, Liisa 2007. Hyypän vanhasta asutuksesta. - Hyvä on Hyypässä Hypellä, Historiaa ja tarinoita 1900-luvun Hyypästä. Toim. R. Kautiainen. Hyypän kyläseura ry, Vaasa. s. 10-15.

Savea-Nukala, Tarja & Liisa-Maria Rautio ja Matti Seppälä 1997. Kyrönjoen tila ja vesiensuojelun taso. Alueelliset ympäristöjulkaisut 16. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Seppälä, Keijo T. 1991. Tulvajärvien muuttolinnut. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 87-89

Seppälä, Keijo & Yli-Teevahainen, Ville 1999. Valtakunnallisesti arvokkaan Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema-alueen luontokartoitus. Kauhajoen kunta, ympäristölautakunta. Ympäristöselvitys Naava ry, Kauhajoki. Painamaton raportti.

Siiriäinen, Ari 1987. Kauhajoen esihistoria. - Kauhajoen historia. L. Ruismäki. Jyväskylä. s. 19-36.

Sevola, Pertti 1991. Kauhajoen vedet. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry.

Tapola, Tapani 1991. Katikka – kaunis maa. - Kauhajoen vesien kirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 167-171

Teräväinen, Helena 2003. Lakiaa ja komiaa. Kohti kulttuuriympäristön uusia arvoja Etelä-Pohjanmaalla. Vaasa.

Tiehallinto 2007. Kantateiden 44 ja 67 parantaminen välillä Honkajoen Vatajankylä – Kauhajoen Aronkylä. Honkajoki ja Kauhajoki. Toimenpidesuunnitelma. Painamaton raportti. Tiehallinto, Turun ja Vaasan tiepiirit 2007.

Turtola, Kati 1994. Torpan plassilla. -Tilanosan vuokraajat Kauhajoella vuosina 1880-1918. s6-29. Tampereen yliopisto. Imatra 1994.

Varkki, Alfred 1983. Kauhajoen kasvimaailma. - Kauhajoen luonnonkirja. Toim. J. Kleemola, T. Malmivaara, P. V. Rantala & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 64-78.

Varkki, Alfred 1991. Vesikasvien nykypäivää. - Kauhajoen vesienkirja. Toim. J. Kleemola, S. Marttila & H. Taimi. Lions-Club Kauhajoki ry. s. 106-110.

Yli-Korhonen, Heikki ym. 2007. Maataloutta Hyypässä. - Hyvä on Hyypässä Hypellä, Historiaa ja tarinoita 1900-luvun Hyypästä. Toim. Risto Kautiainen. Hyypän kyläseura ry, Vaasa. s. 85-173

Painamattomat raportit ja selvitykset, jotka on otettu työssä huomioon:

Heinonen, A., Wahlberg, A., Nuutinen, E. 2000: Hyypänjokilaakson maisemanhoitosuunnitelma. Kauhajoen kunta, Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus, maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus. Painamaton raportti.

Hannula, H., Nikula, S. (2004): Suojavyöhykkeiden ja maisemanhoidon yleissuunnitelma Kauhajoelle Havuskylän ja Aronkylän välille. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Kyrönjoki rahasto, Kauhajoen kaupunki.

Eteläpohjalainen kylä –hanke (2006): Etu-Hyypän kylän maisemasuunnitelma 28.2.2006. (E-P:n kyläympäristöjen kehittämishanke, Länsi-Suomen ympäristökeskus)

Tärkeimmät kartat:

Hällströmin kartasto 1799.

Kaarleporin kreivikunnan kartta 1652 (VA, MH 109/56, M 25/4; Ruismäki 1991 s.44)

Kalmbergin kartta 1856. 1:400 000. Seinäjoen maanmittaustoimiston arkisto. Digitaalinen kopio cd:llä Kauhajoen kunnan ympäristöosastolla.

Kartta eräistä Pohjanmaan pitäjistä 1680 (VA, MH III /206/1; Ruismäki 1983, takakansi)

Kartta Ilmajoen pitäjistä 1679 (Ruismäki 1983 s.91)

Kauhajoen asutus 1500-1700-luvuilla. Israel Wänmanin vuonna 1752-1769 laatiman kartan pohjalta piirretty kartta. Ruismäki 2007, s. 10.

Kauhajoen pitäjänkartta 1933-1938. Kopio Kauhajoen museon kokoelmissa, digitaalinen kopio cd:llä Kauhajoen kunnan ympäristöosastolla.

Länsi-Suomen ympäristökeskuksen maaperäkartoitus v.1998-99. Muoville piirretyt maaperäkartat 1:20 000 Kauhajoen kunnan ympäristöosaston säilytyksessä.

Maakirjakarttoja vuodelta 1709. Jyväskylän yliopiston virtuaaliyliopiston maakirjakarttoja koskevat sivut <http://www.virtuaaliyliopisto.fi/vanhatkartat/maakirjakartat> . Digitaaliset kopiot cd:llä Kauhajoen kunnan ympäristöosastolla.

Suomen karttakirja 1920, Maanmittauslaitos. Näköispainos Genimap 2004.

Pitäjän kartta 1933 1:40 000. Maanmittaushallitus. Tilgmannin kivipaino, Helsinki..

Suupohjan käsittävä taloudellinen kartta 1938. 1:400 000. Seinäjoen maanmittaustoimiston arkisto. Digitaalinen kopio CD:llä Kauhajoen kunnan ympäristöosastolla.

Suomen kallioperäkartta 1: 1 000 000. Geologian tutkimuskeskus. Karttakeskus Oy, Helsinki. 1997

Vanhat valokuvat:

Ilmavalokuva Hyypästä vuodelta 1947. Maanmittauslaitoksen ilmakuva-arkisto.
Valokuvia Hyypästä 1960-70 -luvulta. Kauhajoen kaupungin kokoelma, ympäristöosasto.
Ala-Könnön taloa esittävä kuva vuodelta 1906, Tauno Tuiskun perhealbumista.

Digitaalinen aineisto:

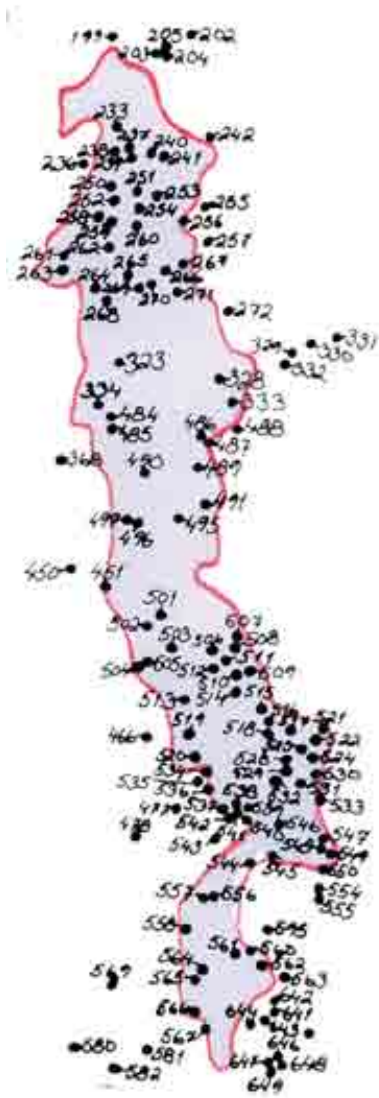
CLC2000 aineisto. Tuotannossa on käytetty seuraavien tiedon tuottajien aineistoja: SYKE, MML, MMM (peltotiedot 1999), VRK (rakennetut alueet 2001) ja satelliittikuvien tulkinnassa hyödynnetty Metsähallituksen ja UPM Kymmene Oy:n aineistoja Kauhajoen kaupungin ympäristöosastolla tuotetut digitaaliset aineistot (lähteet, pohjavesitiedot, luontoarvot sekä tässä hankkeessa tuotetut aineistot, joiden pohjana on käytetty maanmittauslaitoksen aineistoja)
Maanmittauslaitoksen peruskarttarasterit ja maastotietokanta
Väestörekisterikeskuksen väestörekisteri

Maisemanhoitoon liittyvää luettavaa:

Haaranen, T., Partanen, H. & Tarvainen, A. 2007: Maatalouden ympäristötuen erityistuet, Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. [esite]
Heikkilä, M. (toim.) 2002: Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen Ympäristö 591.
Heikkilä, T. 2000: Suomalainen kulttuurimaisema. Tammi.
Heinonen, A. 2005: Töyrällä ja lakialla, Maatalouden erityisympäristötukisopimukset maiseman ja luonnonhoidon välineenä Etelä-Pohjanmaalla. ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus & Etelä-Pohjanmaan TE-keskus, Maaseutuosasto, S.joki.
Jormola J., Harjula, H. & Sarvilinna A. (toim.), 2003. Luonnonmukainen vesirakentaminen - uusia näkökulmia vesistösuunnitteluun. SY631.
Kirveennummi A. & Räsänen, R. Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna. Suomalaisen kirjallisuuden seura. 2000.
Kulttuuriperinnön kauneus, hyvyys ja totuus. Museovirasto, opetushallitus. 2000.
Kulttuuriympäristö –tutki ja opi. Museovirasto, opetushallitus 2000.
Maa- ja metsätalousministeriön julkaisemat EU:n maatalouden ympäristötuen erityistukien oppaat: <http://www.mavi.fi/fi/index/viljelijatueto/oppaatjaohjeet/ymparistotuenerityistukienoppaat.html>
Näreaho T., Jormola, J. Laitinen, L. & Sarvilinna A. 2006. Maatalousalueiden perattujen purojen luonnonmukainen kunnossapito. Suomen ympäristö 52/2006. Suomen ympäristökeskus.
Purojen hoito maatalousalueilla – luonnonmukainen peruskuivatus –esite. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=272830&lan=fi>
Purokunnostusopas. Purot - elävää maaseutua. MMM 2008
Ranta, Sirkka-Liisa, Seppovaara, Juhani: Maatilan pihapiiri. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2003.
Salminen Kaapo, Pertti Toivari (toim.). Kotikontu kuntoon, maaseutuympäristön parantamisopas. Uudisrakentaminen, peruskorjaus, laajentaminen, ympäristön parantaminen, maisemanhoito. Detaljit, rakenteet. Maatilahallitus, Rakennusalan kustantajat. 1992.
Salo Ulla, Salo Pertti: Pihan perinnekasvit. Minerva Kustannus Oy 2007.
Ulvi. T. & Laakso E. (toim.): Järvien kunnostus. Ympäristöopas 114. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=123173&lan=fi>
Valonen Niilo, Korhonen Teppo: Suomalainen piha, rakennushistoriallisia päälinjoja. 2006.
Vanhan rakennuksen käyttöopas. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen opassarja, opas nro 2. Turku 2003.

LIITTEET

LIITE I: Hyypän tervahaudat

Kartta 14.
Hyypän tervahaudat. Hyypän maisemanhoitoalueen raja on kartassa suurpiirteinen. Lähde: Liisa Ruismäki, 1987. Kauhajoen historia s. 848. Tiedot koonnut Voitto Viitala 1974-79.

233 Hirvelänhauta	531 Maantiehauta
236 Likihauta	532 Katikanhauta
237 Hautaojanhauta I	533 Iso-Ojanhauta
238 Hautaojanhauta II	534 Kivisenhauta
239 Hautatöyränhauta	536 Pirinhauta
240 Rahikaisenhauta	537 Isohauta I
241 Rahikanhauta	538 Pauttulanhauta
250 Hirviluomanhauta	539 Niemistönhauta
251 Piiparintöyränhauta	540 Isohauta II
252 Kivelänhauta II	541 Salomoninhauta
253 Jokivarsihauta	542 Kirvesojanhauta I
254 Kalliotöyränhauta	544 Kirvesojanhauta II
256 Rinnanhauta	545 Larvanhauta
258 Harrinhauta	546 Pikkutöyränhauta
259 Kivelänhauta I	547 Katikanhauta I
260 Fyrrytöyränhauta	548 Katikanhauta II
261 Saarisenhauta	549 Katikanhauta II
262 Keski-Sepänhauta	550 Uusihauta
263 Ala-Seppäsenhauta	556 Koivistonhauta
264 Nimentönhauta	557 Hautarämäkänhauta
265 Rinta-Korhosenhauta	558 Hautalanhauta
266 Kallionalustanhauta	560 Vähämäenhausta II
267 Ratuksenhauta	561 Vähämäenhausta III
268 Latva-Korhosenhauta	562 Hyypänhauta
269 Rinta-Korhosenhauta	564 Plumpunhauta
270 Hautapakanhauta	565 Hongonhauta
271 Kangasojanhauta	566 Nimetönhauta
323 Harrikankaanhauta	567 Levänhauta
328 Pihlajaniemenhauta	
333 Iisaki Frantin hauta	
334 Vuoremaanhauta	
451 Tynnyriharjunhauta	
484 Siltaojanteenhausta	
485 Pihlajaniemenhauta	
486 Hävinnythauta	
487 Vähämäenhausta	
489 Nimetönhauta	
490 Rinta-Könnönhausta	
491 Pantinhauta	
495 Hautapakanhauta	
496 Könnönhausta I	
497 Könnönhausta II	
501 Juonenhausta I	
502 Kampuranhausta	
503 Kärmeshauta	
504 Juonenhausta II	
505 Nimetönhausta	
506 Hautamäenhausta I	
507 Rajaluomanhausta	
508 Hautamäenhausta II	
509 Mäkiluomanhausta I	
510 Mäkiluomanhausta II	
511 Luoma-Pukkilanhausta I	
512 Luoma-Pukkilanhausta II	
513 Rimmukakorvenhausta	
514 Koivistonhausta	
515 Rotolanhausta	
516 Kiviluomanhausta	
517 Lehtimäenhausta	
518 Kutsinhausta	
519 Eliaksenhausta	
520 Samppahauta	
521 Kiviluoman Matin hauta	
522 Haarainluomanhausta	
523 Isohausta	
524 Pikkuhausta	
528 Riilahauta	
529 Peltohauta	
530 Palo-Ojanhausta	

LIITE 2: Suunnittelualan luonto ja maisema

Maisemamaakunta

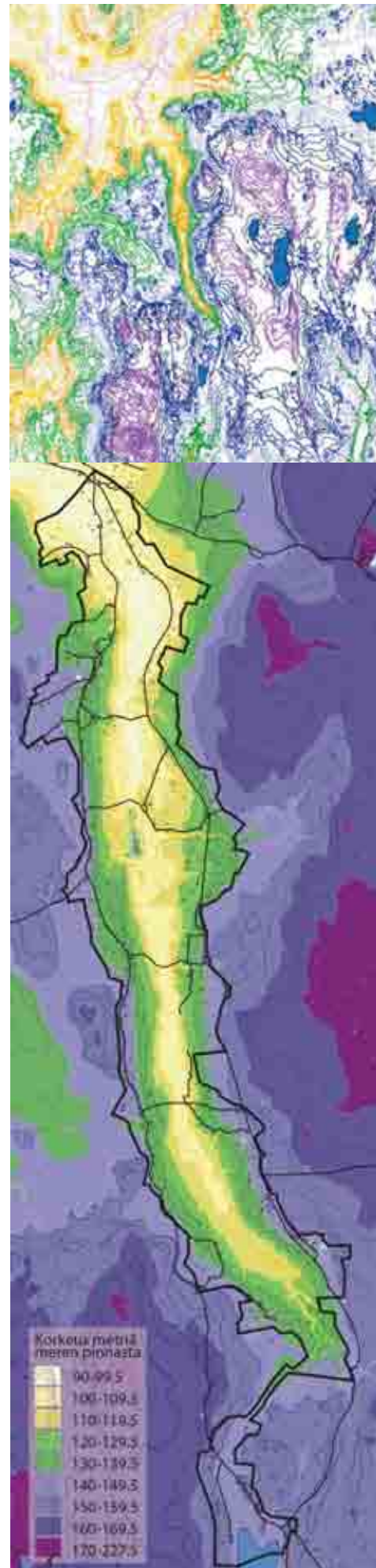
Hyypänjokilaakso kuuluu valtakunnallisessa maisemamaakuntajaossa Etelä-Pohjanmaan viljelyla-keuksien seutuun.²² Maastonpiirteiltään tasaiset, viljelykseen raivatut, leveät jokilaaksot ovat tyypillisiä tälle maisemamaakunnalle. Rakentamisperinteeseen kuuluvat lähelle laakson keskellä virtaavaa jokea sijoittuvat nauhakylät. Leimaa-antavimmat perinteiset rakennukset ovat tyypillisesti kookkaita kaksi- tai puolitoistakerroksisia pohjalaistaloja. Pää- ja talousrakennukset on sijoitettu tiiviisti suorakulmaisen pihan ympärille jopa umpipihaksi siten, että syntyy tuulilta suojaisa ulkotila. Tällaista tyypillistä pohjalaista ympäristöä edustaa Hyypänjokilaakson pohjoiskärki, jossa jokilaakso levenee, tie ja asutus sijoittuvat keskelle laaksoa joen läheisyyteen ja näkyvin rakennus on kahdella umpipihalla varustettu Hämes-Havunen.

Varsinainen Hyypänjokilaakso on kuitenkin oma erityinen lukunsa. Toisin kuin tyypillisessä maisemamaakunnan maisemassa, Hyypässä laakso on kapea ja rinteet verrattain jyrkät. Juuri nämä erityiset maastonmuodot antavat voimakkaimmin leimansa tälle maisemalle. Perinteiset rakennuspai-
kat ja tärkeimmät tiet sijoittuvat pääasiassa laakson ylärinteille metsäisen selänteen reunaan, kauaksi laakson pohjalla virtaavasta joesta. Laakson molemmille reunoille onkin muodostunut nauhamaiset kylät, joissa on tiiviitä raittimaisia jaksoja erityisesti laakson länsipuolella.

Kohdealueen eteläkärjessä on lisäksi Kauhajärven alue, josta Hyypänlaaksossa virtaava joki saa alkunsa. Kauhajärvellä korkeuserot ovat huomattavasti vähäisempiä, ja rakennukset sijoittuvat selänteen reunaosiin ja maastosta kohoaville kummuille.

Topografia

Maastonmuodot ovat Hyypänjokilaaksossa etelä-pohjalaisessa mittakaavassa huomiota herättävät. Laaksoa reunustavien selänteiden korkeimmat kohdat kohoavat jopa 190 metriin meren pinnan yläpuolelle, kun laakson matalin kohta alueen pohjoiskärjessä jokiuomassa on vain noin 95 metriä meren pinnan yläpuolella. Laakson avoimessa maisemassa laakson pohjalta ympäröivän selänteen laelle havaittavat korkeuserot ovat kuitenkin tyypillisesti noin 60 metriä (+100 mpy - +165 mpy), ja peltojen ala- ja ylärinteen erot ovat tyypillisesti noin 40-50 metriä.²³

Kartta 15.
Hyypän maastonmuodot

Laakson poikkileikkauksessa on havaittavissa vyöhykkeisyyttä. Alimpana on 3-10 m leveä ja 1-2 m syvä jokiuoma, jossa pieni joki mutkittellee. Jokiuomaa reunustaa vaihtelevan levyinen, tulviva alataso, joka on pääosin raivattu pelloiksi. Alatason reunoilta alkavat pelloiksi raivatut rinteet, joita halkovat korkeuskäyriä vasten joen sivu-uomien kuluttamat, usein puuston peittämät kanjonit ja raviinit. Noin 120-130 mpy korkeustasolta alkavat laakson ylätasanteet, joilla on verrattain tasaisia pelloja. Ympäröivät selänteet ovat reunoiltaan pääosin loivasti nousevia, mutta paikoin selänteiden reunoilla on jyrkempirinteisiä kumpareita (Pantin-korpi, Mustikkamäki ja Kärmeskangas).

Avoimen laakson keskeltä kohoaa myös kaksi maaston kohoumaa, jotka ovat vanhojen harjujen jäänteitä.²⁴ Teevahainen on kohoumista laajin, ja se erottuu metsäisenä, tasaisena alueena laakson länsireunalla. Hyypänmäki on Teevahaisen pohjoispuolella sijaitseva pitkänomainen, selkeämmin harjumaisena hahmottuva kohouma. Lisäksi laaksoissa on jokunen pienempi peltoalueilla erottuva kohouma. Näitä ovat Ala-Jokimäki, Naurisharju, Lehtimäki, Päivärinta, Sepänmäki, Riihimäki ja Hakavainio.

Laakson pohjalla virtaavan joen sivu-uomien kuluttamat kanjonit ovat selväpiirteisiä ja usein varsin jyrkkärinteisiä. Suurimpia näistä ovat kohdealueen eteläosassa sijaitsevat komeat Katikan kanjonit, keskivaiheilla laakson katkaisevat Rauhaluoma ja Hautaoja sekä laakson eteläosassa sijaitseva Kiviluoma.

Hyypänjokilaakso on loivarinteiset selänteet mukaan lukien noin kolme kilometriä leveä ja kokonaisuudessaan noin 20 kilometriä pitkä muodostuma. Pelloksi raivatun, avoimen laaksomaiseman leveys vaihtelee yhdestä kahteen kilometriin. Maastonmuotojensa puolesta vaikuttavin osa Piiparista Kirveskylään on noin 12 km pitkä. Sepänmäen kohdalla tasainen laakson pohjaosa alkaa leventyä pohjoista kohti, ja Hirviluoman pohjoispuolella viljellyn laakson korkeuserot ovat jo varsin pieniä ja laakso leveä.

Maa- ja kallioperä

Hyypänjokilaakso sijaitsee suuressa, lähes pohjois-eteläsuuntaisessa, 3-4 km levyisessä kallion ruhje-laaksossa.²⁵ Kallioperältään seutu kuuluu Keski-Suomen syväkivialueeseen (svekofennialainen pääalue). Hyypän alueella peruskallion kivilaji on pääasiassa graniitti. Alueen pohjoisosassa on granodioriittia, eteläosassa gabroa ja dioriittia, ja keskivaiheilla metavulkaniittia. Paksut maakerrokset estävät laajoilla alueilla havaintojen teon kallioperästä, joten sitä ei tunneta tarkasti. Kallio-

paljastumia onkin Hyypässä hyvin vähän. Piiparin alueella on havaittavissa kaksi paljastumaa, ja lisäksi Panttikylän ja Könnön välissä joen vieressä metsäisellä alueella on yksi paljastuma.²⁶

Kallioperän peittävät jopa kymmeniä metrejä paksut maakerrokset, joista vanhimmat ovat peräisin viimeisintä jääkautta aikaisemmilta ajoilta. Laakson pintamaata luokiteltiin jo 1760-luvun veromittauksessa.²⁷ Tuolloin maa määriteltiin vaihtelevaksi hiekkamaaksi, osittain myös liejusaviseksi, suoperäiseksi, pehmeäksi ja ruosteiseksi. Pellot arvioitiin hallanarkoina ja heikkotuottoisina kahteen huonoimpaan verotusluokkaan. Pintamaalajeja on kartoitettu tuoreemmissakin tutkimuksissa.²⁸ Lisäksi alueella on paikoin tehty kairauksia, joista on saatu tietoa myös syvemmällä olevista maaperäkerroksista.²⁹ Tiedot syvemmistä maakerroksista ovat kuitenkin puutteellisemmat. Paineellinen pohjavesi hankaloittaa kairauksia.³⁰

Uudempien tutkimusten mukaan Hyypän pintamaalajit ovat suureksi osaksi lajittuneita ja sijoittuneet korkeussuhteiden mukaan. Laaksoalue on pääosin hienojen maalajien peittämä, joiden alla on laaja-alaiset vettä johtavat maakerrostumat. Vettä johtavia maakerrostumia on maanpinnalla pienellä alueella Hyypänmäen kohdalla. Pystysuuntaisesti tarkasteltuna tiiviit ja löyhät maakerrokset vaihtelevat Hyypän laakson alueella.

Laakson itä- ja länsipuolen teiden välissä vallitsevana maalajina on silttiä paksuina kerrostumina. Kirvesojan ja Kauhajoen uomassa sitä on 16-18 metriä. Silttikerrostumat ovat yleensä häiriintymisherkkiä, ja maa-ainesta kulkeutuukin veden mukana herkästi uomiin. Jokiuoman reunat ovat jatkuvasti eroosiolle alttiita kiemurtelevan joen veden kuluttavan vaikutuksen vuoksi. Kerrostumissa esiintyy myös hyvin vettä johtavia välikerroksia. Siltin ohella laaksoon raivattujen peltöjen alueella on savikerrostumia.

Aivan jokirannassa ja sen välittömässä läheisyydessä esiintyy monin paikoin keskinkertaisesti maatonuturvetta. Turvealueet eivät kuitenkaan ole yhtenäisiä, vaan väliin jää silttisiä jaksoja.

Hienoa hiekkaa on alueella vähän, lähinnä +120-+140 mpy korkeustasoilla. Paikallisia esiintymiä on runsaammin joen itäpuolella. Laajin hienon hiekan kerrostuma sijaitsee Anolanojan ja Kiviluoman välisellä alueella. Keskikarkeaa ja karkeaa hiekkaa esiintyy pienehköinä yhtenäisinä alueina laakson reunoilla Heikkurinkankaalla, Kärmeskankaalla ja Hevosaharjulla, pääasiassa +140 mpy korkeustason yläpuolella. Hiekka-alueisiin liittyy paikoin soraisia alueita. Hiekka-alueet muuttuvat reunoiltaan hiekkamoreeniksi ja siltiksi.

Hyypässä on jäänteitä useamman ikäisistä harjuista, joista nuoremmat ovat muodostuneet viime-

simmän jääkauden sulamisvaiheessa noin 10 000 vuotta sitten, ja vanhemmat edellisen jääkauden aikana yli 50 000 vuotta sitten.³¹ Hyypänmäen ja Pahalähteen alueet liittyvät todennäköisesti ns. vanhojen harjujen alueisiin. Uudet jäätiköitymisvaiheet ovat tasoittaneet näitä muodostumia, ja niiden päälle on muodostunut tiiviitä, betonimaisen kovia moreenikerrostumia. Moreenikerrosten päällä on paikoin vielä rantakerrostumina hiekkaa. Muita glasifluviaalisia hiekka- ja sora muodostumia ovat Kauhajärven vieritse kulkeva Järvikangas-Katikankangas, joka on osa nuorta harjujaksoa, sekä pohjoisempana sijaitseva deltamainen Kärmeskangas ja laakson pohjoispäässä sijaitseva Hosikangas.³² Kauhajoella vanhoja harjujaksoja on yhteensä neljä ja nuorempia viimeisemmän jääkauden lopulla syntyneitä kaksi.

Laaksoa ympäröivillä selänteillä maalaji on moreeni, jonka koostumus vaihtelee. Rauhaluoman kohdalla maaperä on pääasiassa siltti- ja hiekkamoreenia. Lisäksi alueella on sora moreenivyöhykkeitä ja -kerroksia. Hosikankaan kohdalla karkeiden maakerrosten paksuus on jopa 22-26 metriä. Kiviä ei ole paljon maanpinnassa, joten peltojen raivauksessa ei ole kertynyt kivikasoja peltojen laidoille.

Vesistöt

Selvitysalue kuuluu kokonaisuudessaan Kyrönjoen valuma-alueeseen muodostaen sen latvan.³³ Alueen eteläkärjessä on reilun 100 ha kokoinen Kauhajärvi, josta Kyrönjoki saa alkunsa. Tämä Hyypänjokena ja Kauhajokena tunnettu pieni joki kulkee etelä-pohjoissuunnassa laakson pohjalla mutkitellen hienojakoiseen maa-ainekseen porautuneessa uomassaan. Suuri osa uomassa sijainneista lampipai-koista on täytetty viime vuosikymmenien aikana irtaimella maa-aineksella.³⁴

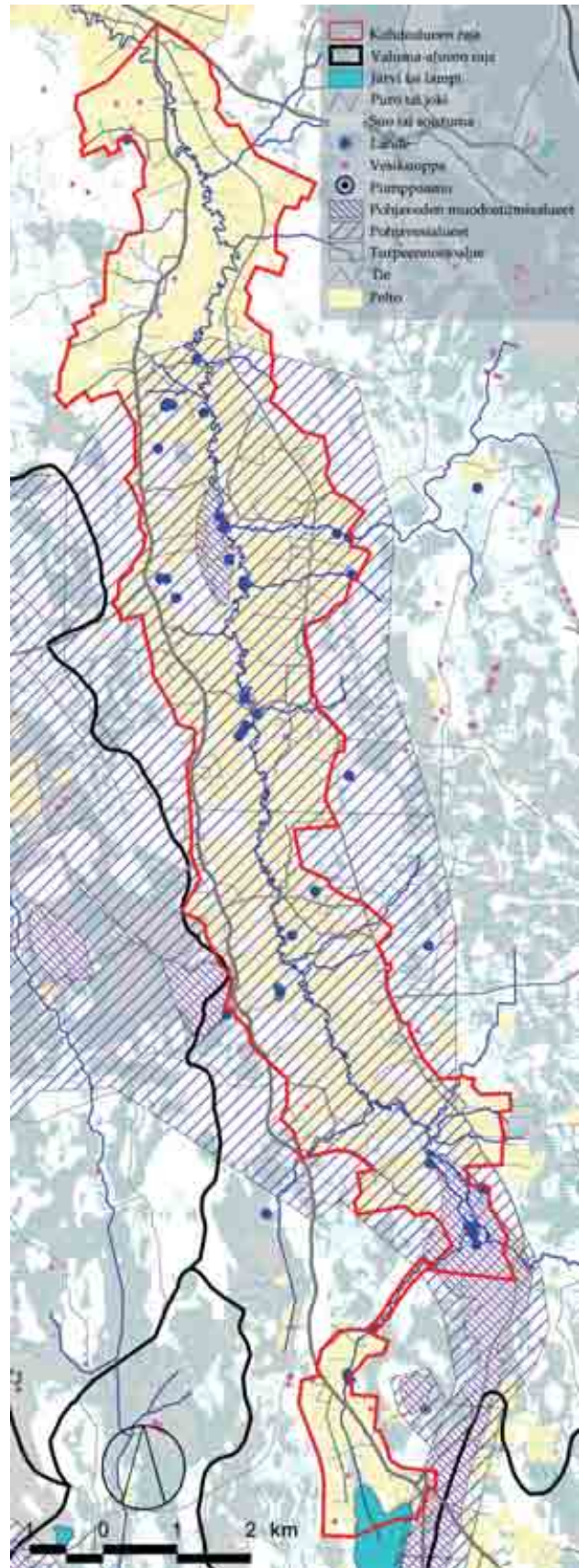
Vakavedet

Kauhajärvi on huomattavan umpeenkasvanut, matala, noin 100 ha suuruinen järvi, jonka vesistä pääosa tulee metsäojista, osa lähteistä. Vesi on laadultaan uimakelpoista, tavanomaista humuspitoista vettä, jonka pH on 5,5-7 vuodenajasta riippuen. Järvi on aikoinaan kärsinyt vedenpinnan laskusta ja sen jälkeen metsäojituksista. Erosion seurauksena 1980-luvulla länsirannalle muodostui noin hehtaarin kokoinen hiekkadyyni. Järven sadasta hehtaarista muutama kymmenen on vapaan veden aluetta. Järven keskialueellakin on turvelauttoja ja kookkaita sammalmättäitä.

Kartta 16. Vesisuhteet

Virtavedet

Kohdealueella on virtavesiä noin 70 km. Pääuoma on 26 km pitkä Hyypänjoki, jonka noin 8 km:n alkutaipaleella Kauhajärvestä Heikkurinkylän tienoille on pudotusta noin 40 metriä. Loppumatka laakson halki on verrattain tasaista, korkeuseroa

on kymmenen kilometrin matkalla noin 15 metriä. Virtaus on yleensä hidasta ja vesimäärä kesällä vähäinen. Tulvien aikana vesimäärä on kuitenkin ajoittain hyvinkin suuri, ja virtaus voi silloin olla kova. Pitkäkoski Kirveskylän ja Kauhajärven välisellä metsäisellä jaksolla on ainoa huomattava koskipaikka. Valumavedet päätyvät pääjokeen useita pieniä sivuhaaroja pitkin. Sivuhaarat ovat lähinnä puroja, jotka virtaavat maahan aikojen kuluessa kaivautuneiden kanjoneiden pohjalla. Suurin sivuhaaroista on Rauhaluoma. Osa purouomista on raviineja eli ne ovat osan vuodesta kuivana.

Tulviminen

Hyypänjoki tulvii erittäin herkästi.³⁵ Kevät- ja syys-tulvat ovat tavallisia, mutta runsaat sateet nostavat veden pelloille usein myös kesällä. Talvitulvat ovat uusi ilmiö; maisemanhoitoaluehankkeen aikana joulukuussa 2006 laakson alatasot olivat kauttaaltaan tulvaveden peitossa, ja vesi oli korkealla myös joulukuussa 2007. Laakson korkeussuhteiden ansiosta tulvat rajautuvat kapealle vyöhykkeelle laakson pohjalla. Keväisin tulva-alue on keskimäärin noin 350 ha. Kesällä rankkojen sateiden jälkeen tulva voi peittää alleen jopa 100 ha. Laakson alatasolla sijaitsevat pellot ovat veden vaivaamia, ja suureksi osaksi kesantona tai heinän viljelyssä.

Avo-ojat ja salaojat

Hyypässä on sekä salaojitettuja että avo-ojitettuja peltoja. Avo-ojia on vielä laakson alatasoilla tulvien vaivaamilla lohkoilla. Avo-ojat näkyvät maisemassa ojien varsilla kasvavan pajukasvillisuuden ansiosta.

Pohjavedet ja vedenotto

Kohdealue on lähes kokonaisuudessaan I luokan pohjavesialuetta.³⁶ Pohjavesialueena Hyypä on erityislaatuinen. Koko Hyypänjokilaakso on valtava pohjavesiallas, jonne vettä kertyy laajalta alueelta. Pääosan pohjavedestä arvellaan virtaavan kallioita pitkin hyvinkin kaukaa. Pohjavesi on suurelta osin tiiviiden maakerrosten välissä ja kallion murroksissa. Pintamaalajina on vettä pidättäviä, viljelyyn hyvin soveltuvia maalajeja. Pohjavesi on paikoin paineellista, varsinkin laakson keskellä. Osalla aluetta on myös orsivesikerrostumia, joista monet yksityiset talousvesikaivot saavat vetensä.

Avoimen laakson alueella tärkein pohjaveden muodostumisalue on Hyypänmäen muodostumisalue. Tähän kuuluu vettä keräävänä muodostumana myös Hosikangas. Hyypänmäen pohjavesialue jatkuu etelässä Heikkurinkankaan alueelle, johon

kuuluu myös Pahalähde ja Kärmeskanigas. Järvi-kangas-Katikan kangas muodostaa oman pohjavesialueensa, joka on nuorempaan harjujaksoon kuuluva hiekka- ja sora muodostuma. Pohjavesialueet vaikuttavat merkittävästi alueen maankäyttöön ja maanviljelykseen muun muassa karjanlannan käytön rajoitusten muodossa.

Hyypänjokilaaksosta on löydetty 52 kohdetta, joista nelisenkymmentä sijaitsee maisema-alueella.³⁷

Sekä yksityisiä että kunnallisia vedenottoja on useita. Pahalähteen vedenottamosta vesiä johdetaan myös ympäröiviin kuntiin.³⁸

Kosteikot

Joen varressa on Hyypän alueella neljä 2 500-11 000 m² kokoista rakennettua kosteikkoa. Matalan veden aikaan ne eivät ole jokeen yhteydessä. Tyypillisessä rakennetussa kosteikossa on selvärajainen lampimainen allas ja verraten vähän kasvillisuutta. Soita ja muita laajempia kosteikkoalueita on lähinnä laaksoa ympäröivillä selänteillä.³⁹

Ilmastolliset olosuhteet

Ilmastollisesti Hyypä sijoittuu Suomessa vyöhykkeelle, jolla meren läheisyys lyhentää ja leudontaa talvea ja viilentää kesää jonkun verran, mutta kuitenkin vähemmän kuin rannikolla. Vuoden keskilämpötila on viimeisen 30 vuoden aikana ollut +3-4 °C, kesäisin +14-16 °C ja talvisin -8 - -6 °C.⁴⁰ Lumipeite on Ilmatieteen laitoksen tilastojen mukaan 15.3. keskimäärin 30-40 cm, ja se kestää keskimäärin 125-150 päivää. Lumi lähtee keskimäärin 10.4. tienoilla. Sademäärä on ollut 501-600 mm, sadepäiviä on ollut 166-180. Alue kuuluu keskiboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen.

Pienilmastollisesti laakso on varsin suotuisa. Koska sekä itä- että länsirinteet saavat riittävästi auringon säteilyä, ne ovat miellyttäviä asuinpaikkoja ja suotuisia viljelymaita. Laakson vaihtelevat muodot, kuten poikittaiset, metsäpeitteiset kanjonit ja Hyypänmäen ympäristöön sijoittuvat mäet ja puusto hillitsevät tuulia. Laakson pohjaosat ovat hallanarkoja alueita. Muita selkeitä ilmastollisesti epäedullisia alueita ei ole.

Kasvillisuus ja eläimistö

Kasvillisuutta, eläimistöä ja muita luontoarvoja on kartoitettu perusteellisessa selvityksessä vuonna 1999.⁴¹ Selvityksen mukaan alueella on paljon erityisiä luontoarvoja, kuten runsas lajisto, harvinaisia kasvi- ja eläinlajeja, tärkeitä biotooppeja sekä metsälaissa määriteltyjä erityisiä luontotyyppisiä,

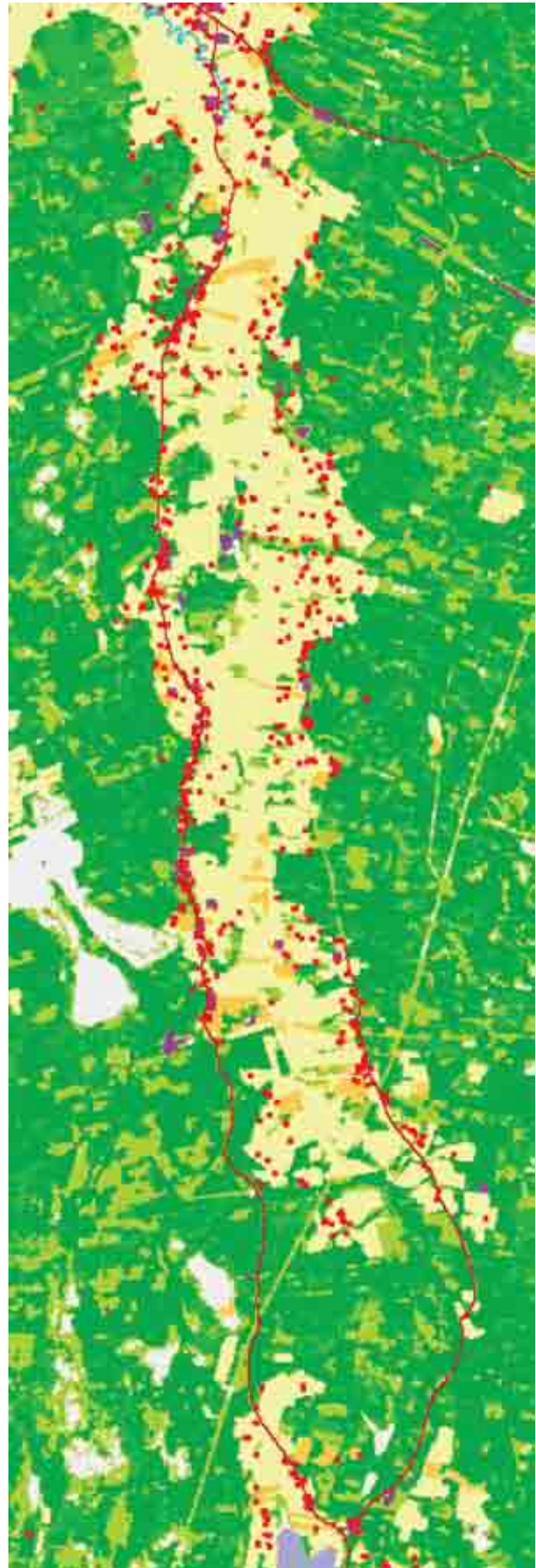
kuten luonnontilaisia puroja ja lähteitä.⁴² Lisäksi kohdealueelle sijoittuu kaksi inventoitua perinnetähtäimäkohtetta.⁴³ Inventoinnin mukaan alueen eliölajistollinen arvokkuus perustuu lintuihin. Muita kansallisesti tai kansainvälisesti arvokkaita eliölajeja löytyi yksi nisäkäs ja yksi sammakkoeläinlaji. Seuraavassa on tiivistetty kuvaus alueen kasvillisuuden ja eläimistön erityispiirteistä. Erityiset luontokohteet ja lajihavainnot on esitetty liitteenä olevassa kartassa.

Kasvillisuus

Alue on kasvillisuustyypeiltään ja elinympäristöiltään varsin monipuolinen. Erityisen monimuotoisia kohteita ovat joen rantaosuudet, laakson metsäsaarekkeet, purot, lähteiköt, metsät ja Kauhajärvi. Myös peltoympäristö sinänsä on tärkeä. Avoimilla pelloilla on paljon suojavyöhykkeenä ja avoimena kesantona pidettäviä alueita, joilla lajisto on tehokkaan maatalouden peltoalueisiin verrattuna monipuolisempi. Varsinaisia harvinaisia tai suojeltuja kasvilajeja ei ole havaittu. Alueelta löytyi sentään vuoden 1999 inventoinnissa kuusi Kauha-joella aikaisemmin havaitsematonta kasvilajia.

Metsäsaarekkeiden ja joenvarsipuuston lisäksi alueella on laajempia, pääosin talousmetsäkäytössä olevia metsäisiä alueita. Valtaosa näistä metsistä on havupuustoa. Mäntyä on eniten, mutta kuustaakin verrattain paljon. Lehtipuustoa on suurempina yksiköinä lähinnä luomien varrella sekä Teevahaisen eteläosassa.

Kasvillisuus saa piirteensä kasvupaikan mukaan. Korkeuserot vaikuttavat kasvillisuuden vyöhykkeisyyteen, mutta eroja esiintyy myös pohjois-eteläsuunnassa periaatteessa samaan kasvupaikkatyyppiin kuuluvilla alueilla. Esimerkiksi joen rantojen kasvillisuus poikkeaa joen eteläosan metsäisillä rannoilla oleellisesti pohjoisosien tasaisen peltojen rannoista. Huomionarvoisia kasvilajeja ovat joenrannoilla esiintyvä näsiä, taikinarja ja koiranvehnä, metsäsaarekkeiden ratamosarpi, pussikämmekkä, kangaskorte, haurasloikko ja kallioimarre, purovarsien harajuuri, pukinjuuri, lehtotähtimö, valkovuokko ja punatähtimö, Kauhajärvellä viihtyvät luhtakastikka, rönsyrölli, järski, paatsama ja vesikuusi sekä niityillä kasvavat metsäapila, musta-apila, pukinjuuri ja tavalliset kukkivat niittylajit.

Kartta 17. CLC 2000 satelliittikuvatulokinta. Havumetsät näkyvät tumman vihreänä, lehtipuuvalliset metsät vaalean vihreänä, pellot keltaisena ja asutus punaisina ruutuina (ruudut suurempia kuin rakennukset ja pihat).

Eläimistö

Alueen eläinlajistosta linnusto on arvokkainta. Alueella pesii 48 erityishuomiota vaativaa uhanalaista lintulajia: EU:n lintudirektiivin lajeja, erityisvas-
tuulajeja ja edustavan ympäristön ilmentäjälajeja. Maailmanlaajuisesti uhanalaisesta ruisrääkästä on tehty 28 reviirihavaintoa. Erityishuomiota vaati-
viin lajeihin kuuluvat jouhisorsa, useat haukka- ja pöllölajit sekä suuret metsäkanalinnut. Alueella esiintyy useita maaseudun kulttuuriympäristön erityislajeja.

Uhanalaisia nisäkäslajeihin kuuluu liito-orava, josta on useita reviirihavaintoja eri puolilla Hyyp-
pää.⁴⁴ Muita alueella esiintyviä nisäkkäitä ovat saukko, näättä, euroopanmajava, ilves, metsäkauris sekä valkohäntäpeura. Myös hirviä, oravia, kärp-
piä, lumikoita ja kettuja esiintyy alueella melko runsaasti.

Kauhajärveltä on löytynyt harvinaisen viitasam-
makon kutupaikkoja. Viitasammakko kuuluu EU:n erityistä suojelua vaativiin lajeihin.

Kalastosta on tehty erillinen selvitys (Teemu Tuovinen, Hyypänjokilaakson kalasto- ja taimenin-
ventoinnit 1999). Sen mukaan huomionarvoista on suuressa osassa kohdealueen virtavesistä viihtyvä purotainen. Alueelle on myös istutettu 1990-luvun lopulla harjusta, jota on satunnaisesti saatu Hyy-
pänmäen alapuolisilta osuuksilta. Useissa sivupu-
roissa esiintyy myös kivisimppua, kivennuoliaista ja pikkunahkiaista. Alkuperäisiä taimenkantoja ta-
vataan vielä muutamista sivupuroista. Pääjokiuo-
massa ja Kauhajärvellä on lisäksi melko runsaasti haukea. Jokirapuja on saatu joesta aikaisemmin, mutta nykyään kanta on lähes olematon. Kauhajär-
vestä saadaan verraten runsaasti ahventa.

Hyönteislajistolle oman erityispiirteensä tuovat lähteiden ja virtavesien ympäristöissä viihtyvät lajit. Alueelta on löydetty useita päivänkorento-,
koskikorento- ja sudenkorentolajeja, vesiperhosia, vesiluteita ja kovakuoriaisia. Alueella viihtyy 33 päiväperhoslajia.

Perinnemaisemat

Länsi-Suomen ympäristökeskuksen tekemässä pe-
rinnemaisemainventoinnissa Hyypästä mainitaan kaksi kohdetta: Anolanojan niitty Rotolankylässä sekä Kiviluoman laidun Kiviluomankylässä.⁴⁵

Anolanojan niitty sijaitsee kanjonimaisessa Anolanojan uomassa. Sitä on käytetty aikaisem-
min laitumena. Niityltä löytyy erityistä arvokasta kasvillisuutta, johon kuukuvat sykeröpiippo ja

häränsilmä. Niityllä kasvaa harvakseltaan myös puustoa ja pensasmaista kasvillisuutta.

Kiviluomankylässä sijaitsee kaksi laidunta kah-
den syvään uurtuneen luoman jyrkillä törmillä. Luoman varret ovat olleet pitkään nautakarjan lai-
tumina, aiemmin myös niittokäytössä. Laitumilla niittytyypit vaihtelevat kuivasta tuoreeseen. Alu-
eelta on hakattu myös metsää, ja pohjoisreunalla on hyväkuntoinen lato. Huomionarvoisia lajeja ovat nurmitatar, kyläkellukka ja kissankäpälä. Lä-
histöllä asustelee ruisrääkkä.

LIITE 3: Yhdyskunta- ja palvelurakenne

Väestö

Kuntiainen-paikkatietoaineiston (2004) mukaan Hyypänjokilaakson alueella asuu 845 henkilöä, joista on alle 6-vuotiaita 44, 7-15-vuotiaita 109, 16-64-vuotiaita 524, 65-74-vuotiaita 78, 75-84-vuotiaita 67 ja yli 85-vuotiaita 23. Postin jakelupalvelujen tietojen mukaan kohdealueella on noin 460 taloutta.

Pääasiassa Hyypän alueella toimivia yhdistyksiä on 12. Yhdistyksiin kuuluu kyläseuroja, metsästys- ja kalastusseuroja, maatalousseuroja naisjaostoi- neen, vanhempainyhdistys ja urheiluseuroja.

Hyypän alueella toimivat yhdistykset:

- Adeliinat
- Etu-Hyypän maa- ja kotitalousseura
- Etu-Hyypän maaseutunaiset
- Hyypän koulun vanhempainyhdistys
- Hyypän kyläseura
- Hyypän maa- ja kotitalousseura
- Hyypän metsästysseura
- Hyypän urheilijat
- Jo-Pa-Ki
- Kauhajoen kalastusseura
- Kauhajärven maa- ja kotitalousseura
- Kiviluomankylän maa- ja kotitalousseura
- Muurahaisen erämiehet

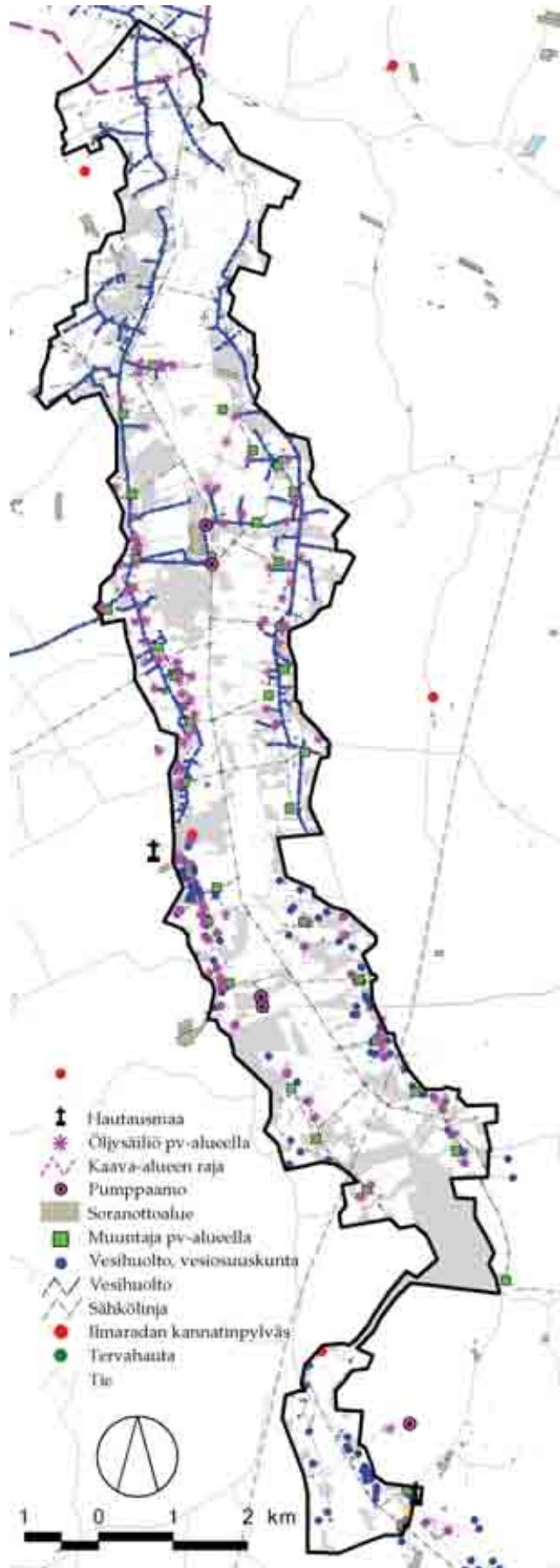
Maanomistus ja maankäytön jakaantuminen

Maat ovat lähes kokonaisuudessaan yksityisten omistuksessa. Yhteisöjen, valtion tai kunnan omistuksessa on yhteensä vain noin 33 ha, eli 0,8% koko alueesta. Kunta omistaa 10,8 ha, valtio 3 ha, seurakunnan omistuksessa on 10,7 ha, yhdistyksillä 5,4 ha ja yleishyödyllisillä osakeyhtiöillä 3 ha. Valtion metsät Hyypässä ovat isonjaon perua.⁴⁶

Alueesta 66 % eli 26 km² on peltoa. Metsää on 11 km² eli 28 % pinta-alasta. Rakennettua on 2,2 km² pinta-alasta eli reilut 5 %. Vesialueita on arviolta 0,3 km² eli vajaa prosentti pinta-alasta.

Infrastrukturi

Kunnallinen vesi- ja viemäriverkko kattaa puolet alueesta eli sen pohjoisosan Könnönkylästä ja Panttikylästä pohjoiseen (Kauhajoen vesihuolto oy).⁴⁷ Suurin osa alueen eteläosan kotitalouksista

Kartta 18. Infrastrukturi

kuuluu vesiosuuskuntiin, joita ovat Pahalähteen ja Sydänkorven vesiosuuskunnat sekä Kauhajärven vesiyhtymä. Muutama kotitalous saa käyttöveden omasta kaivosta. Jäteveden käsittely on koko alueella talouskohtaista, eli vedet imeytetään maahan tai lasketaan ojiin. Suurin sähkölinja on kohdealueen poikki koillinen-lounas -suunnassa kulkeva valtakunnallinen, 400 kV:n maanpäällinen voimajohto. Toinen näkyvä mutta huomattavasti edellistä pienempi, 20 kV:n linja kulkee laakson halki pohjois-etelä -suunnassa.

Tiestön rungon muodostavat laakson länsi- ja itäpuolella kulkevat pohjois-etelä -suuntaiset kantatiet ja seututiet⁴⁸ (länsipuolella tien muodostavat Sepäntie, Könnönkyläntie ja Kauhajärventie, itäpuolella Jokimäentie, Hautalankyläntie ja Kiviluomantie). Länsipuolen tie 44 on päällystetty, ja se luokitellaan kantatieksi. Länsipuolen tie kuuluu hoitoluokkaan Ib ja itäpuoli luokkaan III. Itäpuolen hiekkapäällysteisen tien kunnon kohentamiseen kohdistuu asukkaiden ja yritysten taholta suuria odotuksia. Tiet yhtyvät Kauhajärvellä, josta kantatie 44 jatkuu Honkajoen suuntaan. Tiet tarjoavat hyvät mahdollisuudet laakson avoimen maiseman tarkkailuun.

Liikennemäärät:

- länsipuoli, pohjoisosa 1146 ajoneuvoa / vuorokausi
- länsipuoli, eteläosa 733 ajoneuvoa / vrk
- länsipuoli, raskas liikenne: keskimäärin 67-91 ajoneuvoa / vuorokausi
- itäpuoli, pohjoisosa 194 ajoneuvoa / vrk
- itäpuoli eteläosa 77 ajoneuvoa / vrk
- itäpuoli, raskas liikenne: keskimäärin 5-6 ajoneuvoa / vrk

Katuvalaistus:

- itäpuolella Jokimäen koulun kohdalla
- länsipuolella Kauhajärvellä (935m)
- Juonikylässä (1125m)
- Sepänkylässä (814m)
- Piiparin koulun kohdalla (435m)
- Hämes-Havusen kohdalla (500m).

Kantatien kehittämissuunnitelmia on ollut kauan vireillä. Vuonna 1997 Tiehallinnon teettämän selvityksen perusteella kehittämisen pääsuunta on itäpuoli, jonne on tarkoitus rakentaa kantatie, kun liikennemäärät ja määrärahat ovat riittävät. Ongelmallinen tilanne voi kuitenkin kestää vielä kauan: länsipuolella kantatien ohikulkuliikenne kulkee mutkaista tietä tiiviin asutuksen halki, ja

itäpuolella kehityksen esteenä on huonokuntoinen soratie.

Tärkeässä roolissa ovat lisäksi laakson poikki kulkevat, itä- ja länsipuolen yhdistävät sorapäällysteiset kylätiet. Laakson halki johtaa tie neljässä kohtaa (Korhoskyläntie, Jokimäenkyläntie, Pantintie ja Hautalankyläntie).

Öljysäiliöitä on pohjavesialueella toista sataa. Merkittäviä maakaapelilinjoja ei kulje alueella. Laajakaistainen tietoliikenteen seutuverkko kattaa suurimman osan kohdealueesta.

Maa- ja metsätalous

Maataloustuotannon erityisolosuhteisiin vaikuttavat rinteiden jyrkkyys, herkästi tulvivat laakson alatasot, pohjavesialueisiin liittyvät rajoitteet sekä maa-aineksen vyöhykkeisyys korkeustasojen mukaan. Nämä seikat vaikuttavat merkittävästi viljelykasvien valintaan siten, että tulvivilla alueilla viljellään tyypillisesti heinää ja korkeimmilla tasoilla perunaa ja sipulia. Ominaista on myös peltokuvioiden pienuus, mihin vaikuttavat laaksoa halkovat metsäiset luomat, lukuisat lähteet, laakson kapeus sekä maanomistusolot.

Erityisesti pohjavesialueella on rajoitusten ja tulvien takia verrattain paljon erityistukialueita, kuten suojavyöhykkeitä, pitkäaikaiskesantosopimuksia ja luonnon monimuotoisuus- eli LUMO-kohteita. Alueella on myös joitakin perinnebiotooppi-kohteita, lähinnä metsälaitumia ja reheviä niittyjä. Metsälaitumia on ollut aikaisemmin runsaasti laaksoa halkovien luomien alueilla, mutta nykyisin laitumia on vain Kiviluomankylässä ja Jokimäenkylässä. Kahdeksan karjankasvattajaa sai vuonna 2006 erityisympäristötukia.

Karjankasvattajia on 21 (lypsykarjaa 17 tilalla yhteensä 918 päätä, ylämaankarjaa 2 tilalla 20 päätä, lompaita yhdellä tilalla 250-300 päätä, sikoja 3 tilalla 3250 päätä) ja muita maanviljelijöitä on viitisenkymmentä, joista tosin vain osa on päätoimisia viljelijöitä. Karjankasvattajista viisi on ilmoittanut suunnittelevansa karjanpidon lopettamista lähivuosina, mutta harkitsevansa viljelyn jatkamista. Muutamat tuottajista aikovat laajentaa tuotantoa.

Metsätalous liittyy Hyypän maatalouteen oheiselinkeinona selvemmin kuin monilla muilla pohjalaisilla maatalousalueilla. Metsätalous on pääasiassa verrattain pienimuotoista perhemetsätaloutta, sillä metsän omistus jakautuu kapeisiin sarkoihin. Hyypän laaksomaisemaan liittyy olennaisena osana talousmetsänä hoidettavia alueita, jotka ovat luonteeltaan pääosin laajahkoja verrattain tasaisia kankaita sekä kapeita luomanvarsimetsiköitä. Laajimmat metsäalueet ovat laaksoa reunustavia seännemetsiä. Metsien rehevyys laakson alatasoilla

vaikuttaa sopivien puulajien ja uudistamistapojen valintaan sekä metsän kasvuun.

Muut elinkeinot ja palvelut

Hyypän lukuisista kouluista on jäljellä enää yksi, joka sijaitsee Kauhajärvellä. Alueen eteläosan lapset kuljetetaan kouluun Kauhajärvelle ja pohjoisosan lapset keskustan kouluihin. Muita kunnallisia palveluja ovat kirjastoauto, palveluliikenne Vankkuri kerran viikossa sekä neuvolan sivupiste Juonikylässä.

Laakson itäpuolen vanhalla koululla toimii yksityinen päiväkotikoti Menninkotko, jonka yhteydessä toimii myös esikouluryhmä sekä lasten kerhoja. Koulurakennusta ylläpitää kyläseura JoPaKi. Koulun tiloja käyttää myös seurakunta toiminnassaan. Kauhajärvellä seurakunnan käytössä on kyläkirjasto. Muita kyläseurojen ylläpitämiä kohtauspaikkoja ovat Hyypän metsästysseuran ylläpitämä Hyypän maja Teevahaisella sekä Kauhajärven kotitalousseuran ylläpitämä Tapiola Kauhajärvellä. Hyypän majan ja Jokimäen koulun yhteydessä on ulkoilma-alueita. Juonikylässä toimii lisäksi Kauhajoen vanhaintuen ylläpitämä vanhustentalo palveluineen.

Selvitysalueella on kaksi kauppa, Mäen kauppa Jokimäenkylässä ja Leppäpuskan kyläkauppa Kauhajärvellä. Könnönkylässä toimii osa-aikaisesti pankki. Hyypän yritysten joukossa on myös muita kaupallisia palveluja kuten taksi, autokorjaamo, ratsastustalli, koneurakointia ja matkailupalveluja. Majoituspalveluja on tarjolla yhdellä yrittäjällä. Yrittäjille ja maanviljelijöille suunnatuissa kyselyissä on tullut ilmi kapasiteettia ja kiinnostusta myös lisämajoituspalvelujen tarjoamiseen.

Yrityksiä on noin 20, ja niiden aloja ovat turkistarhaus, koneurakointi, koneenrakennus, metsäurakointi, polttopuiden myynti, villatuotteet, putkityöt, kahvila ja antiikkiliike, päivähoito, saha, taksiautoilu, huonekaluteollisuus, perinnemaalit, autokorjaamo, varastopalvelut, viljankuivaus, matkailupalvelut, turvetuotanto, ratsastustalli ja hevoskasvatus.

Yrityksille, karjankasvattajille ja maanviljelijöille suunnatuissa kyselyissä vastaajat olivat varovaisia arvioimaan tulevaisuuden menestymisnäkömiensä: yli puolet vastaajista ei osannut sanoa ovatko nykyiset ja tulevaisuuden edellytykset elinkeinolla hyvät vai huonot. Noin 40 % vastaajista piti elinkeinonsa edellytyksiä hyvinä nyt ja tulevaisuudessa. Noin 40 %:lla vastaajista oli kiinnostusta laajentaa elinkeinotoimintaansa.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 1

SOPIVA RAKENNUSPAIKKA

Suosi näitä ratkaisuja

Hyvin valittu rakennuspaikka on tärkein lähtökohta sovitettaessa uudisrakennusta perinteiseen ympäristöön. Ihanteellinen rakennuspaikka on nykyisellä rakennusvyöhykkeellä, metsän reunassa tai suojassa, olemassa olevan rakennuskannan yhteydessä tai kylätien varrella (punaiset ympyrät oheisessa kartassa). Kun uudet rakennuspaikat sopivat nykyiseen kylärakenteeseen, kylä voi kehittyä hiljalleen heikentämättä alkuperäistä luonnettaan. Kartassa on havainnollistettu kylärakenteesta löytyviä sopivia rakennuspaikkoja. Ruskea on metsää tai pihapiirin kasvillisuutta, mustat ja valkoiset laatikot rakennuksia ja mustat viivat tilusteita. Pallot osoittavat, kuinka yksittäisiä rakennuspaikkoja voi löytyä olemassa olevan rakennuskannan yhteydestä ja jopa pellolta. Metsän suojiin voidaan rakentaa tiheämpään maiseman muuttumatta huonoon suuntaan.

Sepänmäen asutusta. Rakennukset ovat ryhmässäkin näin väljässä, rivissäkin näin epäsäännöllisesti asettuneet. Uudet rakennukset kuvan yläosassa sijoittuvat vanhan kylärakenteen mukaisesti, mutta pihakasvillisuus puuttuu vielä.

Hyvä rakennuspaikka kylämaisemassa:

- sijoittuu suunnitelmakartassa merkitylle asumisvyöhykkeelle
- rakennuspaikat ovat sopivan harvassa, epäsäännöllisin välein toisistaan, eri etäisyyksillä tiestä
- uudisrakennus sijoittuu riittävän välimatkan päähän vanhasta rakennuksesta
- paikka on riittävän tasainen rakentamiseen jottei tarvita näkyviä suuria maaston muotoiluja, kuten pengerryksiä tai suuria maaleikkauksia

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 1

SOPIVA RAKENNUSPAIKKA

Vältä näitä ratkaisuja

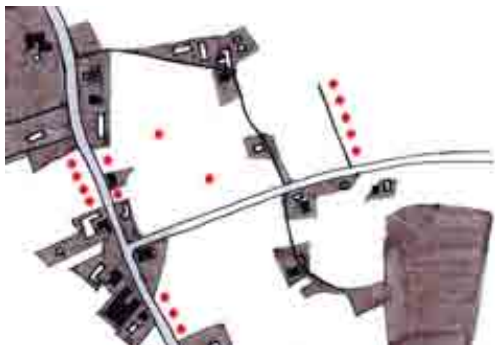
Rakennuspaikan huolellisella valinnalla voidaan vaikuttaa rakennetun ympäristön sopusointuisuuteen. Ratkaisut vaikuttavat myös rakentamisen kustannuksiin ja omaan ja naapureiden asumisviihtyvyyteen. Epäedullinen paikka on varjoinen (pohjoisrinne), kostea, tuulinen tai altistuu muille häiriötekijöille kuten pölylle, melulle, tärinälle, hajulle tai säteilylle. Maaseudulla uudisrakentajien on syytä varautua ajoittaisiin haittoihin peltoalueiden läheisyydessä. Jatkuvaluontoiset häiriötekijät on syytä ottaa huomioon rakennuspaikan valinnassa.

Paikan valinnassa tulee kiinnittää huomiota myös maaston muotoihin. Näkyvistä muutoksista avoimessa rinnemaastossa kuten pengerryksistä ja leikkauksista voi tulla pysyvä silmiinpistävä epäjatkuvuuskohta, jota on vaikea saada luontevaksi osaksi ympäröivää maisemaa. Jyrkkiä rinnekohtia ei tulisi siksi valita rakennuspaikaksi näkyvällä paikalla.

Rakennuspaikkojen tulee sopia ympäröivään maisemaan. Irrallaan muusta rakennuskannasta keskellä peltoa sijaitsevat uudet rakennukset on vaikea sovittaa luontevasti maisemaan.

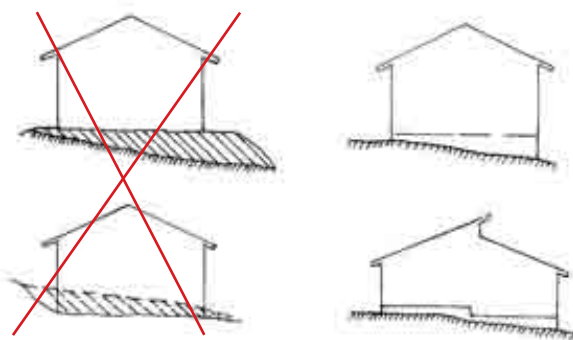
Tällaista rinnetaloratkaisua, jossa kellarikerros on kerroksen korkuinen ja näkyy avoimessa maisemassa, ei suositella Hyypään (yläkuva). Alakuvassa punaiset pallot esittävät minkälaisiin paikkoihin ei tulisi rakentaa: riviin, tiheään, keskelle peltoa tai kaikki näkymät peittäen.

Kuvassa uudisrakennus on rakennettu liian lähelle vanhaa. Epäluontevuutta lisää mm. rinteen pengerryks, autotallin kontrastiset värit ja suuri koko vanhaan mökkiin nähden.

Huono ratkaisu rakennuspaikan valinnassa:

- rakennuspaikka sijoittuu näkyvälle paikalle irrallaan muusta rakennuskannasta tai rakennusvyöhykkeen ulkopuolelle avoimeen laaksomaisemaan
- rakennuspaikat ovat vierekkäin, tasaisin välein, lähellä toisiaan niin että muodostuu suora rivi
- tienvarret rakennetaan vieriviereen rakennuksia niin, että näkymät peittyvät
- uusi rakennus rakennetaan epäluontevan lähelle oman pihan tai naapurin vanhaa rakennusta
- rakennuspaikka vaatii suuria maaston muotoiluja
- rakentaminen uhkaa arvokkaita luonto- tai maisemakohteita

Kuva yllä: Avoimessa maastossa näkyviä pengerryksiä ja leikkauksia tulee välttää (vasemmalla), oikealla loivaan rinteeseen sopivia vaihtoehtoja.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 2

PIHAPIIRIN MUODOSTAMINEN

Suosi näitä ratkaisuja

Maaseudulla asuinrakennus ja sen ympäristöön ryhmittyvät talousrakennukset muodostavat luontevia pihapiirejä. Hyypässäkin rakennetun ympäristön perusosa on rakennusryhmä jossa on tyypillisesti asuinrakennus ja sen edustalla suora-kulmainen pihapiiri, jonka ympärille suuret talousrakennukset ryhmittyvät. Pihapiiri on yleensä suojainen ja selvärajainen rakennusten ansiosta. Hämes-Havusen talonpoikaisrakennukset osoittavat vanhan umpipihan mallin, jota on sovellettu avonaisempana esimerkiksi L-muotoisten ulkorakennusten avulla. Rakennusten pääsisäänkäynnit ovat vanhoissa rakennuksissa aina pihan puolella, tietä lähinnä olevassa rakennuksessa tielle päin suuntautuu oveton julkisivu. Tätä periaatetta tulisi soveltaa myös uudisrakentamisessa. Rakennuspaikalle voidaan kuvitella pihapiiri, jonka ympärillä on suuri talousrakennus. Autotallivarastolle ja muille piharakennuksille etsitään sopivaa paikkaa kuvitellun talousrakennuksen ääriviivojen sisäpuolelta.

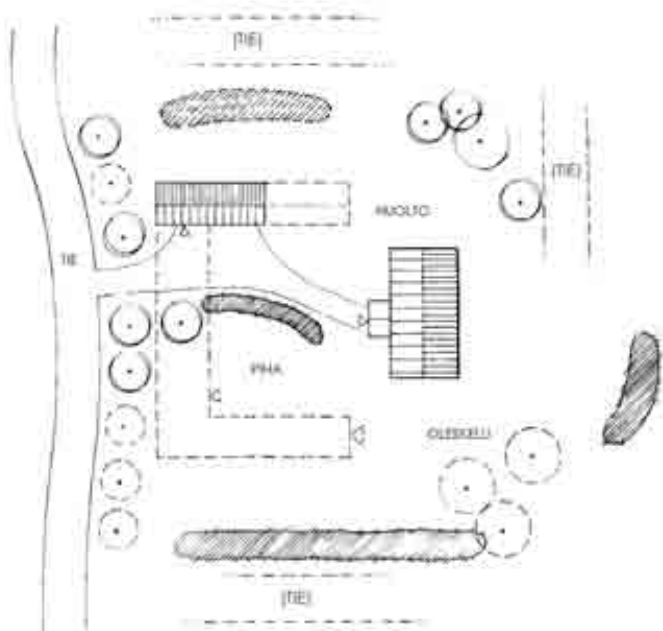
Pitkähköt ja L-malliset piharakennukset, joissa on sisäänkäynnit pitkällä sivulla, ovat suositeltavia maaseudun uudisrakennustenkin pihapiireissä. Uusien talousrakennusten avoaukon kulmat voi viistää pohjalaisen tavan mukaisesti.

Maaseudulla sisäänkäynnin tulisi olla pihan puolelta ja autotalli oma erillinen rakennus. Rakennukset ja kasvillisuus rajaavat pihapiiriä.

Maaseutumainen pihapiiri:

- autotalli ja asuinrakennus sijoittuvat luontevalle etäisyydelle toisistaan
- piharakennuksen ja asuinrakennuksen sisäänkäynnit ovat "pihan puolella", eli ne osoittavat eri suuntiin toisiinsa nähden
- pihapiiriä rajataan rakennusten lisäksi kasvillisuudella

Piirros osoittaa, kuinka autotalli-varaston luontevaa paikkaa voidaan etsiä hahmottelemalla rakennuksen edustan pihapiirin ympärille "vanhanaikainen navettarakennus". Kolmion muotoiset nuolet osoittavat mahdollisuuksia autotallin sisäänkäynnin suunnaksi. Autotallin ei pitäisi avautua samaan suuntaan kuin asuinrakennus. Rakennusryhmä voi sijoittua periaatteessa miten tahansa päin tien suhteen (katkoviivalla merkityt tievaihtoehdot ja teksti suluissa). Pihapiiriä on täydennetty kasvillisuudella.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 2

PIHAPIIRIN MUODOSTAMINEN

Vältä näitä ratkaisuja

Maaseudun uudisrakentamisen ongelmana on usein suurten talousrakennusten puute. Hyypäsäkin moni uusi asuinrakennus on ilman suuria talousrakennuksia, jotka ovat perinteisesti olleet eri aikakauden rakentamista yhdistävä tekijä. Talousrakennusten virkaa hoitaa navettoja, aittoja ja halleja huomattavasti pienempi autotalli-varasto, jonka avulla suojaisan maaseutumaisen pihapiirin muodostaminen voi olla vaikeaa. Taajamien pienillä tonteilla käytettyjä ratkaisuja välttämällä voidaan uudisasutuskin saada maaseuturakentamisen hengen mukaiseksi. Maaseudulla tulisi välttää rakennusten sijoittamista riviin, pääsisäänkäynnit samaan suuntaan tielle päin. Jos päärakennuksen sisäänkäynti kuitenkin aukeaa tielle päin, etupihan ei tulisi olla kapea, huonosti rajautuva, liian avoin tielle päin.

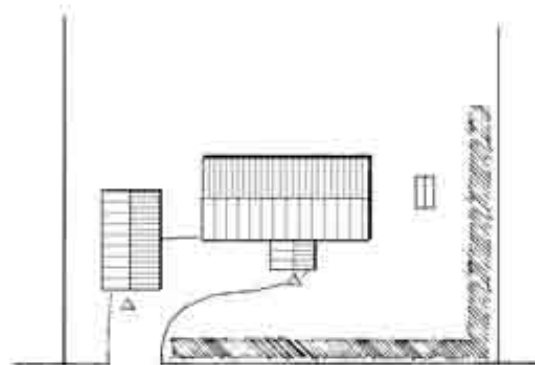
Taajamamainen pihapiiri syntyy, kun:

- autotalli ja asuinrakennus sijoittuvat tontille vierekkäin, lähelle toisiaan
- autotallin ja asuinrakennuksen sisäänkäynnit avautuvat samaan suuntaan tielle päin
- etupiha on kapea ja tielle päin avoin tai täysin suljettu
- tonttia rajaa korkea, umpinainen rakennettu aita tai pensasaita
- pihapiirissä ei ole suuria puita tonttien pienuuden vuoksi

Taajamassa autotalli on usein osa asuinrakennusta tai sijoittuu tontilla asuinrakennuksen viereen hyvin lähelle. Autotallin ja asuinrakennuksen pääsisäänkäynnit avautuvat tyypillisesti tielle päin. Rakennukset ovat myös usein hyvin lähelle tietä, jolloin yksityishenkinen etupiha on kapea ja avoin julkiseen tieympäristöön. Kasvillisuudesta puuttuvat suuret puut tonttien pienuuden vuoksi.

Taajamien pienillä tonteilla autotalli on usein asuinrakennuksen jatkeena ja pääjulkisivu avautuu paljaana tielle. Maaseudun perinteisillä pihalla sisäänkäynti avautuu tielle päin vain jos tien ja päärakennuksen välissä on suurehko piha ja ulkorakennus.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 3

RAKENNUKSEN ULKOMUOTO

Suosi näitä ratkaisuja

Tämän hoitokortin ohjeiden avulla voit suunnitella uudisrakennuksen ulkoasun talonpoikaisen, konstailemattoman hengen mukaiseksi. Tavoitteena silloin on, että uudisrakennus sopeutuu olemassa olevaan rakentamiseen kauniisti, ja Hyyppän vanhat rakennukset 1700-1940-luvuilta säilyttävät pääroolinsa rakennetussa ympäristössä. Ihanteena on selkeä talon muoto, perinteiseen ympäristöön sopivat värit ja muutenkin ympäristön huomioiminen ulkonäköratkaisuisissa. Kuvissa on esillä rakennusesimerkkejä, jotka sopisivat Hyyppän maisemaan.

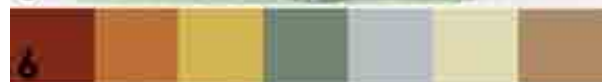
Piirteitä, joita tulisi suosia:

- rakennus on suomalaisen talonpoikaisen mallin mukaan konstailematon ja selkeä muodoltaan, mutta se voi silti edustaa omaa aikaansa
- perinteisin rakennuksen pohjan muoto on suorakaidede tai L muunnelmiseen
- ulkoseinien ja katon värit murrettuja, hillittyjä värisävyjä (punaisen, keltaisen, oranssin, ruskean, vihreän, valkoisen murretut sävyt)
- kokonaisuus ei poikkea räikeästi ympäröivästä rakennetusta ympäristöstä

1

1. Näissä eri aikakausien esimerkkitaloissa 1800-luvulta nykypäivään on yhteistä selkeä, vaakalinjainen, harjakattoinen ulkomuoto.
2. Rakennuksen ulkomuoto on selkeä ja perinteinen, seinien ja katon värit kauniita murrettuja värisävyjä ja koristelu kevyttä.
3. Rakennuksen ulkonevat osat kuten katokset, terassit, parvekkeet, poikkipäädyt ja erkkerit ovat kevyitä ja sopusoinnussa rakennuksen kokoon ja ulkoasuun.
4. Pitkään, umpipäätyiseen rakennukseen sopii jyrkähkö katto. Katon väri on sopivan murrettu.
5. Kivirakennuskin voi sopia perinteiseen maisemaan. Rakennus voi edustaa ulkoasultaan omaa aikakauttaan.
6. Esimerkkejä murretuista värisävyistä.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 3

RAKENNUKSEN ULKOMUOTO

Vältä näitä ratkaisuja

Rakennussuositusten tavoitteena on ennaltaehkäistä rakennuskannan kirjavoitumista liikaa. Suositusten avulla pyritään karsimaan maisemaan huonommin sopivia piirteitä ja ohjaamaan rakennusten muotoilua talonpoikaisen hengen mukaiseksi. Kuvissa on esillä rakennusesimerkkejä, joihin pitäisi tehdä muutoksia, jotta ne sopisivat Hyypään näkyvälle paikalle.

Piirteitä, joita tulisi välttää:

- rakennus on tyyliltään vieraasta kulttuurista (kuvat 1,2)
- rakennus muistuttaa ulkonäöltään huvilaa tai loma-asuntoa (kuvat 3,7)
- rakennuksen muoto on liian monitahoinen (kuvat 3,5,6)
- rakennuksen ulkoasussa on näkyvästi talonpoikaisesta rakentamisperinteestä poikkeavia muotoja (kuva 6)
- rakennus on räikeän värinen (kuvat 1, 3, 4, 5,6)

Kuva 1: rakennus vastaisi suosituksia paremmin, jos se olisi matalampi, värityys olisi hillitympi eikä ikkunoissa olisi luokkuja

Kuva 2: rakennus sopisi Hyypään ilman taloa kiertävää kuistia ja pieniä poikkipäätyikkunoita

Kuva 3: rakennus sopisi paremmin Hyypään ilman tornia, pääsisäänkäynti pitkältä sivulta, umpipäätyisenä, ulkolaudoitettuna ja erivärisenä

Kuva 4: rakennus seuraisi perinteitä paremmin ilman päätyjen katon lapeita, ja varustettuna perinteisemmän muotoisella kattoikkunalla

Kuva 5: tämän julkisivun tulisi olla rauhallisempi, jos se suuntautuisi avoimeen maisemaan.

Kuva 6: rakennuksen perusmuodon tulisi olla pelkistetympi

Kuva 7: rakennus sopisi paremmin Hyypään umpipäätyisenä, sisäänkäynti pitkältä sivulta, kapeampi-runkoisena (katon pinta-ala pienempi).

Kuva 8: esimerkkejä vältettävistä puhtaista väreistä ja pastellisävyistä.

Kuvat 1,3,4,5,6: Rakennusten julkisivun ja katon värit eivät vastaa perinteiseen maaseutumaisemaan sopivia värisävyjä.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 4

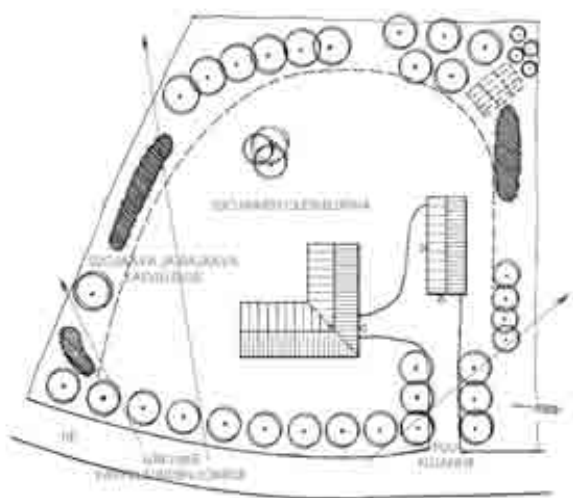
PIHAPIIRIN VIIMEISTELY

Suosi näitä ratkaisuja

Maaseudulla pihojen kasvillisuus kuuluu kulttuurimaisemaan. Kasvillisuus pehmentää ja tekee rakennetun ympäristön ja avoimen viljelymaiseman rajapinnat luontevaksi. Se myös sitoo eri aikakausina rakennetut, toisistaan tyyllisesti poikkeavat rakennukset saman ympäristön osaksi. Tyypillinen maaseutupihan kasvillisuuden määrä on vaihdellut eri aikakausina paljon – joinakin aikakausina rakennusten ympäristö on ollut lähes puuton. Yhtenäisen rakennuskulttuurin katoamisen jälkeen rakennusten tyyli ovat kirjavoituneet, ja kasvillisuutta tarvitaan pihoille yhdistäväksi tekijäksi.

Maaseudulla on suositeltavaa rajata pihaympäristöä vapaamuotoisilla tai rivimäisillä suojaistutuksilla. Kokonaisuuden tulisi olla vapaamuotoinen, luonteva, ympäristöön sopiva ja puoliavoin. Pihapiirin kasvillisuuden ja rakenteiden lomitus tulisi avautua pilkahduksia näkymistä niin, etteivät piha, rakennukset ja ympäröivä maisema täysin piiloudu umpinaisen istutetun tai rakennetun seinämän kätköihin.

Jos pihalle halutaan tehdä näyttäviä kiveyksiä, vesiaiheita, muotoistutuksia, terasseja tai vastavia, tulisi ne sijoittaa paikkaan, josta ne eivät näy huomiota herättävästi ympäröivään maisemaan. Kasvivalinnoissa tulee suosia suomalaiseen maalaismaisemaan ja kasvupaikalle sopivia kasvilajeja. Vanhojen perinnelajien suosiminen on kulttuuriteko. Istutusten sijoittelussa on syytä ottaa huomioon tuulensuojan tarve, pintavesien kulku, maaperän vedenpitävyys, lumen auraus- ja kasaamistarpeet sekä ympäristön haittatekijät kuten melu ja pöly.

Hyppässä vanhoilla pihoilla käytetyt aidat ovat matalia, harvoja riuku- tai lauta-aitoja. Esimerkkejä on niin vaakaa-, pysty- kuin vinosuuntaisista malleista.

Maaseutumainen pihapiiri:

- rakennusryhmää ja pihaa täydentää vähintään muutama suuri puu
- pihapiiriä rajataan puuistutuksilla, pensasryhmillä tai matalalla aidalla
- korkeat pensasaidat eivät rajaa pihaa joka suunnasta
- pihaan johtaa usein puukujanne tai muu suora kasvi-istutus
- suurin osa pihan pinnoista on hoito- tai luonnonnurmea tai sorapintaa, kiveykset ja istutukset ovat vähemmistönä

Kasvillisuudella rajataan pihapiiriä suojaiseksi ja sidotaan samalla uudisrakennus ympäröivään maisemaan. Oleskelupiha jää avaraksi, jos suojaavaa puustoa ja pensaita istuttaa kauemmaksi. Porttimainen istutus, kuten koivukujanne pihaan johtavan tien varressa on suositeltava kasvialue uusissakin pihapiireissä.

LIITE 4: Hoitokortit

Rakennetun ympäristön hoitokortti 4

PIHAPIIRIN VIIMEISTELY

Vältä näitä ratkaisuja

Kasvillisuudella on tärkeä rooli uudisrakennusten sovitamisessa ympäristöön. Suurin virhe on olla istuttamatta mitään avoimelle paikalle rakennetun uudisrakennuksen pihapiirin ja rakennuksen läheisyyteen. Maaseudun mitakaava vaatii vähintään muutaman puun pihapiiriin tai tontin rajamaille. Ei-toivottava ratkaisu on myös istuttaa piha/tontti täyteen puita niin, että näkymät peittyvät eikä rakennusta näy ympäristöön lainkaan. Rakennukset saavat näkyä maisemassa, niiden ei tarvitse peittyä kasvillisuuden taakse kokonaan!

Ei-toivottavaa on myös pihan rakentaminen täyteen maisemassa näkyviä rakenteita kuten kiveyksiä, vesiaiheita, paviljonkeja, aitoja tai terasseja. Pihoille ei toivota suuria massaistutuksia ulkomaisista kasvilajeista, eikä maisemassa näkyviä suuria geometrisia istutusten muotoja.

Taajamassa rakennuksen eteen jäävä etupiha on usein kapea ja avoin julkiseen tieympäristöön. Kasvillisuudesta puuttuvat suuret puut tonttien pienuuden vuoksi. Taajamien viherrakentamisen ääripäissä tontilla voi olla hyvin vähän kasvillisuutta tai se voi olla täyteen rakennettu istutuksia ja viherrakenteita kuten kiveyksiä, vesiaiheita, muotoistutuksia, tukimuureja, ja pergoloita.

Taajamamainen, huonosti maaseudulle sopiva pihapiiri syntyy, kun:

- tonttia rajaa monelta suunnalta suora pensasaita tai rakennettu aita
- pihapiirissä ei ole lainkaan puita
- tontille tehdään suuria terasseja, kiveyksiä, kasviaiheita ja geometrisia istutuksia
- tontille valitaan kasvit kasvupaikkatekijöistä piittaamatta

LIITE 5: Ehdotus maisemanhoitoalueen perustamispäätökseksi

Luonnonsuojelulain mukaisen valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Tuollaisen maisemanhoitoalueen perustamista varten laaditaan asiakirja, johon sisältyy tiivistettynä alueen ja sen maisema-arvojen kuvaus, maisema-alueen suojelun ja hoidon tavoitteet, ympäristöministeriön päätös perusteluineen, maisemanhoidon suositukset, päätöksen voimaantulo sekä muutoksenhakumenettely. Seuraavassa on Hyypän kyläseuran ehdotus päätöksen perusteluiksi ja siihen sisällytettäväksi suosituksiksi.

Päätöksen perustelut

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalue täyttää luonnonsuojelulain 32 §:n asettamat edellytykset maisema-alueen perustamiselle. Sen luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneusarvoihin, historiallisiin ominaispiirteisiin ja muihin erityisarvoihin sisältyvät seuraavat olennaiset piirteet:

Hyypänjokilaakson maiseman erityispiirteiden ydin ovat vaikuttavat ja poikkeukselliset maastonmuodot, jotka ovat vaikuttaneet voimakkaasti kulttuurimaiseman muovautumiseen. Jokilaakso on kapea ja jyrkkärinteinen, ja pellot ulottuvat varsin korkealle ylärinteille. Rakennusryhmät ja päätiestö keskittyvät maaston ylätasolle nauhamaisiksi kyliksi molemmin puolin laaksoa. Avoimen peltomaiseman ansiosta laakso hahmottuu pitkänomaisena, kapeana, jatkuvana ja monimuotoisena maisematilana.

Alueen maisematyyppi vaihtuu pohjoisosan Etelä-Pohjanmaan maisemamaakunnan viljelyla-keuksien seudusta eteläkärjen Suomenselän seutuun. Pohjoisosassa maastonmuodot tasoittuvat laajoiksi lakeuksiksi, ja rakennusvyöhyke ja tiet sijoittuvat joen läheisyyteen. Eteläkärki edustaa Suomenselälle luonteenomaista pienimittakaavaisempaa maatalousmaisemaa, missä asutus ja pellot ovat sijoittuneet vesistön latvajärven rannoille.

Pohjalainen rakennusperinne näkyy alueella puolitoistakerroksisina pohjalaistaloina sekä monimuotoisina ulkorakennuksina, joissa on pohjalaiseen rakennuskulttuuriin kuuluvia yksityiskohtia. Erityinen rakennuskohde on valtakunnallisesti arvokas Hämes-Havusen talonpoikainen rakennusryhmä kaksine umpipihoineen. Maatalouselinkeinon tärkeästä asemasta rakennetun ympäristön muovautumisessa kertovat suorakulmaisten pihapiirien ympärille sijoittuneet maatalouden talousrakennukset, joita on lähes kaikkien asuin-

rakennusten yhteydessä. Rakennetun ympäristön erityisiin ominaispiirteisiin sisältyvät myös lukuisat kylätieltä tilakeskukselle johtavat pihateitä reunustavat koivukujat.

Hyypän luonteenomaista maisemaa ylläpitää toimiva maatalous, jota on alueella tiettävästi harjoitettu 1500-luvulta lähtien. Maatalousmaisemana Hyypä on tavanomaista monipuolisempaa. Alueella harjoitetaan karjankasvatusta sekä viljan, heinän ja erikoiskasvien viljelyä. Rinteiden korkeustasojen erilaiset kasvuolosuhteet luovat viljelymaisemaan vyöhykkeisyyttä. Tällä hetkellä maiseman monimuotoisuutta lisäävät laajat pohjaveden suojeluun tähtäävät pitkäaikaiskesannot. Tulvivilla peltolohkoilla on avo-ojia. Naudat, hevoset ja lampaat laiduntavat sekä nurmi- että luonnonlaitumilla.

Avointa maisemaa jakavat pienialaiset metsiköt kuuluvat Hyypän maatalousmaisemaan. Viljelyn ulkopuolelle jääneet kanjonimaiset puroumat sekä lukuisat peltojen keskelle sijoittuvat lähteet lisäävät metsäsaarekkeiden runsautta. Laakson metsäsaarekkeet ja reunametsät kuuluvat olennaisena osana hoidettuun kulttuurimaisemaan.

Kyrönjoen latvan muodostava Hyypänjoki sivuhaaroineen virtaa kapeassa, mutkittelevassa uomassa ja tulvii herkästi. Joessa ja sen sivupuroissa esiintyy luonnonvaraista purotaimenta. Laakson rinteisiin uurtuneissa kanjonimaisissa muodostumissa virtaa luonnontilaisia puroja, jotka ovat suojeltu metsälain nojalla. Uomien rinteitä on aikaisemmin laidunnettu ja hoidettu puoliavoimina niittyinä, joita on käytössä vielä muutama. Nykyisin puustoisissa kanjoneissa on rikas eliölajisto ja elämyksellisiä luontoympäristöjä. Näyttävimmät kanjonimuodostumat ovat Natura 2000-alueeseen kuuluvat kymmeniä metrejä syvät Katikan kanjonit Kolmentuulenlakin alueella.

Suurin osa Hyypästä on pohjavesialuetta, ja alueella on kymmeniä lähteitä. Pohjavesivarat ovat rakenteeltaan erikoiset ja liittyvät alueen erityiseen geologiaan. Geologisen taustan näkyvin ilmentymä on Hyypänmäki, joka on viimeisintä jääkautta aikaisemmalta ajalta periytyvä harjumuodostuma.

Alueen kulttuurimaisemaa rikastuttavat monipuoliset maaseudun elinkeinot sekä erittäin vireä kylätoiminta, jotka viestivät kylän elinvoimaisuudesta ja perinteiden arvostuksesta.

Kulttuurimaiseman rakenne perustuu 1700-luvun kulkuväyliä osittain noudatteleviin, mutkai- siin teihin ja niiden äärellä olevaan nauhamaiseen kylämiljööseen. Pohjois-eteläsuuntaiset pääti- et ja laakson poikki kulkevat, itä- ja länsipuolen yhdistävät tiet tarjoavat erityisiä maisemaelämyksiä avoimeen laaksoon.

Suosituks

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueella sijaitsevien kiinteistöjen maankäyttö suunnitellaan ja toteutetaan niin, että alueen olennaiset piirteet eivät merkittävästi heikenny. Piirteiden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi suositellaan seuraavia toimenpiteitä:

- Alueella noudatetaan sille laadittua käyttö- ja hoitosuunnitelmaa.
- Maatalousympäristöön kuuluvat pellot pidetään avoimina ja viljelykelpoisina. Niittyjä, hakamaita ja muita laidunmaita hoidetaan laiduntamalla tai niittämällä. Maatalouden harjoittamiseen liittyvät vanhat rakennukset ja rakennelmat säilytetään.
- Metsien ja reunavyöhykkeiden hoidossa edistetään kasvillisuuden monimuotoisuutta muun muassa suosimalla kotimaisia lehtipuulajeja.
- Uusi rakentaminen sijoitetaan nykyisen rakennuskannan läheisyyteen suunnitelmassa osoitetulle rakentamisvyöhykkeelle. Uusien rakennusten ulkoasu ja pihaympäristö sovitetaan olemassa olevaan rakennettuun ympäristöön tyyliltään soveltuvaksi siten, ettei uusi rakennuskanta pihoineen poikkea silmiinpistävästi vanhasta rakennetusta ympäristöstä.
- Uusien teiden suunnittelussa ja rakentamisessa vältetään voimakkaita, maiseman piirteitä muuttavia linjauksia ja maisemallisten kokonaisuuksien rikkomista. Avoimia näkymiä säilytetään ja maanteiltä avataan näkymiä avoimeen peltomaisemaan.
- Hyypänjokilaakson maisema-arvojen vaaliminen otetaan huomioon kunnan rakennusjärjestystä uusittaessa.
- Suurten voimajohtojen, mastojen tai muiden maisemakuvaa voimakkaasti muuttavien rakennelmien rakentamista alueella vältetään.

LIITE 6: EU:n erityisympäristötuen esimerkkihakemus

Perinnebiotoopin hoitosuunnitelmaselostus

Hyyppä, Kauhajoki

Esimerkkisuunnitelma kyläyhdistyksen erityistukihakemukseksi

Anna Wahlberg 2007
ProAgria Etelä-Pohjanmaa/Maa- ja kotitalousnaiset

LUKIJALLE

Tämä hoitosuunnitelma on laadittu HYYPÄNJOKILAAKSON MAISEMA-ALUEEN PERUSTAMISSELVITYSHANKKEEN rahoituksella loppuvuonna 2007 esimerkkisuunnitelmaksi, jolla kyläseura tai viljelijäyrittäjä voi hakea luonnon monimuotoisuutta lisäävää maatalouden erityistukisopimusta esimerkkialueen hoitamiseksi pitkäjänteisesti. Tukimuodot voivat olla "Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden lisääminen" ja perinnebiotooppeja (perinnemaiseman arvokkaat luontokohteet) koskeva sopimus, riippuen eri tukimuotojen vaatimuksista.

Ei-viljelijä-maanomistaja ei voi nykytilanteessa saada erityistukea henkilökohtaisesti, vaan ainoastaan tekemällä yhteistyötä esimerkiksi perustukeen sitoutuneen viljelijän kanssa, jolloin viljelijä hakee tuen vuokratulle maa-alueelle, mutta työn suorittamisesta ja muista vuokraehdoista voidaan muuten sopia vapaasti.

Rekisteröidyn yhdistyksen (esim. kyläseuran) hankkeissa hyödynnettäviä tukia ovat ns. ei-tuotannolliset tuet perinnebiotoopin perustamisen tai perinnebiotoopin hoitoon, joita haetaan Leader-toimintatavan kautta (lomake 253B) T&E-keskuksesta. Perinnebiotooppien ominaisuuksista ja luokituksesta saa lisätietoja Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta (Jouni Hongell).

Tarkempaa tietoa maisemanhoidon tukimuodoista, niitä koskevista kriteereistä ja tuen hakemiseen tarvittavista hoitosuunnitelmista saa mm. ProAgria Etelä-Pohjanmaan maisemasuunnittelijoilta.

SISÄLTÖ

1. Yhteystiedot
 2. Sijainti ja yleiskuvaus
 3. Tilan historiaa ja nykypäivää
 4. Maisemanhoidon tavoitteet
 5. Kohdekuvaukset ja hoitotoimenpiteet, kohteet 1-6
 6. Peruskunnostus ja vuosittaiset hoitotoimenpiteet
 7. Yhteenveto kustannuksista
- LIITTEET
- VALOKUVALIITE (valokuvat Anna Wahlberg ellei toisin mainita)

HOITOSUUNNITELMA MAATALOUDEN ERITYISTUEN ERITYISTUKIHAKEMUKSEEN

Perinnebiotoopin hoitoa koskeva 5-vuotinen sopimus

1. Yhteystiedot

HAKIJA/ ALUEEN HALTIJA	xxx kyläyhdistys ry.
MAANOMISTAJA	Sukunimi Toive
KOHTEEN OSOITE	Maisematie xy, 11111 Näkymä
Yhteyshenkilö	xxx
osoite	
postiosoite	
PUH	puh
TILA	tilan nimi
TILATUNNUS	tilatunnus
KUNTA	KAUHAJOKI
KARTTALEHTI	123400A2

2. SIJAINTI JA YLEISKUVAUS

Xx tila sijaitsee xx-kylällä, Hyypänjokilaakson itärinteellä, Kauhajoen kaupungissa. Hyypänjokilaakso on Kauhajoen eteläosassa sijaitseva, n. 20 km pitkä, kapea ja verrattain jyrkkärinteinen laakso, joka kuuluu Etelä-Pohjanmaan harvojen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden joukkoon. Hyypänjokilaaksoa on asuttu jo esihistoriallisena aikana, jolloin meri ulottui vuonomaaisesti tänne nykyisen Kyrönjoen latvoille asti. Lähimmät arkeologiset löydöt, noin kolmen kilometrin päässä sijaitsevat Rinta-Könnön ja Pentinmäen esihistorialliset kivikautiset asuinpaikat, on inventoitu 1991 (105-115 mpy). Koko Hyypänjokilaakson perinnemaisema on ehdolla luonnonsuojelulain mukaisesti suojelluksi maisema-alueeksi alkuvuonna 2008, jonka esityksen pohjaksi on Kauhajoen kaupunki laadituttanut käyttö- ja hoitosuunnitelman (Nummijärvi).

Alkuperäinen tila on aikoinaan lohkottu xx talon maista. Tilan pellot ovat olleet viljelyssä vuodesta x saakka, ja sen jälkeen kesannolla. Tässä hoitosuunnitelmassa esitetyt kohteet sijaitsevat kiinteistöillä xx (asumaton vanha tilakeskus), sitä ympäröivä xx sekä xx (lähipellot).

3. TILAN HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ

Tila on x-tien varressa, lähellä suuria metsäalueita, mutta jo avoimen kulttuurimaiseman puolella. Maasto laskee päärakennukselta länteen Kauhajokea kohti. Peltoalueen länsiosalla, tämän tilan ulkopuolella, on aivan vieressä lato ympäröivine luonnonkasvustoineen. Ladolta parisataa metriä etelään päin on keskellä peltoaluetta lähteitä. HUOM. Tällaisia pienehköjä alueita (kohde kuitenkin vähintään 0,05 ha) voidaan liittää kyseisten alueiden maanomistajan suostumuksella hankealueeseen (luonnon ja maiseman monimuotoisuuden lisääminen –tuki). Tässä hoitosuunnitelmassa niitä ei kuitenkaan ole selostettu.

Tilan pellot ovat 1995 jälkeen pensoittuneet runsaasti (erilaisia pajuja, koivua ja halavaa), mutta osia alueista silloin tällöin niitetty, koska tila on toiminut pitkään loma-asuntona. Vuonna 2007 on talkoilla raivattu valikoivasti pensaita ja nuorta vesaikkoo perinnemaiseman näkymien avaamiseksi ja omistajalla on jatkossakin mielenkiintoa alueen kunnostamiseen.

Tilaan kuuluu myös käytöstä poistuneen entisen tilakeskuksen alue vanhan kylätien varressa, jonka pihapiirissä muistetaan tavatun mm. kissankäpälää ja ahomansikkaa lampaiden laiduntamalla alueella. Maastokäynnin aikaan joulukuussa 2007 niitä ei tavattu heinikon seasta. Muita maastokäynnillä tai muis-tikuvien perusteella pientareilla ja niitetyillä alueilla tavattuja kasveja: peurankello, kissankello, nurmi-tädyke, päivänkakkara, metsäkurjenpolvi ja poimulehdet, lisäksi muuta tavanomaista villikasvustoa.

Tilan mailla liikkuu runsaasti eläimistöä, johtuen suojapaikoista muuten avoimessa peltoympäristössä: rusakoita, peltopyitä ja valkohäntäkauriita on tavattu. Tilan peltojen läpi kulkevalta vanhalta kylätieltä on helppo seurata peltoalueen linnustoa.

4. MAISEMANHOIDON TAVOITTEET

Tavoitteena on Hyypänjokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalla kulttuurimaisema-alueella tyypillisen ja perinteisen kasvillisuuden palauttaminen luontaisille kasvupaikoilleen puronvarsille ja ojanpientareille. Näyttävät laaksomaisemat raivataan näkyviin tieltä päin katsoen. Vanhat niityt/ pellot otetaan hoidon piiriin ja luodaan luonnonkasvillisuudelle mahdollisuuksia levitä niittymäisiksi alueiksi, mahdollisuuksien mukaan muokkauksia välttämällä ja perinteisiä hoitomuotoja toteuttaen, joista laiduntaminen olisi parasta maisemanhoitoa. Lintujen pesimäajat otetaan huomioon raivaustöiden suorittamisajankohtaa suunniteltaessa. Paras aika olisi kevättalvella tai loppusyksyllä. Niitot suoritetaan kukkakasvien siementen kypsyttyä elokuun alussa.

5. KOHDEKUVAUKSET JA HOITOTOIMENPITEET

Suunnitelmaan mukaan otetuille luonnon monimuotoisuuskohteille on laadittu kuvaus kohteen yleispiirteistä, kasvillisuudesta ja kohteen merkityksestä alueen luonnon ja/ tai maiseman kannalta. Yleisesti ottaen kohteiden vähimmäisala on 5 aaria (0,05 ha). Kohteet on rajattu ja numeroitu liitekartalle 1:4 000.

Huomautus: jos lohkoja ilmoitetaan erityistuki- tai muihin hakemuksiin, on tuen hakijalla (viljelijä/ alueen haltija) vastuu ilmoitetusta alasta, ja vasta lopullisesti digitoitu ala on hallinnon hyväksymä. Peltoja ei aikaisemmin ole viljelty EU-ehdoin. Kartta ei myöskään välttämättä vastaa tämän hetken todellisuutta maastossa.

Jatketaan maatalouden muovaaman monimuotoisen elinympäristön ja kauniin maiseman ylläpitämistä, sekä edistetään alueella esiintyvien eläinten sekä lintu- ja kasvilajiston säilymistä ja elpymistä. Hyypänjokilaaksosta 1999 tehdyn luontokartoituksen (Keijo T Seppälä, Ville Yli-Teevahainen) perusteella koko maisema-alueella on tavattu runsaasti merkilläpantavia kasvilajeja ja eläimiä. Mm. puronotkoissa lisääntyvät taimet, rantakuusikoissa on tavattu liito-oravia, kasvilajeista useissa paikoin kasvaa ketoneilikkaa, näsiä, kevätlinnunhernettä tai muita Etelä-Pohjanmaalla harvinaisempia lajeja. Maastokäynti-ajankohdasta johtuen tämän suunnittelualueen lajistoa ei pystynyt tutkimaan tarkemmin.

Jos alueilta löytyy lahoja puita, on niitä hyvä jättää tikkojen ruokapuiksi tai maapuiksi lahottajille/ hyönteisille. Linnunpönttöjä (28-45 mm aukolla) kannattaa ripustaa sopiviin puihin vähintään 20-50 metrin välein tiaisten, leppälintujen tai muiden kolopesijöiden houkuttelemiseksi. Myös pöllöpöntöillä voi olla kysyntää (varsinkin varpus- ja helmipöllön kokoja), koska niissä pesivät muutkin linnut sekä liito-orava. Lisää pönttötietoa www.birdlife.fi.

Kohde 1. Pellot, puu- ja pensasryhmät U1, U2, U3, U6 yht.

Tavoitteena on ennallistaa seudulle tyypillistä kukkivaa ja matalahkoa piennarlajistoa, ja saada sitä jopa leviämään niittämällä hoidetuille entisille pelloille. Ravinteisuutta vähennetään viemällä niitetty massa pois alueelta. Heinämassa voidaan kuivattaa muutaman päivän ajan lohkoilla, ja kerätä muualla poltettavaksi sen jälkeen. Samalla mahdolliset kukkakasvit voivat siementää.

Kulotus voisi olla suotavaa pitkän aikaa korsiintuneilla alueilla, jotta maanpinta saadaan esiin, ja matalien kasvien kehittyminen pääsisi käyntiin maan siemenpankista. Suurta huolellisuutta tulee noudattaa kulottamisen suorituksessa, jottei puusto pääse palamaan. Myös jälkihoito on järjestettävä tehokkaasti, jotta kulotuksen aiheuttama ravinnepiikki ei hyödyttäisi liikaa heinäkasvillisuutta. Kulotus tuhoaa aina myös talvehtivaa hyönteislajistoa, joten sitä ei suositella tehtäväksi vuosittain. Ajankohta keväällä ennen toukokuuta peltolintujen pesinnän turvaamiseksi (peltopyy, fasaani, isokuovi).

Lohkojen reunoilla (ja keskelläkin) kasvavaa pensaikkoa ja pioneeripuustoa voidaan alkuraivauksessa jättää valikoiden kasvamaan. Vältetään muodostamasta rivejä maisemaan. Kevätraivauksessa koivujen

karsiminen aiheuttaa mahlavuotoa, joten mahdolliset leikkaukset jätettävälle puille tehdään aikaisintaan juhannuksen jälkeen.

Kohde 2. Kanjoni U5 0,18 ha

Hyypänjokilaakson purokanjonit ovat merkittäviä ympäristöjä lehtomaisten ympäristöjensä puolesta. Tavoitteena on pitää kanjonit avoimina, aurinkoisina kasvuympäristöinä, joilla laiduntaminen olisi myös suotavaa, jos vain mahdollista.

Pensaita raivataan muutaman vuoden välein, niitto vuosittain, mielellään jopa kahdesti kesässä, jotta korkea varjostava heinikko/horsmikko saadaan kuriin. Säästetään yksittäisiä puita ja pensaita ryhminä, sekä erikoisia lehtopensaita, jos niitä löytyy, esim. näsiä, taikinamarja, lehtokuusama. Myös mahdollisia katajia voi säästää sopivissa kohdin lintujen pesintäpaikoiksi.

Kohde 3. Vanha pelto U4 0,12 ha

Vanhalla pellolla on hajapuustona mm. puumaista halavaa (*Salix pentandra*), joka erityisesti syksyllä siementäessään näyttää mielenkiintoiselta ollakseen pajukasvi. Alueelta poistetaan pajupensaikkoja tarvittaessa, sekä niitetään aluskasvos sekä ojanpientareita vuosittain. Säästetään mahdollinen lehtokasvillisuus, esim. jos tavataan näsiä, taikinamarjaa tms. Tarkkaillaan, tuleeko erikoista kasvillisuutta esiin rikkaruohojen seasta.

Kohde 4. Metsäsaareke

Puronotkon rinteiden ylin osa jää suunnittelualueen ulkopuolelle, ja mäntytaimikkoa hoidetaan metsätaloudellisesti. Varsinaista puronotkoa hoidetaan avoimena.

Peltoeläimistölle suojapaikaksi sopiva lehtipuustoryhmä säästetään rinteiden alaosassa, naapurin pellon rajalla, lohko U5.

Alkuraivauksessa raivataan pois pajuja, mutta säilytetään muuta pensastoa, varsinkin marjovia pensaita ja puita. Yksittäisiä kevätkukintaisia pajuryhmiä voidaan jättää kimalaisten ruokakasveiksi. Myös mahdollisia katajia voi säästää sopivissa kohdin lintujen pesintäpaikoiksi. Alueella saattaa olla taikinamarjaa tai näsiä, joita kannattaa säästää. Puuston aluskasvustoa ei tarvitse niittää, mutta ojanpientareille se voisi olla hyödyllistä vuosittain. Pajujen raivaus toistetaan muutaman vuoden kuluttua.

Kohde 5. Maisemapuu ympäristöineen loholla U6

Maisemaa avattaessa raivataan männyn ympärille avointa aluetta riittävän laajalle, johon ei jätetä pajukkoa. Tarvittaessa männyn lähimaasto niitetään tarkasti vuosittain, jotta pensoittuminen ei ala uudelleen, ja mänty jää selvästi esiin maastossa. Myös muita isoksi päässeitä ojanvieruspuita voidaan jättää aluetta rikastamaan maisemapuiksi. Vältetään rivejä, mutta voidaan jättää puuryhmiä tarvittaessa, esim. monta koivua samasta juurakosta.

Kohde 6. Vanha pihapiiri 0,17 ha

Pihapiiriympäristöissä on melko varmasti vanhaa perinnekasvillisuutta, joka alkaa niittämisen seurauksena tulla jälleen esiin rikkaruohojen joukosta. Pihapiiriin liittyvällä alueella on laidunnettu lampaita, ja maanomistajan mukaan myös matalaa kuivan paikan kasvillisuutta olisi esiintynyt, mm. kissankäpälää ja mansikkaa.

Toimenpiteinä on siivota tavaroita pihapiiristä, niittää vähintään kerran kesässä ja saada matala kukkiva niitty/ketokasvillisuus paremmin esiin. Vanhoja puita voidaan hoitaa, uusia kasvattaa reuna-alueelle ja tien reunat sekä ojanpientareet/piha-alueet pitää matalammalla heinällä. Nimenomaan vanhojen kulkuteiden, kuten Rajaluomantie, varret ovat viimeisiä 'vanhojen aikojen kasvien' kasvupaikkoja. Hoidoksi riittää niittäminen kukinnan jälkeen elokuun alussa.

6.PERUSKUNNOSTUS JA VUOSITTAISET HOITOTOIMENPITEET

U1 = vanha pelto 1,04 ha

U2 = vanha pelto 0,44 ha

U3 = vanha pelto 0,42 ha

U4 = vanha pelto entisen pihapiirin nurkalla 0,12 ha

U5 = kanjonirinne 0,18 ha

U6 = vanha pelto, suureksi osaksi pensoittunut 1,29 ha

Entisen päärakennuksen pihapiiri 0,17 ha

	toimenpide	€/ha €/h	työkertoja	ha	työtuntia/ krt	€/ha/v (3,66 ha)	yht. €
Perustamiskustannus	suunnittelukustannus (maksimikorvaus)					22,95	420,00
	peruskunnostusraivaus raivaussahalla, kohteet U2, U3, U4, U5 ja U6 ja vanha pihapiiri	421	1	2,62		60,27	1103,02
	raivausjätteen korjuu/kasaus	211	1	2,62		30,21	552,82
	raivausjätteen poiskuljetus	130	1	2,62		18,61	340,60
Perustamiskustannus yhteensä 3,66 ha						132,05	2416,44
Vuosittaiset hoitokustannukset	Hoitoraiwausta kolmantena tai neljäntenä vuonna raivaussahalla, kohteet U2, U3, U4, U5	19,60	1		32	34,27	627,20
	raivausjätteen korjuu/kasaus	211	1	2,62		30,21	552,82
	raivausjätteen poiskuljetus	130	1	2,62		18,61	340,60
	heinän niittoa raivaussahalla vaikeakulkuisella puustoisella alueella: vanha pihapiiri, U4, U5	19,60	5	24		128,52	2352,00
	heinän niittoa traktorilla avoimella alueella U1, U2, U3, U6	42	5	2,77		31,79	581,70

	heinän niitto- jätteen poiskul- jetus	198	5	3,66		198,00	3623,40
	hoitopäiväkir- jan pitäminen kaikista tapah- tumista	25	5		4	27,32	500,00
	linnunpönttö- jen rakentami- nen ja ripusta- minen	15	1		16	13,11	240,00
	transaktiokus- tannus 20% (te-keskus täyttää tarvit- taessa)						
Perustamiskus- tannukset yh- teensä koko sopi- musaikana 3,66 ha							2416,44
Hoitokustannuk- set yhteensä koko sopimusaikana 3,66 ha							8817,72
Hoitokustannuk- set yhteensä heh- taaria ja vuotta kohden							481,84
Kaikki kustan- nukset yhteensä hehtaaria ja vuot- ta kohden		vuotta	5				613,89

7.YHTEENVETO KUSTANNUKSISTA

5-vuotinen sopimus 3,66 ha.

Kustannukset yhteensä 5 vuodessa 8.817,72 euroa.

Perustamis- ja hoitokustannukset yhteensä 617,88 euroa / ha / vuosi.

Haetaan perinnebiotoopin erityistukea lisäämiseksi: yhteensä 3,66 ha x 450 e = 1.647 e / vuosi.

HOITOSUUNNITELMAN LAATIJA:

Seinäjoki, 31.01.2008

Anna Wahlberg

maisemasuunnittelija

ProAgria Etelä-Pohjanmaa / Maa- ja kotitalousnaiset

p. 06- 416 3426, 040-534 9336

anna.wahlberg@proagria.fi

LIITTEET

Liite 1	Sijaintikartta 1: 40 000
Liite 2	Sijaintikartta 1: 16 000, kiinteistöt 1:4000
Liite 3	Suunnitelmakartta 1:4 000
Liite 4	Ilmakuva lohkoista 1:2 000, arvio pinta-aloista
Liite 5	Suunnitellun sopimuskohteen hallintasopimus (vuokrasopimus tms.)
Liite 6	Kasvillisuusselvityksiä, lintukartoituksia, ym.

Maatalouden erityistukien hakuprosessi

(Luonnon ja maiseman monimuotoisuus; Perinnebiotoopit –opas, MMM 2007)

Yleisiä ehtoja erityistukien hakemiseen:

- Viljelijän, puutarhatalouden harjoittajan tai hänen puolisonsa on oltava sopimuksen tekemistä edeltävän vuoden lopussa vähintään 18-vuotias, mutta ei yli 65-vuotias. Ikäedellytys ei koske julkisoikeudellista yhteisöä, yhdistystä, säätiötä, koulu- tai vankilatilaa.
- Viljelijällä tulee olla ympäristötuessa tukikelpoista peltoa viljelyksessään vähintään kolme hehtaaria tai puutarhatilalla puutarhakasvien viljelyksessä olevaa tukikelpoista peltoa vähintään puoli hehtaaria koko sitoumuskauden ajan. Sopimuksen tekemisen ehtona on, että viljelijä on sitoutunut tai sitoutuu ympäristötukijärjestelmään. Jos viljelijän ympäristötukisitoumus päättyy sopimuskaudella, viljelijän on sitouduttava uudelleen ympäristötukijärjestelmään.
- Rekisteröity yhdistys, jolla ei ole maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteitä koskevaa sitoumusta, voi hakea perinnebiotooppien hoito -erityistukea. Hoidettavan kohteen tulee sijaita paikallisen toimintaryhmän alueella. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että toimintaryhmä puoltaa sopimuksen hyväksymistä.
- Sopimus menee tiedoksi kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle sekä alueelliselle ympäristökeskukselle. Ympäristökeskus antaa myös lausunnon hakemuksesta ennen sopimuksen tekoa. Rekisteröidyn yhdistyksen hakemus toimitetaan lisäksi lausunnolle kyseiseen toimintaryhmään.

Tuen hakeminen ja maksaminen:

- Hakemus sopimukseksi jätetään TE-keskuksen maaseutusastolle. Rekisteröity yhdistys toimittaa hakemuksen sille TE-keskukselle, jonka toimialueella hakemuksen kohteena oleva alue sijaitsee. Hakuaika on keväisin kerran vuodessa.
- Perinnebiotoopeista voi hakea 5-vuotista sopimusta, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä 5- tai 10-vuotista sopimusta. Sopimuskausi alkaa 1.5. tai 1.10. Sopimuksessa haettavan peltoalan on oltava ympäristötuessa tukikelpoista. Sopimus voidaan tehdä myös muusta kuin peltoalasta. Sopimukseen sisällytettävän alan on oltava vähintään 0,05 tai 0,3 hehtaaria.
- Erityistuki maksetaan hyväksytyjen kustannusten, tulonmenetysten ja alueelta saatavan hyödyn perusteella. Sopimuksen tukikatto, jota enempää sopimuksesta ei voida maksaa, on kerrottu sopimusehdoissa. Arvokkaille pienialaisille, 0,05 – 0,30 hehtaarin kokoisille perinnebiotoopeille voidaan maksaa kustannuksista riippumatonta kiinteää tukea.
- Erityistuen maksatusta on haettava vuosittain. Hakemus on tehtävä vuosittaisessa pinta-alatukea koskevassa hakemuksessa (Lnro 101B). Rekisteröidyn yhdistyksen on haettava erityistuen maksatusta TE-keskuksesta pinta-alatukien hakuaikaan. Erityistuki maksetaan vuosittain aikaisintaan syyskuussa.
- Sopimusta varten hakemukseen liitetään suunnitelma. Suunnitelman liitteeksi tulee oheistaa hoitopäiväkirjan kopio, jos alue tai osa siitä on kuulunut aiemmin suunnitelmaa vaativaan sopimukseen. Viljelijän kannattaa jättää itselleen omat kappaleet kaikista suunnitelma-asiakirjoista. Näin viljelijällä on tieto sopimuskauden alusta lähtien esimerkiksi siitä, mitä alueita erityistukisopimukseen sisältyy ja mitä ehtoja tulee noudattaa.
- Sopimusalueella toteutettavista toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa. Hoitopäiväkirjassa on esitettävä lohkon nimi, tunnus ja pinta-ala sekä vuosittaiset hoitotoimenpiteet ja hoidon vaikutukset ympäristöön. Lisäksi selvitetään mahdolliset erot hoitosuunnitelmaan ja niiden syyt. Mikäli hoitosuunnitelmasta aiotaan poiketa, siitä on ilmoitettava TE-keskukseen. Malleja on saatavana TE-keskusten maaseutusastoilta.

Perinnebiotooppi-toimenpide:

- Perinnebiotoopit ovat perinteisten maankäyttötapojen, pääasiassa niiton, laidunnuksen ja lehdestyksen muovaamia ja ylläpitämiä, luonnoltaan monimuotoisia alueita. Perinnebiotooppeja ovat kedot, niityt, lehdesniityt, hakamaat, metsälaitumet ja nummet. Niitto ja laidunnus ovat vaikuttaneet siihen, että perinnebiotoopeille on kehittynyt omaleimainen kasvi-, eläin- ja sienilajisto.
- Perinnebiotooppien hoidon tavoitteena on ylläpitää alueen monipuolista lajistoa sekä pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä ja maisemallisia arvoja. Hoitotoimia voivat olla esimerkiksi laidunnus, niitto, niitojätteen keruu ja poiskuljetus, lehdestys, sekä raivaus.
- Perinnebiotooppia ei saa muokata, lannoittaa, käsitellä torjunta-aineilla, ojittaa tai metsittää. Niitetty kasvillisuus on korjattava pois, etteivät vapautuvat ravinteet jää rehevöittämään aluetta.
- Laidunnus on toteutettava niin, ettei se aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai eroosiota. Laidunnuspaine (eläinten lukumäärä tiettyä laidunalaa kohti) tulee sovittaa niin, että eläimet pääsääntöisesti elävät laitumen tuoton varassa ilman lisärehua ja laidunkierto tulee järjestää niin, että laitumen ollessa loppuun syöty eläimet siirretään toiselle laitumelle.
- Laidunnettava perinnebiotooppi tulee yleensä erottaa aidalla muista laidunnurmista, eikä niitä tule käyttää pelkästään yölaitumina.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden lisääminen –toimenpide:

- Viljelijän tulee perustaa ja/tai hoitaa kasvi- ja eläinlajien säilymisen ja lisääntymisen kannalta tärkeitä alueita. Sopimusaluetta ei saa lannoittaa eikä käsitellä torjunta-aineilla. Laidunnus on tapauskohtaisesti sallittua ja se tulee toteuttaa niin, että se ei aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai eroosiota. Toteutuksessa käytettävien kasvilajien on oltava alueelle tyypillisiä luonnonkasveja.
- Avoin viljelymaisema on maaseudun kulttuurimaiseman tärkein tunnusmerkki. Usein erityyppiset harvapuustoiset tai pensaita kasvavat reuna- ja rajavyöhykkeet jakavat ja rajaavat avoimia viljelyalueita ja erottavat ne metsistä, vesistöistä tai rakennetusta ympäristöstä. Erityisesti näiden reuna- ja raja-alueiden umpeenkasvu saattaa yksipuolistaa maisemaa jättäen avoimet peltoaukeat piiloon.
- Niiton paras ajankohta on niittykasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen. Niiton ajankohdassa on lisäksi otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden suojelu. Niitetty kasvillisuus kootaan ja kerätään pois muutaman päivän kuluttua niitosta, jotta tuleentuneet siemenet ehtivät varista.
- Murskaavateräisiä koneita voi käyttää hävitettäessä ei-toivottuja kasvustoja (nokkonen, koiranputki, maitohorsma, vadelma). Kosteilla paikoilla tulee käyttää mahdollisimman kevyitä ja kantavia koneita, ettei maastoon jää kulku-uria. Kunnostettavilla alueilla niitto voi olla tarpeen tehdä kahdesti kesässä.
- Reunavyöhykkeillä suositetaan matalakasvuisia lajeja, jotta reunavyöhyke ei varjosta haitallisesti peltoa. Varjostavia havupuita poistetaan sekä suositetaan lehtipuita, -pensaita ja katajia. Erityisesti suositetaan marjovia lajeja.
- Reunavyöhykkeelle pyritään saamaan vaihtelevuutta luomalla niittymäisiä aukkopaikkoja tai muutamien metrien kokonaan avoin niittymäinen reuna peltoa vasten paljastamalla kiviä, siirtolohkareita ja kiviaitoja sekä vapauttamalla yksittäisiä puita maisemapuiksi. Maisemaa voidaan monipuolistaa myös ottamalla esiin tiettyjä yksittäiskohteita ja alueen ominaispiirteitä, esimerkiksi yksittäispuita, jotka kuuluvat vanhaan kulttuurimaisemaan. Ne ovat kauas näkyviä maiseman kiinnekohtia.

Vanhat lehtipuut, pötkelöt ja maapuut säästetään. Avoimissa ja puoliavoimissa ympäristöissä kasvavilla iäkkäillä lehtipuilla on suuri merkitys muun muassa monille hyönteis- ja itiökasvilajeille. Eri-tyisen arvokkaita ovat vanhat, kookkaat yksittäispuut, mutta on myös huolehdittava, että nuorempia puita säästetään ja hoidetaan niin, että ne voivat kehittyä komeiksi yksittäispuiksi. Yksittäispuiden ympäristöt raivataan avoimiksi ja hoidetaan säännöllisesti esimerkiksi niittämällä.

Lisätietoja esitteestä ”Luonnon ja maiseman monimuotoisuus; Perinnebiotoopit”
–opas, MMM 2007.

Lähdeviittaukset

- ¹ Kuvaus Hyypän kulttuurimaiseman kehityksestä on tehty pääosin FK Liisa Ruismäen laatimien, Kauhajoen historiaa käsittelevien artikkeleiden sekä Kauhajoen historia -julkaisun tietojen avulla (Ruismäki 1983; Ruismäki 1987; Ruismäki 1991; Ruismäki 2007; Siiriäinen 1987; Ranta-Knuuttila 1987). Historia-tarkastelussa on lisäksi tulkittu vanhoja karttoja vuosilta 1709, 1799, 1856, 1920, 1933 ja 1938 sekä ilma-valokuvaa Hyypästä vuodelta 1947. Tekstissä viittaukset vain tietoihin, joissa lähde on muu kuin em. julkaisu.
- ² Niemelä & Raikamo 1983 s. 12-13
- ³ Palomäki 1991 s.14
- ⁴ Ks. myös asutushistoriaa Kaapu 2004 s. 25-26, Havusen tilan historiaa 29, 32-36.
- ⁵ Kaapu 2004 s. 15, 21-22; Rauhanhyypä ja muista Hyypän nimistä Jaakola 1983 s. 9
- ⁶ Kaarleporin kreivikunnan kartta 1652 (Ruismäki 1991 s.44); Kartta Ilmajoen pitäjästä 1679 (Ruismäki 1983 s.91); kartta eräistä Pohjanmaan pitäjistä 1680 (Ruismäki 1983 takakansi)
- ⁷ Torppien ja talojen lukumäärästä 1880-1918 Ruismäki 2007 s. 14; Turtola 1994 s. 27-28.
- ⁸ Kangasniemi 2007 s. 17
- ⁹ Lähteenä elinkeinohistoria-luvussa eränkäynnin ajoista 1900-luvulle Ruismäki, 1900-luku Yli-Korhonen ym. 2007 s. 85-173
- ¹⁰ Rantala 1983 s. 80
- ¹¹ Kaapu 2004. s. 142, kesätiestä myös 25, 34.
- ¹² Hyypän rakennusinventointilomakekansio 1995
- ¹³ Kauhajoen saviprunneista ks. Lyly-Yrjänäinen & Lilja 1991 s. 181-182
- ¹⁴ Ympäristöhallinnon verkkosivut: <http://www.ymparisto.fi/>
- ¹⁵ Ympäristöhallinnon verkkosivut <http://www.ymparisto.fi>
- ¹⁶ Maisema-aluetyöryhmän mietintö 1992
- ¹⁷ Rakennettu kulttuuriympäristö 1993. Hämes-Havusen historiasta, suojelusta ja käytöstä lisäksi mm. Kaapu 2004 ;Kahila 1998; Kleemola ym. 2006.
- ¹⁸ Teräväinen 2003
- ¹⁹ Kekäläinen & Molander 2003
- ²⁰ Seppälä & Yli-Teevahainen 1999
- ²¹ Esihistorialliset kiinteät muinaisjäänneökset Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla 1998. s. 50-52 sekä karttaliite; Katiskoski 1991
- ²² Maisema-aluetyöryhmän mietintö 1992. s
- ²³ Topografia-tiedot maanmittauslaitoksen karttatietojen ja tekijän havaintojen tulkintaa
- ²⁴ Niemelä & Raikamo 1983 s. 10-13
- ²⁵ Kallioperätiedot: Niemelä & Raikamo 1983 s. 9; Suomen kallioperäkartta, GTK 1997.
- ²⁶ Kylän asukkaiden havaintoja
- ²⁷ Ruismäki 2007 s. 11.
- ²⁸ Maaperätiedot: Niemelä & Raikamo 1983 s. 10-17; Länsi-Suomen ympäristökeskuksen painamaton kartoitus 1998-99; Hyypän pohjavesialuesuunnitelma 2000. s. 7-8
- ²⁹ Mm. Kauhajoen sora- ja hiekkavarat 1994. Myös Tielaitos tehnyt kairauksia
- ³⁰ Hyypän pohjavesialuesuunnitelma 2000; suullinen tiedonanto ympäristösihteeri Tapani Ojala.
- ³¹ Niemelä & Raikamo 1983 s. 10-16
- ³² Pitkäranta 1996 s. 40,89; Kurkinen ym. 1994 s. 26-30; Kauhajoen sora- ja hiekkavarat 1994 s. 30-31.
- ³³ Vesisuhteiden tietojen lähteinä: Maanmittauslaitoksen digitaalinen kartta-aineisto; Hyypän pohjavesialuesuunnitelma 2000 s. 4-10; Ympäristökeskuksen selvitys 1995; Kauhajoen pohjavesialueiden kuntakansio 1994; Sevola 1991 s. 49-76, Hentilä & Keski-Jaskari 2006; Savea-Nukala ym. 1997
- ³⁴ Heikkilä 1991 s. 102-103; Hyypän asukkaiden havainnot.
- ³⁵ Kyrönjoen ja Hyypän tulvista ja tulvasuojelusta Orrenmaa 2004 s.3; Kyrönjoen tulva-alueet 1989; Savea-Nukala ym. 1997 s.48-50; tulva-alueiden pinta-alatiedot Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta.
- ³⁶ Pohjavesitiedot: Hyypän pohjavesialuesuunnitelma 2000 s. 4-11; Mälkki 1991 s. 183-191; Länsi-Suomen ympäristökeskuksen digitaaliset pohjavesialuetiedot
- ³⁷ Hentilä & Keski-Jaskari 2006 s.15

³⁸ Kauhajoen kunnan digitaalinen infrastruktuuria koskeva aineisto; suullinen tiedonanto, ympäristösihteeri Tapani Ojala; Kleemola 1991 s.196-198.

³⁹ Mm. Niemelä & Raikamo 1983 s.17

⁴⁰ Ilmatieteenlaitoksen verkkosivut: <http://www.ilmatieteenlaitos.fi/saa/tilastot.html>

⁴¹ Seppälä & Yli-Teevahainen 1999. Ks. myös mm. Hyypässä tavatuista harvinaisuuksista Seppälä 1983 s.45-55; Hyypässä pysähtyvistä muuttolinnuista Seppälä 1991 s. 87-89; kasvillisuudesta Varkki 1983 s. 64-78; Hyypän jokivarsiluonnosta Laakso 1991 s. 137-147; vesinisäkkäistä Lilja & Lehtineva 1991 s. 111-118; puroista Kleemola 1991 s. 159-166; kalastosta Tuovinen 1999; uhanalaisista suokasveista Savea-Nukala ym. 1997 s. 21 ja Heikkilä 1990.

⁴² Ks. myös Kleemola 1991 s. 159-160 sekä Hentilä & Keski-Jaskari 2006

⁴³ Kekäläinen & Molander 2003

⁴⁴ Liito-oravasta Kauhajoella Laakso 1999 s. 165-170

⁴⁵ Kekäläinen & Molander 2003; kohteiden inventointilomakkeet.

⁴⁶ Ruismäki 2007 s. 11.

⁴⁷ Infrastruktuuri-kappaleen tiedot: Kauhajoen kaupungin digitaaliset paikkatiedot, ympäristösihteeri Tapani Ojalan suulliset tiedonannot

⁴⁸ Tiestötiedot Tiehallinnon verkkosivut: www.destia.fi, havainnot sekä hankeraportti Tiehallinto 2007.

Julkaisija	Länsi-Suomen ympäristökeskus			Julkaisu-aika Syyskuu 2008
Tekijä(t)	Marketta Nummijärvi			
Julkaisun nimi	Lakeuksien laidalta Katikan kuruille, Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristö 37/2008			
Julkaisun teema	Luonto			
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana myös internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Tiivistelmä	Tämä suunnitelma tähtää luonnonsuojelulain mukaisen maisemanhoitoalueen perustamiseen Hyypänjokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Julkaisussa määritellään suunnittelun alueen arvot, joita pyritään vaalimaan sekä periaatteet niiden säilyttämiseksi. Suunnitelman tarkoitus on ohjata ja tukea kulttuurimaiseman hoitoon tähtääviä ponnisteluja sekä tarjota vapaaehtoisuuteen perustuvia periaatteita maiseman muutoksen hallintaan. Suunnitteluprosessi on ollut avoin, ja siihen ovat osallistuneet kyläläiset, maanomistajat, ympäristöviranomaisia sekä muita tärkeitä intressiryhmiä. Hyypänjokilaakson tärkeimpiä arvoja ovat vaikuttavat maastonmuodot, viljelymaiseman avoimuus ja monimuotoisuus, avoimuuden ja korkeuserojen ansiosta avautuvat pitkät näkymälinjat, alueelle ominaiset kanjonimaiset puroumat ja niihin liittyvät luontoarvot, metsäsaarekkeet ja monimuotoiset metsäalueet laakson eri osissa, arvokas, runsaslajinen linnusto, nauhamaisten kylien läpi mutkittelevat, viehättävät kylätiet, erityinen geologinen tausta ja siihen liittyvät pohjavesivarat ja lukuisat lähteet sekä viehättävä talonpoikainen, pohjalaishenkinen rakennettu ympäristö. Hyypänjokilaaksossa maisemanhoitoon kohdistuvista odotuksista tärkeimpiä ovat maatalouselinkeinon säilyminen toimintakykyisenä, maiseman säilyminen avoimena, uudisrakennusten sopeutuminen maisemaan, virkistys- ja matkailupalveluiden monipuolistuminen sekä maiseman ja luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Suunnitelma arvojen säilyttämiseksi rakentuu tavoitteista, suosituksista, suunnitelma- ja teemakartoista sekä hoitokorteista. Suunnitelmakartassa osoitetaan nykyiset avoimet ja rakennetut alueet, luonto- ja virkistyskohteet, rakentamista ohjaavia merkintöjä sekä ehdotuksia avattaviksi näkymäkohteiksi. Hoitokorteissa havainnollistetaan rakentamissuosituksia, joiden tehtävänä on auttaa uudisrakentamisen sopeuttamisessa maisemaan. Suunnitelmas- sa on pohdittu myös maisemanhoidon tavoitteiden toteutumista edistäviä keinoja, yhteistyötahoja ja rahoitus- muotoja. Maisema-arvojen seurannalle ja hoidon toteutukselle on hahmoteltu malli, jossa vastuuta on jaettu eri toimijatahoille. Suunnitelmatekstissä esitellään lisäksi kokemuksia maisemanhoitotöistä, joita saatettiin käyntiin suunnitteluprosessin aikana. Selvitys sisältää myös hahmotelman Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamispäätök- seksi.			
Asiasanat	luonnonsuojelulain mukainen maisema-alue, valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, käyttö- ja hoitosuunnitelma, kulttuurimaisema, maisemanhoito, maisema-arvot			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö, Kauhajoen kaupunki/toimeksiantaja Hyypän kyläseura ry			
	ISBN 978-952-11-3228-5 (nid.)	ISBN 978-952-11-3229-2 (PDF)	ISSN 1238-7312 (pain.)	ISSN 1796-1637 (verkkoj.)
	Sivuja 118	Kieli Suomi	Luottamuksellisuus Julkinen	Hinta (sis.alv 8 %) 18 €
Julkaisun myynti/ jakaja	Hyypän Kyläseura ry, c/o Heikki Yli-Korhonen, Korhoskyläntie 31, 61800 Kauhajoki puh. 040-5913028, www.hyypa.kauhajoki.fi/			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö, Kauhajoen kaupunki			
Painopaikka ja -aika	Fram Oy, Vaasa 2008			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Västra Finlands miljöcentral			Datum September 2008
Författare	Marketta Nummijärvi			
Publikationens titel	Lakeuksien laidalta Katikan kuruille, Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma (Skötsel- och nyttjandeplan för Hyypänjokidalens landskapsvårdsområde)			
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 37/2008			
Publikationens tema	Natur			
Publikationens delar/andra publikationer inom samma projekt	Publikationen finns även på webben: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Sammandrag	Denna plan syftar till att inrätta ett landskapsvårdsområde enligt naturvårdslagen i Hyypänjokidalen, som är ett landskapsområde av riksomfattande värde. I publikationen beskrivs planeringsområdets värden, som man strävar efter att värna om och principerna för att bevara dem. Syftet med planen är att styra och stöda de insatser som görs för att sköta kulturlandskapet samt erbjuda principer som baserar sig på frivillighet för att kontrollera förändringarna i landskapet. Planeringsprocessen har varit öppen och bybor, markägare, miljömyndigheter och andra viktiga intressenter har deltagit i den. De viktigaste värdena i Hyypänjokidalen är de imponerande formerna i terrängen, odlingslandskapets öppenhet och mångfald, de långsträckta vyerna tack vare öppenheten och höjdskillnaderna, de för området karaktäristiska kanjonlika bäckfårorna med sina naturvärden, skogsdungarna och de mångsidiga skogsområdena i olika delar av dalen, det värdefulla fågelbeståndet med många olika arter, de charmiga byvägarna som slingrar sig genom de långsmala byarna, den särskilda geologiska bakgrunden och de till den hörande grundvattenresurserna och talrika källorna samt den tilltalande byggda miljön i österbottnisk allmogestil. Av de förväntningar som ställs på landskapsvärden i Hyypänjokidalen är de viktigaste att jordbruksnäringen bevaras verksamhetsduglig, landskapet hålls öppet, nybyggen passar in i landskapet, rekreations- och turistserVICEN blir mångsidigare samt att landskapets och naturens mångfald bevaras. Planen för att bevara värdena baserar sig på mål, rekommendationer, planerings- och temakartor samt skötselkort. I planeringskartan visas nuvarande öppna och bebyggda områden, natur- och rekreationsobjekt, märkningar som styr byggandet samt förslag för vyer som skall öppnas. I skötselkorten åskådliggörs byggrekommendationerna, vars uppgifter är att hjälpa nybyggen att passa in i landskapet. I planen har även dryftats medel för att främja genomförandet av landskapsvårdens mål, samarbetsparter och finansieringsformer. En modell för uppföljning av landskapsvärdena och genomförandet av skötseln har skisserats upp och i den har ansvaret delats på olika intressenter. I plantexten presenteras dessutom erfarenheter av landskapsvårdsarbeten, som sattes igång under planeringsprocessen. Utredningen inkluderar även ett utkast till beslut för inrättande av landskapsvårdsområde i Hyypänjokidalen.			
Nyckelord	landskapsvårdsområde enligt naturvårdslagen, landskapsvårdsområden av riksintresse, skötsel- och nyttjandeplan, kulturlandskap, landskapsvård, landskapsvärden			
Finansiär/uppdragsgivare	Miljöministeriet, Kauhajoki stad/uppdragsgivare Hyypän kyläseura ry			
	ISBN 978-952-11-3228-5 (hft.)	ISBN 978-952-11-3229-2 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	Sidantal 118	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %) 18 €
Beställningar/distribution	Hyypän Kyläseura ry, c/o, Heikki Yli-Korhonen, Korhoskyläntie 31, 61800 Kauhajoki puh. 040-5913028, www.hyypa.kauhajoki.fi/			
Förläggare	Miljöministeriet, Kauhajoki stad			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Fram Ab,Vasa 2008			

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	West Finland Regional Environment Centre			Date September 2008
<i>Author(s)</i>	Marketta Nummijärvi			
<i>Title of publication</i>	The usage and maintenance plan of the Hyypä river valley (Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma)			
<i>Publication series and number</i>	The Finnish Environment 37/2008			
<i>Theme of publication</i>	Nature			
<i>Parts of publication/ other project publications</i>	The publication is available on the internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
<i>Abstract</i>	The Finnish Nature Conservation Act (LSL 1096/1996, 32§) enables the establishment of a landscape conservation area for the preserving visual, historical or other important features of valuable natural or cultural landscape. The aim of this publication is to enhance the establishment of such landscape conservation area in the nationally valuable landscape area of the Hyypä river valley in Kauhajoki, situated in Finnish Ostrobothnia. The publication describes the process of compiling the usage and maintenance plan for the area, as well as the results. It includes a definition of the relevant landscape values as well as the principles of preservation. The purpose of the plan is to guide and support projects concerned with preserving cultural landscape and to offer a means for voluntary management of landscape changes. The participatory planning process has involved hundreds of land owners and villagers, environmental institutions and authorities at the national, regional and local levels, and many other concerned parties. The primary landscape values of the Hyypä river valley include impressive land forms, open and diverse agricultural landscape, long vistas over open landscape, natural brooks running through small canyons featuring diverse nature, islets of forest, diverse woodlands, a rich bird population, linear villages with curving village roads, distinct geology, extensive ground water sources with numerous springs and charming yeoman architecture from the 19th century and the early 20th century. The main aims of landscape preservation in the Hyypä river valley concern preserving the viability of open-fields agriculture in the area, adjusting new buildings in the landscape, improving recreational and tourist services, preserving the diversity of landscape and nature and preserving historical values such as old architecture. The preservation plan consists of objectives, recommendations, thematic maps and specific guidelines for building in open areas. The plan identifies existing open and built areas, recreational areas, areas with special natural values, zones with building guidelines and vistas that the plan suggests should be cleared. It also introduces a means of implementing objectives, recommends potential partners for co-operation and indicates monetary sources that offer subsidies. In addition, it introduces a draft of a monitoring model with suggestions concerning how to divide responsibilities. The plan reports lessons learned from hands-on implementation in the work of landscape maintenance. A draft of the statement of establishment of the Hyypä river valley landscape conservation area is also included in the plan.			
<i>Keywords</i>	Landscape conservation area, nature protection act, nationally valuable landscape, usage and maintenance plan, cultural landscape, landscape preservation, landscape values			
<i>Financier/ commissioner</i>	Ministry of the Environment, The City of Kauhajoki			
	ISBN 978-952-11-3228-5 (pbk.)	ISBN 978-952-11-3229-2 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	No. of pages 118	Language Finnish	Restrictions Public	Price (incl. tax 8 %) 18 €
<i>For sale at/ distributor</i>	The Hyypä Village Association, c/o Heikki Yli-Korhonen, Korhoskyläntie 31, 61800 Kauhajoki puh. 040-5913028, www.hyypa.kauhajoki.fi/			
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment, The City of Kauhajoki			
<i>Printing place and year</i>	Fram Oy, Vaasa 2008			

Suomen luonnonsuojelulaki (LSL 1096/1996, 32§) mahdollistaa erityisen maisema-alueen perustamisen luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai maisemaan liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Tämän julkaisun on tarkoitus toimia suunnitelmana tuollaisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi Kauhajoen Hyypänjokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle Etelä-Pohjanmaalla.

Julkaisussa esitellään Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamiseen tähtäävä suunnitteluprosessi ja sen tulokset. Siinä määritellään alueen maiseman arvot sekä periaatteet niiden vaalimiseksi ja säilyttämiseksi. Se sisältää ohjeita kulttuurimaiseman hoitoon sekä ehdotuksia maiseman muutoksen hallintaan soveltuviksi, vapaaehtoisuuteen perustuviksi toimintatavoiksi. Suunnitelma on tulos laajasta osallisyhteistyöstä, jonka yhteydessä on tarkasteltu niin maa- ja metsätaloussympäristön, rakennetun ympäristön kuin luonto- ja virkistysarvojenkin hoitoa.

Suunnitteluprosessin myötä muovautunut käyttö- ja hoitosuunnitelma rakentuu tavoitteista, suosituksista, suunnitelma- ja teemakartoista sekä rakennustapaohjeita sisältävistä hoitokorteista. Lisäksi tuodaan esille maisemanhoidon tavoitteiden toteutumista edistäviä keinoja, yhteistyötahoja ja rahoitusmuotoja. Maisema-arvojen seurannalle ja hoidon toteutukselle on hahmoteltu malli, jossa vastuu jakautuu eri toimijatahoille. Julkaisussa esitellään myös käytännön maisemanhoitotoista saatuja kokemuksia. Selvitys sisältää hahmotelman Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamispäätökseksi.

LÄNSI-SUOMEN
YMPÄRISTÖKESKUS
VÄSTRA FINLANDS
MILJÖCENTRAL

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Myynti: Hyypän Kyläseura ry,
c/o Heikki Yli-Korhonen
Korhoskyläntie 3 I
61800 Kauhajoki
040-5913028
www.hyypa.kauhajoki.fi/

ISBN 978-952-11-3228-5 (nid.)

ISBN 978-952-11-3229-2 (PDF)

ISSN 1238-7312 (pain.)

ISSN 1796-1637 (verkoj.)

